

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

54415

FRAN RAKUŠA

Slovensko petje
v preteklih dobah

St. John's

St. John's

Slovensko petje

v preteklih dobah.

(Drobtinice za zgodovino slovenskega petja.)

Spisal, izdal in založil
Fran Rákuša,
nadučitelj.

Natisnila „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

1890

54415

0300 13622

Predgovor.

Na učiteljiščih in menda sploh po srednjih šolah predava se po proučenej tvarini tudi še zgodovina vsacega predmeta: tako tudi zgodovina petja. In čeravno smo popevali poleg nemških tudi slovenske pesmi, vendar se je nam pronašala samó zgodovina nemškega petja po knjigi „Zimmer, Geschichte der abendländischen Musik“. Že od tistega časa povpraševal sem skrbno po zgodovini slovenskega petja, pa zamán, kajti nobeno pero ni je še spisalo. Pred dvema letoma začel pa sem sam nabirati „drobtinice za zgodovino slovenskega petja“, in v pričujočej knjižici jih podajam, kolikor sem jih nabral, častitim rodoljubom, posebe slovenskim pevcem, s prijetno nado, da jih bo kak rodoljub, ki stanuje v mestu ter ima bogate knjižnice na razpolago, uporabil ter nam pisal „zgodovino slovenskega petja“.

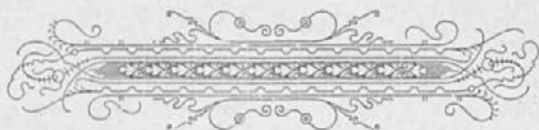
Kadar bo tej mojej želji ustrezeno, takrat dosegle bodo pričujoče drobtinice svoj namen.

Sv. Bolfenk na Kogu, 19. sušca 1890.

F. R.

„Srečno je ljudstvo,
katero veselo peti zna.“

Ps. 88.

„Misli se, da je enkrat grmansko, grško in slovansko ljudstvo bilo le en narod, ki je v Indiji živel in se od tod v Evropo preselil. Grki so ostali pri srednjem morji, Grmani so šli proti severu, Slovani pa popotovali med črnim morjem in kaspiskim jezerom in se vselili na sedanjem Ruskem pod orhoturško višino.“ Tako piše I. Trdina v knjigi: Zgodovina slovenskega naroda str. 11. — „V tej novej domovini,“ piše dalje, „poprijeli so se poljedelstva, stopili so v zadruga, volili si svoje starešine, kateri so vzdržavali mir med združniki ter jih vodili v bojih. V prvih časih, dokler jih niso začeli sosedni narodi zavoljo umnega gospodarstva zavidati in vznemirjati, živeli so v medsebojnej ljubezni, katero so pa tudi skazovali tujcem, posebe popotnikom.“

„Bili so zelo vesel narod, ki je ljubil kratke čase, radoval se s kupico vina ali medice, in pod staro košato lipo gosle in mično petje poslušal.“

„Die Macht der Musik wurde in unserem Lande (Krain — sploh v Slovenskej) schon in den frühesten Zeiten gefühlt, und es ward auch fernerhin hier die Muse der Tonkunst stets mit aller Liebe und Begeisterung empfangen, selbst in Tagen

bitterer Noth und harter Bedrängnis. Das Volk von Krain (sploh slovensko ljudstvo) liebt es, seinen Gefühlen im Gesange Ausdruck zu geben, und sind die Arien unseres Volksgesanges nicht selten kunstreich und die Stimmen, namentlich die weiblichen, so schön, dass schon oft weitgewanderte Touristen erstaunt innehielten, wenn ihnen plötzlich aus dem Kirchlein hoch droben der Choral entgegentönte, glockenhell und rein, aus den Kehlen unserer Landschönen.“ Tako piše P. pl. Radics.

Naši poganski pradedje so tedaj popevali. Kaj in kakó so popevali, o tem imamo prav malo podatkov. Slavni g. dr. G. Krek piše sicer v „Einleitung in die slavische Literaturgeschichte I., p. 312, 316: „Die alten heidnischen Volksfeste der Slovenen zur Zeit der Sommersonnenwende (heute Johannisabend) und der Wintersonnenwende (koleđa), sie fanden statt unter Begleitung von Liedern, die sich, nur in anderer Form, bis auf den heutigen Tag bei uns erhalten haben.“ Pa če tudi drugih podatkov ne nahajamo, bodimo le s tem zadovoljni: saj nam svedoči dovolj, da so bili poganski Sloveni v sredini divjih, takrat živečih narodov, vendar le žlahtnih mislij in blazega srca! kajti petje požlahtnuje človeško srce, oživlja in krepi domorodne in blagodušne čute, skratka: kjer petja ni, tam tudi pravega srca ni! — „ . . . denn man kann vom Gesange auf den sittlichen Charakter eines Volkes schliessen,“ pravi prof. L. Heinze v knjigi: Geschichte der vorchristlichen Musik 219.

Tako so stari Sloveni srečno živeli več stoletij na sedanjem Ruskem, vedno pridni in veseli;

nikomur v škodo, s svojim vzglednim kmetovanjem pa vsemu človeštvu v prid.

V tretjem in četrtem stoletju, ko so jih napadali Gotje, Grki in Huni, menda jih pač ni bila volja popevati, čeravno so šli večkrat kot zmagovalci iz vojne. Vendar nam rimski pisatelji pripovedujejo, da so Sloveni l. 388. p. Kr. cesarja Teodozija, kateri je premagal Maksima, grozovitega tlačitelja Slovenov, s petjem in godbo pozdravili, ko je kot zmagovalec zasel slovenske dežele.

Pozneji sovražnik Slovenov bili so Obri in Nemci, ki so jih celih 220 let napadali. Pa vendar so se vkljub temu nemirnemu življenju ohranile pri Slovenih vse navade in šege, katere so še takrat bile, ko so še na sedanjem Ruskem živeli. Obleko nosili so še ravno takšno; a razven tega začeli so se še pečati z vinarstvom, posebe pa v vipavski dolini na Dolenjskem in na Štajerskem. Tudi njih veselice so še iste bile. Godba in petje ste imeli prvo mesto. Nekaj se je pač predrugačilo pri njih, namreč — vera. Mnogo se jih je pokristijanilo, pa bilo bi se jih še več (namreč v tistem času, v osmem stoletju), če bi se njim krščanska vera v njihovem jeziku razlagala, kar sta najlepše dokazala slovanska apostola, sv. brata Ciril in Metod, katera sta bila poklicana med Slovene.

O petji Slovenov v prvi dobi piše tudi Vi-janski (Tukmeister) Janko v Vodnikovem Spomeniku na str. 251. to-le: „Prvih dob so že imeli Slovani živo gibčno domišljivost ali fantazijo in že od prvih dob so imeli veliko in posebno

Pfal. 71.

Ne proicias me, Domine, in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

Primož Trubar.

ljubezen do petja, godbe, plesa ali raja, kar je še današnjim Slovanom ostalo. — Peli so o marsikterih rečeh, kakor: o ljubavi, ženitvi, o prijateljstvu, o piru, o oddaljenih, umrlih ali v boju ostalih znancih i. t. d.“

Isto tako piše Peter Hicinger v tistej knjigi na str. 23. med drugim: „Slovenski narod ima namreč lep zaklad ljudskih ali narodnih pesmij, ki se smejo vrstiti med enake speve družih narodov. Nekatero take pesmi segajo celo v daljne čase, ko se je krščanstvo še borilo s paganstvom!“ „druge so,“ piše dalje, „iz slavne dobe turških vojsk, ko je bila vsa slovenska zemlja kakor eno taborišče, polno bojne priprave, krepkih vojakov in junaškega duha;“ „druge (pesmi) so presti ali šaljivi popisi sveta in njegovih zgodeb, dostikrat po domišljiji nekedanjega časa, ki je vedel še za deveto deželo;“ „druge (pesmi) so glasovi zveste ljubavi ali sreče zakonske, pa zadosti različne memo poznejih spevov tacega obsežka, ki so bolj ptujega, mnogokrat tudi spačenega duha;“ „druge (pesmi) se zopet tičejo marsikaterih starih narodnih šeg, n. pr. kolede, ženitve, pokopa.“

V osmem stoletji, ko so postali Bavarci in pozneje Franki gospodarji slovenskih dežel, vpejalo se je po misijonarjih, ki so pokristijanjevali naše pradede, cerkveno petje. Pevale so se le latinske pesmi, o katerih pa ne moremo govoriti. Sicer pa smemo trditi, ka so nemški duhovniki pri Slovencih v petji ravno tako malo dosegli, kakor v pokristijanjevanji.

Prvi učitelj slovenskega petja bil je sv. Metod. V zgodovini svete katoliške cerkve dr. J. Križaniča II. str. 47. beremo to-le: „Ko je Metod prišel v Panonijo (868. l.) v Salavar v Koceljev grad, gnjetlo se je ljudstvo okoli njega, kakor dobre ovce okoli svojega vernega pastirja; bilo mu je popolnoma udano, ker je slovenski pridigoval ter tudi sv. mašo v tem jeziku pel in služil, ker je službo božjo olepšal s pesmami in duhovnimi spevi.“ — — —

Isto tako čitamo tudi v Letopisu Matice Slovenske na str. 153. (l. 1884.): „Potem pa je mož božji vse ljudstvo si naklonil in cerkvo okrasil s pesmami in spevi duhovnimi.“

Veseli smo bili, da smo našli ta zgodovinski podatek v omenjeni knjigi, pa tem srečnejše smo se šteli, ko smo našli v knjigi Matije Majarja: „Sveta brata Ciril in Metod“ str. 27. in 50. nastopne vrste: „Da je bila nekedaj slovanska služba božja v Čehih zraven latinske navadna in razširjena, dokazuje in priča tudi prestara, do početka kristijanstva v Čehih spadajoča cerkvena pesem: „Hospodine pomiluj“ . . . Ta pesem je prvi in najstarejši spominek vpeljanega kristijanstva v Čehih. Trdijo, da je zložena od slovanskih apostolov Cirila in Metoda ali vsaj od najstarejših učencev njihovih, ker je to pesem spevalo prosto češko ljudstvo pri posvečenju prvega škofa praškega, Detmara, leta 973., in jo speva še v našej dobi.“ Pesem glasi se tako-le:

„Gospod, ti pomiluj nas,
Jezu Kriste, pomiluj nas!
Rešitelj vsega sveta,

Reši nas in vsliši,
Gospod, te glase naše.
Daj nam vsem, Gospod,
Na zemlji mir in srečo,
Gospod, ti pomiluj nas!"

Veselje pa se rado spremeni v žalost. Taka se je tudi nam godila. Ko smo v omenjeni knjigi (Letopis Matice Slovenske za l. 1884.) dalje čitali, našli smo na str. 170. nastopne vrste: „Slavjanska apostola delovala sta torej po svedočbi povestnice med Slovenci osebno le na iztoku, v dolnjej Panoniji. Dalje na zapad in na jug tedanje slovenske zemlje, v Karantanijo ter na južno stran Drave v Oglejsko patriarhijo, dejanje sv. Cirila in Metoda, vsaj do l. 869., t. j. do smrti Cirilove, naravnost ni segalo. A tudi Metod sam v teh krajih pozneje, kakor se zdi, ni mnogo deloval.“

Pa ne obupajmo, pogledjmo še v „Novice“! V letniku 1857. na str. 98. nahajamo Dav. Trstenjakovo obravnavo, v kateri dokazuje, da je Metod deloval v Karantaniji in sicer v celjske okolici.

„Iz tega lahko sklepamo,“ prim. Letopis Matice Slovenske l. 1884. str. 173., „da so vsi Slovenci sv. mašo in ostale bogoslužne obrede opravljali v narodnem svojem jeziku (in pri teh tedaj tudi slovenske pesmi popevali) in to že tedaj, ko je slavjanski apostol (Metod) še živel in morda še med njimi bival.“

V začetku kristijanstva bilo je tedaj, kolikor ravno iz zgorej rečenega sklepati smemo, ljudstvu dovoljeno pri božji službi popevati. Pozneje pa, ko je imela sv. katoliška cerkev že več

duhovnikov, oziroma učencev, ki so se za duhovski stan pripravljali, izročilo se je cerkveno petje le-tem, a prostemu ljudstvu pa prepovedalo. Prosta, neuglajena grla bila so menda nesposobna in preposvetna za cerkveno petje.

„V prvi polovici 16. stoletja je nebeška umetnost glasbena jela nekako propadati. Po cerkvah se ni gledalo več ne na besede, ne na napeve, ki so se sploh od posvetnih, celo od pohujšljivih in umazanih pesmij v božjo hišo preselevali in pri božji službi se prepevali.

Take nespodobnosti so storile, da se je v tridentinskem zboru l. 1562. tirjalo, naj se vsakoršna glasba in vsakoršno petje pri službi božji prepové in za vselej iz cerkve odpravi. Nočem preiskovati, ali je bila taka tirjatev opravičena ali ne; prenapeta pa je bila gotovo. Kdor jo je izprožil, imel je gotovo zamašena ušesa, in bi bil dosledno moral tudi milim ptičicam v zraku prepovedati, z veselim žvergolenjem stvarniku peti svojo: „Hosanna.“ (Prim. Učiteljski Tovariš 1862, str. 170.).“

„Sveti Tridentinski zbor v 22. seji vsem škofom velí, naj vsako tako godbo (posvetno), v kateri se, bodi si z orgljami ali s petjem, kaj nespodobnega ali nečastitljivega čuje, iz cerkve pospravijo, da se bo videlo in lahko reklo, da je hiša božja v resnici hiša molitve. Po tem ukazu svete cerkve tudi papež Benedikt XIX. l. 1749. škofom ostro naročajo, nobene nespodobne cerkvene godbe trpeti. Tako je bila v Rimu l. 1856. vsa posvetna godba in trobentanje v cerkvi vnovič prepovedana, in ravno ta prepoved tudi v Pragi,

poglavitnem mestu Češke, oklicana.“ (Slomšek v Drobtinica^h za l. 1857. str. 298.)

Pa ljudstvo je hotelo takrat tudi pobožne pesmi popevati. Ker pa jih v cerkvi ni smelo, popevalo jih je tedaj pri drugih priložnostih, tako na božjih potih, procesijah in drugih pobožnostih, ki so se vršile zunaj hiše božje.

Luteranstvo pa, ki se je jelo v istem času v naših krajih širiti, dovolilo je svojim vernikom cerkveno petje. — Luteranske cerkvene pesmi bile so baje prave narodne pesmi, tako da jih je ljudstvo z velikim veseljem in navdušenjem popevalo. (Zimmer str. 71.). Unter den Anwürfen, die in der bald gefolgten Gegenreformations-Epoche durch die Katholischen ihren Widersachern gemacht wurden, befand sich auch die Beschuldigung gegenüber den Evangelischen, dass sie „alle Freuden mit Tanz und Saitenspiel männiglich zugelassen“. (Mittheil. d. hist. Vereines f. Krain, 1867, p. 92.).

Primož Trubar se je tudi najpoprej potrudil, da je podal svojim Lutrovcem „navod k petju“. „Napisal je pred vsem katekizem s kratkim navodom k petju.“ (Prim. dr. Križanič, Zgodovina sv. kat. cerkve III., stran 65.).

Zategadelj postali pa so katoličani nevoljni, in mnogim je že zaradi cerkvenega petja luteranstvo bolje dopadalo nego katoličanstvo; kajti vsak vernik-luteran, tudi najprostejši, smel je v cerkvi prepevati.

Ko je katoliško duhovništvo to zapazilo (namreč nezadovoljnost svojih vernikov), dovolilo je tudi ono svojim vernikom — katoličanom, da so smeli, kakor v prvih časih, v cerkvi popevati.

— „Pa tudi glasboljubni cesar Ferdinand I. si je mnogo prizadjal, da je cerkvene predstojnike pregovoril, da niso glasbe sploh, temveč le nespodobno in necerkveno izobčili in v cerkveno prekletstvo obsodili. Že takrat imenitnemu Palestrini zapovedó očetje tridentinskega zbora, naj poskusi dokazati, ali je mogoče izogniti se vse posvetnosti v glasbi cerkveni. Ta je spisal 3 maše, ktere so leta 1565. poskusili, in katerih tretja (Missa papae Marcelli) je zadostila vsem terjatvam. Tako sta bila cesar Ferdinand I. in Palestrina rešitelja godbe cerkvene.“ (Prim. Učiteljski Tovariš 1862, str. 187.)

„Nichts destoweniger musste aber doch auch der nun allmällig wieder in seine alten Rechte eintretende katholische Klerus in Kirche und Schule die Pflege der Musik mit Sorgfalt fortsetzen. Der Laibacher Bischof Johannes Tautscher (Tavčar) berichtete schon unter dem Jahre 1589, als er die Thürschwellen der Kirchen Petri und Pauli zu Rom betrat, dem heiligen Vater, dass er an seinem Dome zu St. Niclas Sänger und Alumnen oder Studierende unterhalte, die der Musik ihre Studien widmen.“ (Anton Jellouschek in den Mitth. des hist. Verein. f. Krain, 1854, p. 39). — „Und wie in der Stadt Laibach in der zweiten Hälfte des XVI. Jahrhunderts der Frau Musica allweg gehuldigt worden, so auch auf dem Lande.“ (P. v. Radics, Frau Musica in Krain, Laibach 1877, p. 16).

In od tistega časa gojili ste obe cerkvi — cerkveno petje.

S pesmami preskrbljevali so luteransko cerkev luteranski, katoliško pa katoliški duhovniki.

Luteran Primož Trubar bil je prvi, ki je podal svojim vernikom „Ene duhovne Peisni. V Tíbingi 1563. 8° 205.“ (Prim. Spomenik slovanske vzajemnosti stran 188). So-li bile te „duhovne Peisni“ Trubarjeve, njegovi umotvori namreč ali samo prestave iz latinskega in nemškega, tega ne vémo. Peter Hicinger v Vodnikovem spomeniku na strani 23. pravi: „Pa tudi cerkvene svete pesmi ima slovenski narod iz starejega časa, in večjidel od neznanih pesnikov; mnogo tacih pesem je izvernih, mnogo pa poslovenjenih iz latinskega in nemškega. (Prim. tudi „Petje v naših ljudskih šolah“ v Zgod. Danici l. 1856, str. 201., 202.).

Je-li Trubar svojim pesmam sam priskrbel napeve, ali mu jih je kedo drugi vglasbljal, tega ne vémo. M. Pleteršnik imenuje v Letopisu Matice slovenske za l. 1873. na str. 194. nekega Jakoba Gallusa, in Kamilo Mašek podaje nam v Vodnikovem spomeniku celo životopis Gallusov, kateri je bil v tadanjem času baje najboljši skladatelj slovenski. Tudi v „Ljubljanskem Zvonu“ podajejo nam gg. Danilo Fajgelj, Janko Leban, I. Žvab in V. Valenta podrobnosti o Gallusu. Mašek pisal je v Vod. Spomeniku to-le:

Gallus Jakobus.

Da se glas proroka večkrat v domovini ne sliši, in da se bistrim glavam kljubu najpoštenjšemu prizadevanju spodbudljivo priznanje odreka, je prava istina, kakoršnih nam zgodovina, in posebe zgodovina umetnosti pokazuje zelo veliko število. Da pa mož, katerega veleum ves za umetnost uneti svet s spoštovanjem in občudovanjem

Gregor Rihar.

napolnjuje, ni našel najmanjšega prostorčka v zgodovini domovine svoje, in da ga njegovi sodeželani niti po imenu ne poznajo, to je taka redkost, kakor zlato v apneniku.

Da baš mi Kranjci, piše Mašek dalje, imamo pravico do te žalostne redkosti, je istina, o kateri so me popolnoma uverila lastna moja preiskovanja. Zmatral sem tedaj za svoje oddolženje umetnosti in domovini, oteti pozabljivosti ime, katero ni le vredno, da se sveti poleg naših domačih velikanov, temveč smé se tudi brez dvoma vzporediti s prvimi glasbeniki vseh časov. To ime je Jakob Hänel (morda izvedeno iz imena „Petelin“, ki je po Kranjskem zelo razširjeno, iz katerega je nastalo po nemški šegi 16. stoletja latinsko ime „Gallus Jakobus“ in prosto navadno „Jakob Handl“) [„Gallus Jakob hatte seinen Namen nach der Sitte seiner Zeit latinisirt und heisst eigentlich Hänel von Hahn abgeleitet“ tako beremo v „Neues Universal-Lexikon der Tonkunst von Bernsdorf“]. Gerber, Rochlitz, Schilling, Bernsdorf in drugi zgodovinopisci glasbene umetnosti trdijo, da se je na Kranjskem porodil. Žal, da se mi še do sedaj ni posrečilo, najti njegov rojstveni kraj, akoprem bi to bilo zelo važno za domačo zgodovino v vsakem oziru. Toliko je res, da so bili Gallusovi roditelji premožni Kranjci, da je okoli leta 1550. bil rojen, da je bil za mladih let kapelnik škofa Stanislava Pavlovskega v Olomuci, in da je postal skoraj potem cesarski kapelnik; da so bile njegove domače razmere srečne in da je sam spadal k najpoštenejšim in najizobraženejšim možem svojega časa, in da je zapustivši sina Martina, dne 4. julija 1591. l. v Pragi umrl.

(Danilo Fajgelj pa piše o rojstvenem kraju Gallusovem v „Lj. Zv.“ 1888, str. 312. to-le: „Bilo je leta 1847—1848, ko sem mlad dečko rad obiskoval svojega sorodnika J. F. v Idriji. Tu sem je zahajal devetdesetletni mož, katerega smo nazivali Tobijo. Je-li to ime bilo krstno ali priimek, ne vém. Znal pa je ta mož tako zanimivo o starih časih govoriti, da smo ga mladi in stari radi poslušali. Bil je živa kronika. Neki dan nanese govoricca tudi na glasbo. Navzoči hišni gospodar Mihelec vneto proslavlja tedanjega idrijskega organista Krašnarja; potem še hvalno omeni slovečega Roba, ki je za prospeh glasbe, živeč v Idriji, toliko dobrega storil itd. Na to Tobija: „To je vse res, toda Idrija je imela muzikanta, ki mu ga ni bilo para na svetu. Stari oče moj mi je mnogokrat pravil, da sta nekdanj živela v Idriji brata učitelja Petelina, ki sta bila v muziki na silnem glásu. Rojena sta bila v Idriji. Posebno se je odlikoval v muziki mlajši, kateremu so ljudje rekali Petelinov Jakop. Ta je bil tako umeten, da je znal sam muziko napisati, ki se je tako lepo slišala, kakor bi bili angeljci godli. Pozneje so bili Jakopa iz Idrije zapodili zato, ker se ni hotel v lutrovske vero zapisati, kakor njegov brat. Od tistega časa se je izgubil in ljudje so mislili, da si je kje življenje vzela. Jaz pa sem v mladih svojih letih slišal pridigati škofa v Idriji, ki je omenil v vrsti slavnih mož, ki so se v Idriji rodili, tudi nekega velikega muzikanta, kateremu je dal čudno ime Galumbus. Stari poslušalci pa so bili ugenili, da je bil ta človek Petelinov Jakop iz Idrije, ki je tam nekje v deveti deželi

umrl.“ „Tako je govoril stari, resnicoljubni mož, kateremu gre verjeti zato, ker je to pripovedoval brez namena in nepozvan. Gosp. okrajni šolski nadzornik Lapajne pa je tudi v nekem spisu dokazal, da je za verske reformacije učiteljeval na protestantski šoli v Idriji Petelin. Kako dobro se to strinja s pripovedko Tobijevo! Sorodniki Petelinovi pa so živeli še v tem stoletju v Idriji. Zadnji potomec te rodovine je imel prodajalnico na trgu blizu idrijske mestne farne cerkve in pozneje, ko je po smrti Petelina to prodajalnico in hišo bil kupil Kagnus, stal je še za grb nad prodajalnico žezezen petelin. Zadnji Petelin bil je bajè celò ponosen na slovečega svojega sorodnika Jakopa.“

Kako zeló je bil spoštovan in priljubljen, piše Mašek, dokaz so na njegovo smrt zložene pesmi, katerih število je bilo tako veliko, da jih je Strahovska knjižnica v Pragi mogla shraniti celo zbirko. Ena izmed teh pesmij, obsegajoča 18 latinskih verzov, katero je zložil njegov sin, tiskana je v češki statistiki od Dablasa, kjer je tudi mala njegova slika. Drugo v les vrezano sliko z nadpisom: „Kip glasovitega glasbenika Jakoba Galusa, inače Handl imenovanega“ imel je že omenjeni Gerber.

Dalje pravijo njegovi životopisci, da je on kot eden izmed najznamenitejših kontrapunktistov l. 1588. za izdajo svojih del dobil od cesarja Rudolfa II. desetletni privilegij, in da so se ona mogla meriti ne samó z deli največjih Italijanov onega časa, temveč da so nekatera bila boljša od onih. Da pa on v teh umotvorih ni iskal glavne stvari

glasbene umetnosti, temveč da je samo času hotel pokazati svojo moč in znanost, dokaz je dosti večja množina njegovih prostih in takó krasnih del, da svobodno trdimo, da je mnogo njegovih glasbotvorov, ki so vrstniki Palestrinovim. Palestrina, katerega imenujejo umetniki kralja cerkvene glasbe, ne stoji nikakor sam na vrhunci cerkvene glasbene umetnosti, kakor mnogi mislijo, zavedeni po pretiranosti Italijanov. (— „G.'s Ansehen als Tonsetzer war sehr gross, und er verdiente auch das Lob vollständig, welches ihn den besten italienischen Tonmeistern seiner Zeit würdig zur Seite stellte“ — Prim. Musikalisches Conversations-Lexikon IV. B. Berlin 1874. — Kanonik dr. Proske piše tudi o Gallusovih skladbah: „Man muss sich in seine Werke mit Liebe und Antheil vertiefen, um den Meister nach Gebühr achten zu lernen“).

Gallusova dela, med katerimi je najizvrstnejše osmeroglasno: „*Media vita in morte sumus*“ (Sredi življenja umiramo) in pobožno: „*Ecce, quomodo moritur justus*“ (Glej, kakó umira pravičnik), bila so tiskana v Pragi, Nürnbergu, Frankfurtu n. M. in v najnovejšem času v delu „*Musica divina*“, katero je izdal Karol Proske. Tudi lipske obče glasbene novine priobčile so v svojem 12. letniku odlomek, katerega je vendar barbarizem, ki je sedaj v modi, nekaj izpremenil. Naj bi ti sedanji prirezači pomislili, da oni vsi s svojo domišljivostjo ne morejo Gallusa nadomestiti!“

Da so Gallusove skladbe res izvrstne, priča nam to, da pevajo dunajska pevska društva vsako leto nekatere skladbe njegove pri koncertih. (Prim. Fromme's Kalender für die musikalische Welt.)

Koliko je storil Gallus kot umetnik-skladatelj za svoje domorodce Slovence, tega ne vémo. V Slovanstvu na str. 194. čitamo nastopne vrstice: „Vendar je ta mož le posamezna prikazen in je po svojem življenji premalo v zvezi z našo domovino“.

Drugi od luteranov, ki je sam gojil in pozročeval, da se je gojilo, n. pr. v šolah slovensko petje, bil je

Adam Bohorič,

ravnatelj in nadzornik protestantskih deželnih šol v Ljubljani. On je spisal s svojimi sodrugi iste dobe knjige za narodne šole. Vsakej knjigi pridelal je nekaj „otročjih pesmic“. L. 1590. prosil je deželno oblastvo kranjsko, da bi prevzelo njegovo knjižico, katera bi naj služila kranjskim učiteljem v nadaljno izobraževanje. Tretji imenik te knjižice obsegal je samo pevske knjige z osmero, sedmero, šestero, petero, čvetero in troglasnimi pesmami, od katerih je bilo nekaj latinskih, italijanskih, francozkih, nemških, nekaj pa kranjskih (slovenskih). Vseh glasbenih umotvorov pa je bilo do 2000. (Kje so sedaj?)

Vrhu imenovanih protestantov prelagali so „duhovne pesmi“: Sebastijan Krel, protestantski pridigar in superintendent v Ljubljani; Jurij Dalmatin, tudi ljubljanski pridigar protestantski in še nekaj družih.

Tako je bilo pri luteranih.

Za katoliško cerkveno petje skrbeli pa so, kakor smo že zgorej rekli, katoliški duhovniki. Prvi in najboljši od teh bil je

Tomaž Kren,

kanonik in pozneje škof ljubljanski. Že kot dijak visokih šol na Dunaji seznanil se je l. 1580. z nekaterimi glasbeniki rodom Kranjci, ki pa so živeli in delovali takrat na Dunaji ter njim je zlagal pesmi, da so jih uglasbljali (prim. P. pl. Radics „Frau Musica“ str. 18.) V ravno tej knjigi na str. 19. pa beremo o Krenu to-le: „Er wohnt den Gesangsproductionen der Jesuitenschüler bei, welche (1599) die Geburt Christi mit lateinischen, slovenischen und deutschen Gesängen feiern“ i. t. d. Te slovenske pesmi priskrbel je omenjenim pevcem najbrže Kren sam.

„Iz 17. stoletja se imenuje neki jezuit Dolar kot glasovit skladatelj.“ To beremo od besede do besede v Slovanstvu str. 194. V knjigi „Frau Musica in Krain“ pa beremo na strani 23. o tem Dolarji sledeče: „Das Laibacher Jesuiten-collegium hatte überdies einen trefflichen Musiker und Componisten

P. Nikolaus Dollar

in seiner Mitte, von welchem nach dem Berichte des Freiherrn v. Valvasor (l. c. Anhang zum VI. Buch, p. 359.) viele Stücke um 1665 in Wien gedruckt wurden. Er war Praefect des Laibacher Gymnasiums und war 1658 als Professor der Rhetorik nach Passau berufen worden.“ Dolar je najbrže delo nadaljeval, katero je pričel škof Kren, ki je bil goreč ljubitelj petja.

Ravno v istem stoletju slovel je tudi kot skladatelj Slovenec

Visentinij,

vikarij v Tolminu Glasbena veljaka italijanska, Candotti in Tomadini, ga imenujeta vrednega vrstnika Palestrinovega. Žal, da so vse njegove skladbe prišle v Čedad, Cividale na Italijansko, kamor so tedaj spadale tolminske cerkvene prebende.

„V 17. stoletji se je tudi na italijanski meji začelo skrbeti za literarne potrebe Slovencev; v Vidmu namreč je izdal jezuvit

Gregor Alasia da Sommaripa

laško-slovenski slovar s kratko gramatiko, pogovori, pesmami i. t. d. (Prim. Slovanstvo str. 189.)

Sedaj navedli smo podatke, zadevajoče cerkveno petje v 17. stoletji. Ohranila nam se je pa iz tiste dobe še jedna posvetna pesem, namreč ona o „Ravbarji“, t. j. pesem, ki opeva junaštvo tega vojskovodje in zmago čez Turke pri Sisku (1593). P. pl. Radics jo imenuje „das historische Volkslied“. Valentin Vodnik je to pesem razen drugih prvokrat dal natisniti v „Čebelici“.

Za isto dobo našli smo v „Ljublj. Zvonu“ 1883, str. 480. podatek, katerega je tudi A. Fekonja v Letopisu Matice Slovenske za l. 1884. na str. 174. navél z opazko: „Tako so torej naši dedi Slovenci še pred 200 leti slišali v svojem jeziku veličja božja. Dá, majhen ostanek od tega imamo še celó iz začetka našega veka, knjižico najdeno v naših dneh v semeniškeji biblioteki v Gorici in po latinskem misalu poslovenjeno: „„Passion, kateri se poje na Zvetno Nedello.“ Poslovenjena je bila ta knjižnica za take župnije, kder je bila navada,

Blaž Potočnik.

da so duhovniki, ali ako teh ni bilo dosta, drugi moške ali fanti v cerkvi peli pasijon ali trpljenje G. N. Jezu Krista v slovenskem jeziku.“

L. 1702. ustanovilo se je v Ljubljani društvo „Academia Philo-Harmonicorum“. Je-li to društvo tudi slovensko petje gojilo, tega ne vémo. Najbrže ga je, sicer ne bi pristopili k temu društvu Žiga baron Zois in pozneje Linhart in Vodnik. V že večkrat omenjeni knjigi „Frau Musica in Krain“, beremo na strani 30. to-le: „Später wechselte der Geschmack der Direktoren und des Publikum und schwankte zwischen dem deutschen und italienischen Gesange, ja es trat nun auch schon ein drittes Element in den Vordergrund, das heimatlich nationale, der slovenische Kunstgesang, indem im Zusammenhange mit der nationalen Bewegung der 70er und 80er Jahre der unvergessliche Kunstmäcen und tüchtige Gelehrte,

Sigmund baron Zois

für die Oper der Nebelbühne slovenische Lieder als Einlagen componierte, welche ihre Wirkung auf die Zuhörer nicht verfehlten. (Prim. Dimitz, Geschichte Krains, IV. p. 227). — Žiga Zois rodil se je v Trstu 23. novembra 1747. Oče mu je bil Mihael Angelo Zois (Freiherr v. Edelstein), mati pa druga njegova žena Kranjica — Ivana pl. Kapusova. Preselivši se na Kranjsko — postal je — učen, bogat, ljudomil — novi domovini svoji velik dobrotnik. Umrli je v Ljubljani 10. novembra 1819. Kakor bi Vodnik znan ne bil Slovencem, tako bi Kopitar ne bil Slovanom; brez Kopitarja bi mati Slava morebiti ne imela Miklošiča, in brez Mi-

klošiča — kdo vé, kakovo bi bilo še sedaj slovensko jezikoslovje? Evo velike pomembe Zoisove! V njegovi hiši so imeli zatišje n. pr. Kumerdej, Japel, vzlasti Linhart, Vodnik, Kopitar, pa tudi Ravnikar, Metelko i dr.

„Ko trombe glas, ko zvon doni,
Od vrlega moža spomin“

kliče mu dr. J. Bleiweis s Koseskim.

Dalje čitamo v knjigi „Frau Musica“ na str. 30. pa tudi v Šafařík-Jireček, Geschichte der südslawischen Literatur, Prag 1864, I. p. 15. to-le: „Ob die von dem Musiklehrer und Organisten von Stein,

Jakob Zupan,

componirte „erste slovenische Oper „„Belin““ (1780) aufgeführt wurde, darüber fehlt die positive Angabe, doch dürfte dies wahrscheinlich der Fall gewesen sein.“

Društvo „Academia Philo-Harmonicorum“ spodbudilo je menda tudi očeta

D. Sakotneka (Zakotnik),

da je jel nabirati slovenske narodne pesmi. Njega posnemala sta nekoliko pozneje orgljavec

Repeš in Redeskini,

župnik ljubljanski; izdala sta namreč slovenske pesmi z napevi. Note tiskal je Trattner na Dunaji. (Prim. Šafařík-Jireček l. c. p. 79. Pohlin l. c. p. 16 in 45).

Ali kakšne so bile pesmi, katere sta Repeš in Redeskini izdala in kakšen je bil njijin namen,

pové nam A. Raić v Letopisu Mat. Slov. za l. 1887, str. 199. in 200. Ondi beremo: „Pač je gotovo, da naše narodno pesništvo nikdar ni bilo tako bogato, kakor pri nekojih inih Slovanih, n. pr. Srbih, Malo-in Veliko-Rusih i. t. d., ali ravno tako gotovo je, da je nekda j i pri nas lepo cvelo narodno pesništvo. Povestnica nam pripoveduje, da je dal francoski kralj i cesar Karol Veliki nemške narodne pesmi nabirati, koje je pa uničil že njegov sin i naslednik popolnoma pod vplivom duhovščine stojéči Ljudovit Pobožni. Enako je i pri nas i povsod zatiravala duhovščina narodno pesništvo. Za dokaz nam služé razve Petretiča i Ahac Stržinar, ki je dal na svetlo: „Catholish Kershanskiga Vuka Peifsné, Katere se Per Kershanskimu vuko, poyo. Anno 1729. — Dalje Primož Lavrenčič v: Missonske Catholish Karshanske Peissme. V lejtú 1748. vkopzložene. V Celovci 1752.“ — Dalje Maksimilijan Redeskini v: „Osem inu shestdeset Sveteh Pesm, katere so na proshnje inu poshelenje vezh brumneh dush skerbnu skup sbrane V Lublani 1775.“ — Redeskini pravi v predgovoru pag. 1. da je zato dal pesmi na svetlo, „de be se teifte falublene, grde, od pregreshneh rezhy skupflohene popevke, katire so eni dodusehmal dostikrat samisebi inu drugem k pohuishanju pejlli, posehmal usem is pote, inu is glave spravele i. t. d.

L. 1789. oblegal je Lavdon Beligrad. Njemu na čast pela se je takrat in poje se še dandanes pesem „Lavdon“. (Mitth. des hist. Ver. für Krain, 1859, p. 71.)

L. 1797. dne 17. februvarija, ko je obiskal nadvojvoda Karol, potujoč iz Italije, belo Ljubljano, pelo je društvo „Academia Philo-Harmonicorum“ v gledališči „slovensko cesarsko pesem“, katero je Valentin Vodnik nadvojvodi Karolu poklonil. (Prim. Vodnikove Novice, 1797.)

Preden bodemo o Novicah govorili, ozrmo se še enkrat za nekoliko let nazaj v preteklost! V Vodnikovem spomeniku čitamo, da je prvi priobčeval slovenske pesmi Marka Pohlin v svojih „Kranjskih pisanicah za lepo umetnost“. Teh pesmij bilo je največ Jurij Japeljevih; kajti v Slovanstvu čitamo na str. 189., da je bil on z B. Kumerdejem zelo marljiv ud Pohlinove literarne družbe, in da se je prvič skusil v pesmih izvirnih in posebno v prestavah, n. pr. iz lat. „Ribiči ljudi“. Med udi omenjene literarne družbe bil je tudi

Anton Linhart,

ki je spisal dve dramatični igri, „Županova Micka“ in „Veseli dan, al Matiček se ženi“. Županova Micka, kratkočasna igra s petjem v dveh činih, igrala se je prvič v Ljubljani leta 1790. (Prim. Učiteljski Tovariš 1882, str. 233.).

Tudi V. Vodnik jih je podpiral. Prvi njegovi pesniški poskusi bili so razglašeni ravno v Pohlinovih Pisanicah, ki so izhajale v letih 1779., 1780., 1781. — Kedo je priskrbel istim pesmam napeve, tega ne vémo, pa tudi nikjer zapisano ni. Vendar, če vzamemo tukaj v ozir na pr. L. Volkmerja, kateri je ravno v istej dobi deloval, zlagal pesmi za razne priložnosti, takó na pr. za koline, že-

nitovanje itd., katere (pesmi) je tudi pri istih priložnostih sam pël, tedaj smémo trditi, da je uglasbljal, kakor Volkmer, Vodnik sam svoje pesmi. Zato naj sledi tukaj njegov životopis.

Valentin Vodnik.

(Ta životopis je Vodnik s svojo roko spisal na prvi list „Velike Pratique“ l. 1795—97.). Rojen sim 3. svičana 1758. ob 3. uri zjutra v gorni Šiški na Jami per Žibertu iz Očeta Jožefa, inu matere Jera Pancè iz Viča. Dedec Juri Vodnik je rojen v Šent Jakobi uni kraj Save, se je perženil na Trato pod goro nad Dravlamí k' hiši Žibert. Potle kupi hišo v' Šiški na Jami, ime seboj pernese v' leti 1730., vmerje 1774., star osemdeset inu pet let. Je rad delal inu vino pil. Večkrat mi je pravil, kako sta on inu njega oče Miha hodila na Hrvaško, kupčovala s' prešičmi, vinam inu platnam, zraven dober kup v' ostariah živela. Večidel Vodnikov je pozno starost doživelo; dva brata inu ena sestra mojega dedca so mene dostikrat pestovali, inu potle hvalili, kadar sim pridno v' šolo hodil.

Devet let star popustim jegre, luže, inu der-sanje na jamenskih mlakah, grem volán v' šolo, ker so mi obljubili, de znam nehati, kader očem, ako mi uk ne pojde od rôk. Pisati inu branje me je učil šolmaster Kolenee 1767.; za prvo šolo stric Marcell Vodnik, franciskanar v Novim Mesti 1768. inu 1769. Od 1770. do 1775. poslušam per Jezuitarjih v Lublani šest latinskih šol. Tiga leta me ženejo muhe v' kloster k' franciskanarjam, slišim visoke šole, berem novo mašo, se z' oblubami

zavežem; al 1784. me Lublanski škof Herberstein vun pošle, duše pàst.

Kranjsko me je mati učila, nemško inu latinsko šole; lastno vesele pa laško, francozko, inu sploh slovensko. Kamenje poznati sim se vadił 1793.

Z' Očetam Marka Pohlin Diskalceatam se iznanim 1773. pišem nekaj kranjskiga, inu zakrožim nekitere pesme, med katerimi je od zadovolniga Kranjca komaj enmalo branja vredna. Vselej sim želeł kranjski jezik čeden narediti. Baron Žiga Zois inu Anton Linhart mi v' leti 1794. naročita, kalender pisati; to je moje pervo delo, katiro tukaj vsim pred oči postavim, da se bodo smejali, inu z' menoj poterplenje imeli. Če bom živel, očem še katiro novo med ludi dati, naši nastopniki bodo saj imeli kaj nad nami popravlati inu brusiti.

Pisano na Gorjušah v' bohinskih gorah 1. Rožnicveta 1796.

Valentin Vodnik (1758—1819) je v pričujočem stoletji prvi slovenski pisatelj in pesnik-pevec in njegova knjižica „Pésme za pokušino“ je v novoslovenskem slovstvu prva, o kateri se reči smé, da je umetna, v duhu našega naroda, da je klasična.

Peter Hicinger piše v Vodnikovem spomeniku na str. 24. to-le: „Ob enakem času se je tudi drugod po slovenskih krajih začelo gibati popevanje v domačem jeziku; razun spevov gosp. Leopolda Volkmerja naznanjuje „Zbirka koroških in štajerskih pesem“, ki jo je izdal Matija Ahacel, še nektere pesnike in ob enem pevce, t. j. skladatelje, iz Vodnikove dobe. Razun teh sta se v pesništvu poskušala izmed Kranjcev

Jurij Japel in izmed Primorcev Valentin Stanič.“ — „Vse te pesmi“, piše isti pisatelj dalje, „razodevajo blago in rodoljubno srce; vendar se ne znašajo ne po visokem pevskem duhu, ne po zlikani besedi“. Pa Vodnika mendá tukaj ni imel v mislih, ker na str. 139. o njegovih pesmih piše: „Še zdaj, ko smo, hvala Bogu, na višji stopnji, kot so takratni Slovenci bili, nam srce veselja igra, ko gibčne, radostne, zaup v boljšo prihodnost dijoče Vodnikove pesmi beremo. Kmalu so postale lastnina ljudstva, katero jih je navdušeno prepevalo.“

Naj sledijo tedaj tukaj še životopisi teh za-
služnih možev.

Leopold Volkmer

(Volkmayr = Volkmar) porodil se je 13. oktobra 1741 v Ljutomeru na Štajerskem, bil v Varaždinu v šolah latinskih, v modroslovnih in bogoslovnih v Gradcu, v mašnika posvečen l. 1764. Kaplanoval je pri sv. Ožbaldu v Ptujju, pri sv. Martinu in sv. Urbanu, kjer je umrl dne 7. februvarija 1816. (1814?)

Volkmer bil je prvének štajarsko-slovenskih pevcev, pravi Murko v knjižici, kjer se v bolj prvotni pisavi nahaja 61 fabul pa 12 pesmi njegovih. „Njihove fabule ino pesmi, polne lepih navukov ino nedolžne šale, še zdaj vsi štajarski Slovenci od vseh najrajši pōjejo, ker so v prosti slovenščini spisane, ino nje vsi pevcí lahko zastopijo. Imenitne so tudi Volkmer've cerkvene pesmi itd.“ — „Ni bilo domače poštene dobrevolje, koje ne bi bili Volkmer s kakoj čednoj pesmicoj pove-

A. M. Slomšek.

selili, naredili ljudem nedolžno šalo za smeh, pa tudi v poduk. Vsi radovedni so čakali, ne le kmet-ski ljudje, nego tudi duhovski in deželski gospodje, kaj bodo novega g. Volkmer nakovali; in zaslišati novo pesem so njo Slovenci hitro znali, prepisovali in razpošiljali; v kratkem se je po vsih krajih pela ali brala, in vsa dežela je oživela lepega pevanja in nedolžnega veselja.“ (Tako Slomšek.) „Volkmerjeve pesmi vendar nekim slovenskim učenjacom niso bile po volji, ker je bilo v njih veliko in debelih germanizmov.“ (Macun, str. 70.) Volkmerjev tekmeec bil je v istej dobi na Kranjskem, veseljak

Jurij Japel.

O Jurij Japeljevih pesmah ne vémo sicer nič povedati, vendar naj sledi tukaj njegov životopis. Narodil se je okoli leta 1742. v Kamniku na Kranjskem. Šolal se je v Kamniku v samostanu oo. frančiškanov in v Ljubljani pri jezuitih. Svoje pesmi, katere je prvokrat sam pel ter jih tako drugim priučeval, priobčeval je pod imenom „Sekretus“, t. j. tajni.

Štefan Modrinjak.

Modrinjak rodil se je v Dravskem Središču izpod Ormoža; bil je v Varaždinu v latinskih šolah, modroslovje in bogoslovje pa se je izučil v Gradcu, ter je kot župnik sv. Miklavža blizu Ljutomera umrl l. 1827. Bil je posebno mlajših svojih dni narodu mil veseljak, kakoršnega še se je dolgo spominjal ondotni narod, tedaj v nekem pomenu parnik Volkmerjev. Kakor Stanko Vraz

pripoveduje, sežgal je koj po njegovi smrti neki sodniški uradnik M-ić in uničil vse, kar je med pismi našel slovenskega, in tega je bilo veliko, samo en zvezek ostal je neuničen, ker ga je na srečo stričnik Lovro Modrinjak vzel seboj. — Malo je tega natisneno, ali kar sem koli bral (piše Macun), moram iskreno reči, da je po jeziku in zadržaju veliko boljše od Volkmerjevih in v nekem smislu tudi od Vodnikovih pesmi.

Valentin Stanič

narodil se je 12. februarja 1774 v vasi Bodrežu duhovnije Kanalske na Goriškem, šolal pa v Gorici, Celovcu, Solnogradu, postal mašnik l. 1802., kaplan na Bajnšicah, od l. 1809. v Ročinju, l. 1819. kanonik v Gorici, leta 1828. viši šolski nadzornik, ustanovitelj šole in hiše za gluhoneme, začetnik družbe zoper trpinčenje živali, umrl 29. aprila 1847.

Izdal je nastopne pesmi z napevi: 1. Večerna pesem; 2. Pesme za kmete ino mlade ljudi; 3. Sto in trideset cerkvenih in drugih pesem za kmete in mlade ljudi; 4. Drugi pristavek starih in novih cerkvenih in drugih pesem; 5. II. Pesmi za kmete in mlade ljudi. — Poslednja pesem njegova je „Hvala vinske trte“, katero je poslal Novicam, ki so nekaj njegovih pesmic bile ponatisnile (l. 1843. do 1845.). V pismu, katerega je ob enem pisal uredniku Novic, pravi: „Vaš preprijazni spomin me je mojstra-skaza v pesništvu tako naudušil, da sem se še enkrat spravil na Pegaza; sprejmite to drobtinico blagovoljno, pa ne sodite preojstro, zakaj, pojem le, kakor mi srce veli (bil je ranjki res bolj pevec, nego pesnik; op.: č. g. Jos.

Marn v svojem Jezičniku imenuje vse skladatelje — pevce! Pis.); ušesa so mi edino merilo, in slovnica mi ni zmiraj v glavi, kakor bi mi mogla biti.“

Že leta 1797. začele so izhajati Vodnikove Novice. „Vodnik je s svojimi ‚Ljubljanskimi Novicami‘ in s svojimi pesmami zbudil narodno zavest, ki je vedno močnejša postajala“ . . . (Prim. Učitelj. Tovariš, 1882., str. 83.). — Kaj so bile Novice Slovencem, tega nam pač ni treba tukaj omenjati. Ko smo prosili slovenske rodoljube za podatke, zadevajoče slovensko petje, pisalo se nam je od več strani: „ . . . drugod po deželi pa so gójile ‚Novice‘ slovensko petje!“

V prvej dobi sedanjega, XIX. stoletja skrbeli so za slovensko petje razven že omenjenih pevcev še: Gregor Rihar, Blaž Potočnik, Janez Traven, Luka Dolinar, Peter Dajnko, Matija Ahacel, Jože Lipold i. dr.

Peter Dajnko

narodil se je 23. aprila 1787 pri sv. Petru poleg Radgone, mašnik l. 1813., kaplan v Radgoni, duhovenski svetnik škofije Sekovske, dekan v Veliki nedelji, poslavljen z zlatim križcem s krono za zasluge, častni kanonik Mariborske škofije, zlato-mašnik v pokoju, umrl 22. februarja 1873 v Vel. nedelji.

Izdal je: 1. Sto cirkvenih ino drugih pobožnih pesmi med katoliškimi kristjani slovenskega naroda na Štajerskem; 2. Sto in petdeset posvetnih pesmi; 3. Posvetne pesmi med Slovenskim narodom na Štajerskem.

Vse te pesmi niso narodne, kakor bi človek na prvi hip mislil, ampak mnogo jih je Dajnko sam zložil in vglasbil ter jih med une uvrstil, nekaj je pa tudi Vrhnjakovih. Od tih pesmij poslal je l. 1825. 50 posvetnih in 50 cerkvenih z napevi vred društvu prijateljev muzikalnih avstr. cesarstva, katero je hotelo tako zbirko prirediti iz vseh avstr. krajev zraven z napevi.

Kako pa je Dajnko vglasbljal svoje pesmi? Velikonedeljčani pripovedujejo, da je hodil Svetinjski učitelj Andraš Šef k Dajnk-u, da mu je viže na note postavljal. Potem takem je Dajnko svoje umotvore Šefu narekoval, a ta jih je zapisoval.

Jožef Lipold.

Iste dobe živel je na južnem zapadu štajerske zemlje, tedaj v labodski vladikovini, kakor naroden puščavnik in samec Lipold, kateremu se večidel dodava priimek Rečiški.

Rodil se je Lipold l. 1786. v Mozirju ter se s početka privatno učil pri ujcu Goličniku, župniku v Grižah; dalje pa v Mariboru in Gradcu in bogoslovje v Ljubljani; po raznovrstnem kapelanovanji bil je l. 1815. postavljen za župnika v Rečici, kjer je tudi umrl l. 1855. Kot pesnik bil je daleč po onih krajih na glasu, ter je že za štajersko črno vojsko, katerej je i on l. 1809. pristopil za kaplana, napisal „bramborske pesmi“. Napisal je prav mnogo pesmi, ki se v velikih 6. knjigah hranijo v hiši Lipoldovi v Mozirju. Te pesmi, posebno pa flosarske in mnoge napitnice pojejo se še sedaj daleč okol, ter so nekatere

gotovo že donele do Črnega morja, kamor in zopet nazaj so spremljale Savinske flosarje. (Macun.)

Janez Traven

porodil se je v Dobu 25. decembra 1781, posvečen l. 1813., duhovni pomočnik pri sv. Petru, na to v stolni cerkvi, župnik v Poljanah, naposled dekan v Ribnici, kjer je umrl 19. septembra 1847.

Ta životopis morali bi uvrstiti med životopise slovenskih skladateljev-umetnikov, pa ker smo o Travnu ravno tako malo izvedeli, kakor n. pr. o Gallusu, podamo tedaj njegov životopis v tem delu.

O cerkvenem petju, kakeršno je bilo na Slovenskem pred Greg. Riharjem, t. j. v dobi, v katerej je ravno Traven deloval, čitamo v Ljublj. Drobtinica^h l. XXII. na str. 99. to-le: „ . . . Take cerkvene glasbe v cerkvenem duhu pred Riharjem nismo dokaj imeli. Znano pa je, da je slovensko ljudstvo rado imelo petje, kakor ga še danes rado ima. Petje tedaj so hoteli imeti pri službi božji, pesmij za cerkev pa je bilo prav malo število. Orgljavci in pevcⁱ bi radi ustregli ljudem; ker pa je manjkalo primernih napevov, so si pomagali sami, kolikor so najbolj znali . . . Skladateljev je bilo tedaj skoraj toliko, kolikor orgljavcev. Vendar umetalne vrednosti te skladbe niso imele. Izvzeti moramo enega ali dva, tako n. pr. ribniškega dekana Travna, ki je zložil precej napevov, ki se morajo pred Riharjem med najboljše šteti; peli so jih v stolnici in nekaj tudi po deželi.

Rihar je nekaj njegovih napevov sprejel v I. svoj zvezek, ki ga je dal natisniti.“

V začetku sedanjega stoletja ustanovilo se je največ šol po Slovenskem. Kot učitelji bili so nameščeni zvečine cerkovniki-orgljarji. Kot taki gojili so zlasti cerkveno petje. Pesmij sicer niso mnogo imeli, kakor smo že zgoraj rekli, pa kedor jih ni imel, ta si jih je sam nakoval. Te izdelke posojevali so drug drugemu in kmalu je bilo pomagano najnujnejšji potrebi. G. prof. dr. J. Pajek piše v knjigi „Črtice iz duševnega žitka štajerskih Slovencev“ na strani 150., da je našel v župnijskem arhivu v Lembachu dva debela zvezka cerkvenih pesmij, katere je napisal Jožef Štuchec, ki je bil učitelj pri sv. Lovrencu v Slovenskih goricah, l. 1820. pa orgljavca pri sv. Duhu v župniji Jurjevškej za Ščavnico. O nekterih pesmih poroča, da jih je prepisal iz jako stare pesmarice (največ pa jih je menda sam zložil in vglasbil). V obeh zvezkih je 504 strani popisanih; nekaj je med temi cerkvenimi pesmami tudi dobrih prigodnic.

V istej dobi živeli in delovali pa so na Slovenskem tudi slovenski učitelji-orgljavci, ki so bili v svojej stroki pravi umetniki. Taki so bili n. pr. Tomaževič, učitelj in orgljavca v Tržiču na Gorenjskem, ktereja je Greg. Rihar nad vse čislal in Idričana Anton Krašnar in Josip Gnjezda. Pozneje Jurij Flajšman, Janez Vrežic, Alojzij Malenšek, Gregor Tribnik in še mnogo, mnogo drugih.

Razven pesnikov-pevcev (skladateljjev) orgljavcev moramo še na tem mestu nekaj spregovoriti o narodnih pevcih, ki so ravno v istej

dobi najbolj trosili svoje pesmi v svet, in o katerih g. prof. dr. J. Pajek piše v že omenjeni knjigi na str. 145. in 146. to-le: „Bilo jih je menda vselej priprostih kmetjskih ljudi, ki so pesmi zlagali, koje so se jim včasih bolje, včasih tudi slabeje obnesle“. Ti pesniki zlagali so tudi navadno le „prigodnice“, n. pr. za razne domače praznike, slovo mrliča i dr. Taki pesniki so bili: Mihael Andreaš, Jurij Vodovnik, Farkaš, Cekarjev Peter in dr.

Mihael Andreaš

zaslovel je po svojem zemljaku Ahacel-nu. Narodil se je v Rožu na Bistrici 28. septembra 1762, umrl ravno tam 27. maja l. 1821. Andreaš bil je kakor ga Slomšek imenuje, kmetjski tkalec in je tedaj za kroskami pesmi zlagal in vglasbljal. Njegov životopiš podal nam je prof. J. Scheinigg v Kresu l. 1884., J. G. Seidl v „Ost und West“ l. 1841. Slomšek pa v Drobntnicah l. 1847., kjer pravi: „ . . . De bi se lepe stare pesmi ne pogubile, ki jih je Ahacelnov nekdanji sosed ino star prijatelj Mihael Andreaš, kmetiški tikavc v Rožni dolini zložil ino pel, so jih dali Ahacel skerbno popisati itd.“

Jurij Vodovnik,

slavni pohorski pesnik, narodil se je l. 1791. v župi sv. Lamberta pri Škomaškem. Ker je bil od siromašnih starišev, živil se je tedaj le od tkalstva, in morebiti nekaj tudi od pesništva. Obiskoval je namreč rad božja pota. Pri takih priložnostih zlagal je in vglasbljal pesmi, katere je

potem romarjem prodaval. Njegovih pesmij bilo je nekaj priobčenih v Drobtinicah za leto 1846.; v Novicah 1859 in Popotniku (Coklpurgar). Iz teh se razvidi, da je Vodovniku Bog bil podaril dober pesniški duh, koji bi bil v boljih okolnostih mogel dodelati kaj izvrstnega, posebno v vrsti rahle satirične poezije. (Macun.)

Ta doba, katero ravno v mislih imamo, bila je za naše pradede tista srečna doba, o katerej še stareji ljudje vedno sanjajo. Ta doba bila je doba „vozarjenja“. Takrat ni še bilo nobene železnice na Slovenskem. Kar prevaža dandanes železniški hlaпон, to so prevažali takrat naši starci na svojih vozovih. Glavne postaje, oziroma mesta, kamor so uvažali in izvažali razne pridelke in blago, bile so te-le; Ljubljana, Trst, Celovec, Beljak, Gradec in Šopron. Ti vozniki bili so zelo veseli ljudje: kako tudi ne bi: imeli so masten zaslužek, pa tedaj tudi dobro življenje. Popevali so, ko so se peljali na tuje in tembolj še, ko so se vračali v domačijo in tako so tedaj širili slovensko pesem po svetu.

Pa tudi rokodelci imeli so svoje pesmi. Samó takrat bilo je prav malo rokodelcev. Malokedo hotel se je rokodelstva učiti; posestniki celo ne. Rokodelci imeli pa so to navado, da so hodili po „štérah“. Celó mizar vozil je svoje orodje od „štére do štére“. V zimskih večerih, ko so delali pozno v noč, shajalo se je sosedno ljudstvo v dotičnem hramu. Za kratek čas pripovedovali so si „štorje“ in peli so pesmi različnega značaja: duhovne, pa posvetne. Tukaj podamo jedno.

Fran Ser. Vilhar.

Marija je po polji rajžala.
Na poti je srečala cimermame tri.
Prav lepo jih je pitala :
„Kaj delate vi tri?“
„Mi delamo, mi delamo
Križek Jezusi.“
„Le delajte na tenko 'no drobno,
Da Jezusova martra ležiša bo!“

Ta pesem se vedno ponavlja, le v drugej vrsti se imena rokodelcev zamenjujejo, n. pr. drugokrat srečala je Marija „kovače“ tri. Ti so ji odgovorili (v 5. in 6. vrsti): „Mi delamo, mi delamo čavljje Jezusi“.

Posli, hlapci in dekle, imeli so tudi svoje pesmi. Tukaj naj sledi jedna.

Maček po ganjki skače,
Pa se nemilo plače.
Joj maček, joj!

„Kaj pa je tebi maček,
Da se tak' milo plačeš?“
Joj maček, joj!

„Dekla klobaso vkrala,
Pa je jo hlapci dala.“
Joj maček, joj!

„Hlapec je v jaslih sedel,
Pa je klobaso jedel.“
Joj maček, joj!

I. t. d.

Po nedeljah popoldne in pa po prijetnih poletnih večerih shajalo se je vse, mlado in staro, pod vaško lipo, kjer je ali popevalo vesele pesmi, reševalo zagonetke, ali pa poslušalo kacega starca, ki je pripovedoval od „zakletega gradu“, ali pa sploh kaj od „devete dežele“. Naposled pa, ko

jim je zmanjkalo pogovorov, zapeli so še skupno kako narodno pesem, potem pa šli k počitku. Ena takih pesem naj tukaj sledi:

Javor se giblje, Senca se ziblje; Lepa je senčica Javorova	Lepo jo vpraša: „Alj boš kaj jela, Alj boš kaj jela Alj pila nocoj?“
V sencí mi stoji Pisani špampet. Pisani špampet Je belo postlan.	„...Ne bom nič jela, Niti ne pila; Druz'ga nem stor'la, Kak vmerla ti bom!“
V špampeti leži Mlada devojka. Mlada devojka Ji je Micka ime.	„Tega ne pravi, Téga ne stori, Te boš mi dala Moj prstan nazaj!“
Poleg nje stoji Mladi mladenič. Mladi mladenič Mu je Franček ime.	„...Prstan je srebern, Pušlec pa zelen; Avbe Marija In Jezus je moj!“

O narodnih pesmih čitaj v Kresu, L. V. str. 32. (o koroških), L. III. str. 365. (nekoliko o štajerskih), v Janežičevem: „Cvetje z domačih vrtov, zv. V. str. 23. (o narodnem petji sploh). Pa tudi A. M. Slomšek pisal je o slovenskem petji (Drobtinice za leto 1857.), kjer pravi med drugim: „Korošci radi čveteroglasno pojó. Štajerci ljubijo nagle in večidel okrogle napeve, le enoglasno popévajo. — — — Kranjci radi na dve grli pojo. — Slomšekova trditev seveda dandanes ne obvelja več. Dandanes pojó že kakor Korošci, tako tudi Kranjci, Primorci in tudi Štajerci večglasno. Kedo je že slišal dravske, savske, ali pa savinjske plavičarje popevati, ta bode znal pove-

dati, kakó se poje „naprej, čez in kako se na debelo podlaga!“

Pustimo sedaj narodno petje ter se vrnimo zopet k orgljavcem! V dobi, o katerej ravno pišemo, imela je že, z malimi izjemami, vsaka farna cerkev svoje orglje in svojega orglarja. Z malimi izjemami, pravimo, kajti Slomšek piše v Drobtinicah za l. 1857. str. 297. to-le: „ . . . Tudi med nami stari ljudje toliko orgelj ne pomnijo, kolikor jih imamo zdaj po Kranjskem in Štajerskem.“

O tadanjem petji smo sicer že nekaj povedali, pa tukaj naj še sledi, kar piše Slomšek o nekedanjem petji v omenjeni knjigi na str. 295.: „Ni scer tajiti, da so nekedanji cerkveni pevci, preprosti samouki, mnogo nerodno zakročili in večkrat sprožili pravično jezo duhovskih pastirjev, takó, da je gostokrat po takšnih pesmih gromelo, bliskalo se in včasih tudi udarilo; ali popravi, kar je kvara, pa ne pokončaj dobrega dara, dokler ljudem v dobro služi. Tudi najboljša reč se lahko v hudo obrne, in vajej voznik na ravnem zvrne, kaj bi domač pevec ne zavozil? Tako je eden takih svoje dni zakročil: „Sveta Trojica, prosí Boga za nas!“ Drugi se je v taki pesmi faranom za dobro bernjo pri sveti meši zahvalil i. t. d.

Te nerodnosti pa se še dolgo niso odpravile; kajti vsak tak orglavec je mislil, da je res „izvoljen“ pesnik in skladatelj. K temu pa so še imeli od veljavnih strani dovolj izpodbude. Tako je pisal, n pr. I. Humar v Drobtinicah za l. 1854.

na str. 244. med drugim: „Zatorej duhovni pastirje in učitelji, katerih visoki poklic je ljudstvo h kreposti napeljevati, ako vam je dar pesništva dan, skladajte duhovnim potrebam primerne pesmi in napeve! Pesmi imamo že precej, a napevov nemamo. Marsikedo pravi: „Tu je prav lepa pesem, pa viže ne zna.“ Svetuje dalje na strani 245., da bi se naj svetim pesmam napevi posvetnih pesem pridevali, če že drugih ni. V II. letniku „Slovana“ čitali smo tudi, da so nekje v Istri pesem: „Pange lingua“ po napevu „Luna sije“ peli! in to sedaj, ko imamo za to pesem že dovolj napevov!

Nasproti ravno navedenemu pisala pa sta za 14 let pozneje v „Učit. Tovarišu“ F. V. in I. L. trdeč: „. . . . Naše cerkveno petje, kakor je namreč ljudstvo peti vajeno, giblje se skoro največ po posvetnem značaji, in le malo starejih, (tako!) manj novejših napevov imamo pristojnih pobožnim besedam cerkvenih pesmij. Da spričam,“ piše F. V. dalje, „kar trdim, dopuščam si naznaniti kopico le največjih napak, ki nam kazijo pobožno petje na Slovenskem, jemaje mu vso vrednost za božjo službo.“

1. Rabijo se mnogokrat slabi, pobožnim pesmam celó nepristojni napevi po $\frac{3}{4}$ ali $\frac{6}{8}$ taktu, okrogli in poskočni, katerim manjka vsa zmernost, da so res primerniši izrazi za plesišče, nego za hišo božjo. — — — Posodil mi je ne davno slovenski orgljavec svojo cerkveno pesmarico, in našel sem v nji opazko: „Die Melodien zu diesen Kirchenliedern findet man in den — Marienwalzern!“

2. Orgljavci rabijo za cerkvene pesmi napeve posvetnih slovenskih in nemških pesmi, a poslužujejo se tudi melodij, iz katerih koli muzikaličnih del. Pravili so mi nedavno čast. slov. duhovnik, da je njihov orgljavec za posebno pesem (priložnico) pri darovanji pel napev nemški: „Was kommt dort von der Höh'?“ — Za blagoslovno pesem: „Najsvetejši Tebe mi častimo“ služi nam nemški napev: „Weint mit mir ihr nächtllich stillen Haine!“ — Na svoja ušesa sem čul v neki podružnici blizo M. peti duhovno pesem po napevu „Senica na košati lipici sedela“, — a drugo po napevu „Jaz pa 'no ljubico 'mam“. Pesem od Marijinega srca poje se po nekaterih krajih po napevu Vilharjeve: „Na jezeru“, ali celo po napevu: „Naša mačka mlade 'mela“ itd.

J. L. pa piše v istej knjigi na strani 281. to-le: „Cerkvene pesmi ne smejo imeti gledališčnega značaja, ker tako petje bi ljudstvo posvetnih veselic spominjalo in njih pobožne misli motilo! —

Andrej Vavken je pisal v „Učit. Tovarišu“ l. 1862. na strani 207., da je v nekej cerkvi slišal na binkoštni torek pri razdeljenji „Najsvetejšega“ igrati „Fleischhauerpolko!“ Zeló grešé tisti orgljavci, ki kakim posvetnim veselim napevom predstavljajo cerkvene pesmi!“

Zakaj smo vse to tu sem prepisali? Zato, da bi dokazali nasprotnikom „Cecilijanskega društva“ njihovo trmo!

Kakšno pa je sedanje cerkveno petje? Na to vprašanje si ne upamo odgovoriti; tolažimo pa se s tem, da bo takrat, ko bode „Cecilijansko društvo“ doseglo popolnoma svoj namen, vse na boljem!

Je-li pa bilo cerkveno petje povsod na Slovenskem tako, kakor je zgoraj opisano? — So-li bili vsi slovenski orgljavci take reve? Je-li res, da še v istej dobi niso imeli nikakih cerkvenih pesmij z napevi, zadostujočimi duhovnim potrebam? O ne! saj so ravno v istej dobi orgljali Jurij Flajšman, G. Rihar in več drugih, katere smo že imenovali, katerih imena še dandanes slavimo. Pa če tudi so bili ti možje večidel samouki, popeli so se vendar na visoko stopnjo, takó, da njihovim skladbam ne morejo niti izšolani skladatelji kaj oporekati. In ti možje začeli so že l. 1826. izdajati svoje skladbe; tako n. pr. G. Rihar, B. Potočnik, L. Dolinar i. dr. Zakaj niso segali po njih slovenski orgljavci?

Pa tudi posvetne pesmi jeli so že takrat slovenski pevci vglasbljati! To storili so deloma iz lastnega nagona, deloma pa zato, da so ustregli najnujnejšim potrebam.

Prvo delo dale so njim Bleiweisove: „Kmetijske in rokodelske Novice“, ki so začele l. 1843. izhajati. V Jezičniku XXIV. na strani 56. čitamo: „Jako veselo je brenkal J. Hašnik v Novicah leta 1845., 1847., 1848., 1849., 1852. in 1853. Tudi „Slovenija“, ki je v istem času izhajala, prinašala je pesmi. Letniki 1848—1850 prinašali so ravno tudi več Hašnikovih pesmij, kakor: „Pravičen pogum“ (1848. Slovenci! zdaj je vstati — Le živo braniti). Sicer je pa J. Hašnik svoje pesmi sam uglasbljal. Jezičnik XXIV. piše o tem na strani 58. to-le: „Vsled spodbude v Sloveniji je nekaj svojih pesem od l. 1836.—1849. res dal (Hašnik na svetlobo z napevi — bil je sam bolj pe-

Anton Foerster.

vec, t. j. skladatelj, nego pesnik — in to z napevi lastnimi, narodnimi in drugih umetnikov.

G. prof. M. Žolgar poročal nam je o istem času tudi to-le: „Drugod po deželi gojilo pa se je slovensko petje vsled Ahacelnovih, Hašnikovih in Ripšelnovih pesmij, kakor tudi vsled Drobtinic.

Matija Ahacel

r. 24. febr. 1779 v Gorénčah, vasi duhovnije sv. Jakoba v Rožu, po rodovini Kometar, v šolah Ahacelnov, postal Matija Ahacel, bil učenik v Celovcu, umrl 23. novembra 1845.

Ahacel pobral je štajerske in koroške slovenske narodne pesmi ter jih izdal v knjigi: „Pesme po Koroškim ino Štajerskim znane, enokoliko popravljene ino na novo zložene“ I. 1833. — II. 1838. III. 1852. — „Imenovana knjiga obsega več kot 60 pesem, ki se pojo po Koroškem in slovenskem Štajerskem. Vse so mične, polne lepih nauk in nedolžnih rožic pevske umnosti. Dodane so pa pesmam tudi navadne viže, v note postavljene (prim. Leonov „Imenik koristnih bukev). Op. Hašnika in Ripšelnina opišemo v II. delu, ker ja Macun uvršča med skladatelje-umetnike.

Vrstnika Hašnikova bila sta, kar se tiče pesnikovanja in pevanja, Virk in Orožen, samó, da ta dva nista vglasbljala svojih pesmi, ampak zlagala sta še le potem, ko sta slišala kje kak lep napev, svoje pesmi, ki so se zlagale z dotičnim napevom. (Prim. Lendovšek-Orožen). Vendar velja

to samo o Orožnu, kajti Virk ni imel niti sluha za petje.

Razven Ahacelna nabirali so še slovenske narodne pesmi Matija Kastelic, Stanko Vraz, Emil Koritko, Anton Janežič i. dr.

Stare slovenske cerkvene pesmi pa je pobral in izdal Matija Majar v „Pesmarici cerkveni“. Ravno tako izdal je A. Bihler „Cerkveno leto“ ali pesmi z napevi za vse nedele ino praznike. „Zraven ‚Majerjeve pesmarice‘ je ‚cerkveno leto‘ narbogatejša zbirka slovenskih cerkvenih pesem. Tudi te pesmi so zbrane izmed naroda; zapisane so, kakor jih poje ljudstvo. (Levonov Imenik.)

V Slomšekovih Drobtinica, ki so začele izhajati l. 1846., brenkali so ti-le pesniki: Virk, Oliban, Varl, Orožen, Lipold, Praprotnik, Hašnik, Levičnik, Stojan, Kovačič, Arko, Razlag, Pavalec, Povh, J. Orešnik, Sevšek in Slomšek sam.

V Drobtinica za l. 1865. in 1866. priobčeni ste dve pesmi, namreč: „Sv. Misijon“ in „Misijonski križ“, kateri je zložil in uglasbil A. M. Slomšek! — Pa še nekateri drugi letniki Drobtinic prinesli so pesmi z napevi, katere so njim priskrbeli „vučitelji“, kakor je pri dotičnih pesmah na tanko označeno.

Pesmi v Drobtinica, ki so izhajale pod oddelkom F. — Slovenska grlica (z geslom: „Domača grlica v slovenskem logu le po malem poje; Vabi pevati vse bratce in sestre svoje) pa so bile razvrščene v šolske, pobožne, dobrovoljske, domorodne, pa tudi osoljene (n. pr. l. 1850.).

Drobtinice spodbudile so menda tudi „Slovensko društvo v Ljubljani“, da je jelo izdajati pesmi z napevi; to pa v zvezkih: „Slovenska grlica. Venec slovenskih pesem na svitlo dan od slovenskega društva v Ljubljani“. Prvi zvezek izšel je l. 1848. ter prinesel 11 pesmij, katere je uredil Jurij Flejšman (šesto pesem: Pod ôknam tudi uglasbil), ki je bil takrat v Ljubljani priv. učitelj godbe in petja, v Mahrovi trgovinski šoli tudi učitelj krasopisja. Pa tudi pozneje izišlim zvezkom Slov. grlice bil je Flejšman urednik.

Op.: Na tem mestu morali bi vse v istem času delujoče slovenske skladatelje navesti, pa to opustimo, ker v II. delu pričujoče knjige itak njihovi životopisi sledijo.

Razven pesmij v Drobtinica izdal pa je Slomšek v istem času dve pesmarici, eno cerkveno in eno šolsko. (Šola veselega petja za pridne šolarje l. 1853.). Koliko je storil Slomšek za slovensko petje, znano je vsakemu Slovencu. Nekateri uvrščajo ga med slovenske skladatelje-umetnike, če tudi nam ga še kot tacega nikedo opisal ni. Tudi nam je o njegovem skladanju prav malo znano, zategadelj podamo na tem mestu, v I. delu pričujoče knjige, njegov životopis.

Anton M. Slomšek

narodil se je v Ponkvi leta 1800. od precej premožnih starišev. V početnih naukih poučeval ga je kapelan Pražnikar. Pozneje šolal se je v Celji, v Senju in v Celovcu, kjer je bil v mašnika posvečen. V bogoslovju učil se je igrati na glasovir,

ter se pozneje kot duhovnik vedno vežbal v tej umetnosti. Pozneje, ko je uvidel, da ni dovolj, podajati Slovincem samo pesmi brez napevov, jel je sam uglasbljati svoje pesmi. Njegovih umotvorov ne moremo tukaj navesti, preobilo jih je, a gotovo so, kakor Macun pravi, splošne vrednosti. Skratka: Slomšek bil je velik prijatelj veselega petja ter je še kot vladika rad v društvu slušal in tudi pel slovenske pesmi.

V istem letu (1846) začel je tudi izhajati Bleiweisov „Koledarčik Slovenski“, katerega je izdajatelj posebno Slovenkam toplo priporočal, pišoč: „... Njegove iskrene želje so, da bi tudi Slovenke, — hčerke naše mile matere Slave, — prijazno ga sprejele. Domača reč bo takrat nar-krasniše cvetela, ko bomo videli v rokah iskrenih rojakinj tudi slovenske knjižice, — ko bojo one prepevale zraven drugih pesem tudi slovenske pesmice. Prepričale se bojo, da tudi slovenske pesmi so lepe.“ (Učit. Tovariš 1882., str. 117.) — Iz tega sklepamo (ker omenj. Koled. nemamo pri rokah), da je tudi omenj. Koledarček prinašal slovenske pesmi. Vsaj M. Vilhar, ki je začel l. 1842. izdajati knjige, dodal je vsakej knjigi nekaj svojih skladeb. In tako so se moči slovenskih pesnikov in pevcev razpršile: jeden je pošiljal svoje umotvore temu, drugi zopet drugemu izdajatelju, takó. da so prinesle n. pr. Drobtinice za l. 1852. le še 10 pesmij od 4 pesnikov po geslu; „Domača gajlica bo obmolnila, — Če ne bo novih pesem obudila.“

Tudi umetnega petja Slovenci v istej dobi niso tako gojili, kakor bi bilo potrebno. V „Spomeniku slovanske uzajemnosti“ čitamo na

str. 275. to-le: „..... Bilo je to l. 1859. ali 1860., ko še Slovenci niso imeli nobenega pravega zbora. Jan Lego hotel je doseči, da bi slovenski zbor bil častneje zastopan v koncertih, a slovenska narodnost da bi s tem tudi v salonu kazala svoj značaj. In res, to je dosegel: Nabral je med slovenskim razumništvom lepo nagrado za najboljšo slovensko skladbo. — — — — Od te dobe je bila na programu vsakega koncerta nova skladba.“

Prišla je tedaj doba, da so jeli Slovenci gojiti umetno petje: tedaj doba umetnega slovenskega petja! Sicer pa moramo tukaj omeniti, da je G. Rihar v Ljubljani z bogoslovci gojil že od l. 1826. umetno petje.

Leta 1861. začel je v Ljubljani izhajati „Učiteljski Tovariš“, kateri je prinašal skladbe slovenskih skladateljev.

Leta 1862. začelo se je tudi pevati v šolah. C. kr. deželno poglavarstvo tržaško zaukazalo je v istem letu (prim. Učit. Tov. 1862., str. 173.): „In allen Volksschulen wird der Unterricht im Gesange nach Möglichkeit zu ertheilen sein itd.“ Na dalje poroča v istem listu učitelj Kaučnik: „Prepevamo pesmi iz knjižice „Šola veselega petja“, Praprotnikove in druge z Riharjevimi napevi. V cerkvi se vse po teh napevih poje. Tudi Adamičevi napevi nam dopadajo. Da bi jih le še kaj na svitlo prišlo!“

Tudi na celjskem gimnaziju gojilo se je umetno slovensko petje že od l. 1862. in sicer pod vodstvom G. Tribnikovem.

Za šolsko petje imeli so takrat že prav mnogo pesmi, katere so izdali nastopni skladatelji

v zbirkah: Jurij Fleišman „Šolske pesmi“; Jožef Levičnik „Mali slovenski pevec“, zbirka dvoglasnih pesmij; Anton Leban „Slovenske šolske pesmi“. K tem prištej še slovenske šolske pesmi, katere smo že zgoraj imenovali!

Za cerkveno petje izdali pa so že takrat skladatelji: Gregor Rihar „300 slovenskih cerkvenih pesem“; Gašpar Mašek „Cerkvene slovenske pesme“; Jožef Levičnik „Slava Bogu na višavah“ in „Božične pesmi“; Franc Grbič „Cerkvene pesmi, op. 8“, „Napevi božičnih pesni“; Leopold Belar „4 Tantum ergo“, „več slovenskih maš in manjših cerkvenih pesmij“; Andrej Vavken „Zvezek slovenskih cerkvenih pesmij“; Ivan Miklošič „Slovenska maša za moški zbor“ in več drugih cerkvenih del; Družba sv. Mohora v Celovcu izdala pa je že leta 1855. „Zvezek napevov k pesmam za cerkev, šolo in kratek čas od Leopolda Cveka (roj. l. 1814. v Idriji, bil nadučitelj v Št. Petru v Ljubljani, kjer še sedaj biva v pokoju. Ta je gotovo najstarejši še živeč skladatelj slovenski. Žal, da nismo mogli dobiti životopisa njegovega.)

Za koncerte in veselice imeli so že takrat pesmi od nastopnih skladateljev: Gregor Rihar „En zvezek posvetnih pesem“; Gašpar Mašek „Kdo je mar“ in mnogo drugih; Kamilo Mašek uglasbil je mnogo Prešernovih pesmi, glej „Slov. grlica“; Jurij Fleišman „Mične slovenske zdravice“, 3 zv., „Beseda“ 3 zv.; Miroslav Vilhar „Pesmi“ 7 zvezkov, „Jamska Ivanka“, slov. opereta; Davorin Jenko „1 zvezek moških zborov“ in „1 zvezek samospevov“ (Prešernove pesmi),

Miroslav Vilhar.

„Naprej“, slovanska himna; Jožef Levičnik „Glasi radosti“; Franc Grbič „1 zvezek slov. zborov in samospevov (Glasi slovenski)“; brata Benjamin in Gustav Ipavec (že takrat) „3 zvezke slov. zborov in samospevov“; prvi zvezek „Slovenske pesmi“ izdala sta meseca novembra l. 1862. ter posvetila ga dr. Kočevarju, zdravniku. Benjaminova opereta „Tičnik“ iz iste dobe se prav rada igra. Andrej Vavken „Glasi gorenjski“ 2 zvezka; Anton Hajdrih „Vodniku“, „Bleško jezero“; Josipina Turnogradska-Tomanova „Občutki“, „Tri rožice“, „Napitnica“; Anton Foerster „Gorenjski slavček“, slovenska opereta in še mnogo drugih pesmi; Anton Nedvéd (takrat) „1 zvezek slovenskih šolskih pesem“ in „2 zvezka slovenskih moških zborov“.

Na prizadevanje g. V. Valente ustanovilo se je v Ljubljani l. 1872. društvo: „Glasbena Matica“, katero izdaje različne umotvore slovenskih skladateljev.

Takó, sedaj smo prišli s svojim spisovanjem do najnovejše dobe slovenskega petja, do dobe, ko inamo že v vsakem okraji kako slovensko društvo s samostalnim pevskim zborom, ki goji umetno slovensko petje. — Dandanes si veselice, besede, kakor sploh nobenega shoda Slovencev brez petja niti misliti ne moremo; kajti

Slovenec je rad vesel.
 Zakaj bi tud' ne pel?
 Saj mu pesmice iz srca gredo!

Životopisi
umrlih slovenskih skladateljev.

„Lep dar božji je čedno ubrana
pesem in moder pesnik, ki prave
pesmi snuje, on je v resnici božji
mož in pa svojega rodú velik do-
brotnik.“

—•—
„Slovesno slavimo prvake svo-
jega rodú in slovelo bo slovensko
ime!“

Slomšek.

Fran Ser. Adamič.

Fran Ser. Adamič narodil se je 4. septembra 1830 na Žabjeku v Ljubljani, kjer mu je bil oče hišni posestnik in tesarški mojster. Ljudsko šolo in tri gimn. razrede izvršil je v Ljubljani, potem pa se je podal v učiteljsko pripravnico, katero je 18. julija 1847 kot odlikaš zapustil. Dne 12. in 13. septembra 1848 prebil je skušnjo „sposobnosti“ in skušnjo o poučevanji glohonemcev.

Kot učitelj služboval je v Škofji Loki in v Šmartinu pri Litiji. Tukaj ustanovil je 22. sept. 1872 „Čitalnico“, za katero je žrtvoval čas in denar.

Kako je bil pokojnik muzikalično nadarjen, razvidno je iz nastopnega: Ko je bil 4 leta star, šel je z materjo na sejem. Tukaj mu mati hoče kupiti zvonček. Iskala sta po vsem trgu zvonček, kateri bi Francetu dopadal, pa nista mogla primernega najti. Hkratu pa zasliši France nekje na drugem koncu trga zvonček, čistega, prijetnega glasu. in ravno tega je hotel imeti. Prehodila sta ves sejem, pa pravega — slišaneга — glasu ni imel nobeden zvonček, koliko sta jih tudi poskusila, France je jel jokati, ni se dal utolažiti; zapel pa je zopet tisti zvonček. S trudom sta ga vendar

našla, in veselje Franceta je bilo nepopisljivo, ko so mu mati ravno tisti zvonček kupili. Isti zvonček hrani sedaj najstarejša hči Adamičeva — Marija, omožena Hostnik.

Dasiravno ni imel doma nikakega muzikalnega instrumenta, ter se je učil na glasovir in gosli igrati samo v šoli, vendar je že v 13. letu svojem pri sv. Jakopu ob nedeljah pri popoldanskem blagoslovu orgljal. Od te dobe orgljal je ob nedeljah v treh cerkvah zaporedoma: pri sv. Jakopu, sv. Petru in v Trnovem.

Skladati začel je l. 1845. Imel je med sošolci svoj kvartet, kateri je pel njegove prve skladbe.

Od njegovih skladb, koliko se jih ni izgubilo (imel je navado, da je zapisoval svoje umotvore na vsak popir, ki mu je prišel med prste) ali pa raznosilo od tovarišev in prijateljev, nam je znanih po imenu: 17 maš, 4 božične pesmi, 3 postne, 6 velikonočnih, 12 Marijinih, 3 pred sv. rešn. telesom, 10 Tantum ergo, 6 ofertorijev in 21 pesmi za razne priložnosti. Vse te skladbe prirejane so ali za četiri moške glasove, ali pa so mešani zbori.

Čveterospevov in zborov posvetnih pesem ohranilo se je 22, šolskih pa 58.

Adamič bil je tudi slovenski pisatelj precej delaven. Največ in najraje pisal je v „Učit. Tovariš“. Mnogo pesmij je sam zložil in potem uglasbil. Zadnja njegova pesem in skladba bila je otročja pesmica, katero je podaril svojej vnukinji dne 11. novembra 1877, ko je praznoval v krogu svoje rodbine in domačega učiteljstva 30letnico svojega službovanja.

Umrl je 22. decembra 1877 za mrtudom. — Grobni spomenik postavili so mu l. 1880. njegovi nekedanji učenci, katerih je mnogo, ki so se popeli do imenitnih služeb duhovna, profesorja, uradnika i. t. d.

Vse njegove rokopise, kolikor se jih ni izgubilo, hrani sedaj njegova hči Marija.

Pređen ta životopis sklenemo, moramo pripomniti, da ne bomo skladeb — niti tega, niti drugih skladateljev, katerih životopise v tej knjigi podajemo, — ocenili mi, ampak prepisali bomo tu sem ocene drugih pisateljev, kakor smo iste v različnih knjigah in časopisih priobčene našli.

Tako piše o Adamičevih skladbah dr. Vlastenski v „Učit. Tovarišu“ 1862 na str. 143., da ga je obiskal neki nemški učitelj, kateremu je pokazal Adamičeve skladbe. Ko jih je ta pregledal, rekel je: „Ich hätte nicht geglaubt, dass es unter den Slovenen so geschickte Lehrer und Organisten gäbe.“ Hitro si jih je baje prepisal ter rekel, da bode njim podstavil nemške besede.

Luka Dolinar.

L. Dolinar se je porodil v Loki 14. okt. 1794; študoval doma in v Ljubljani ter bil leta 1818 v mašnika posvečen. Služboval je v Radoljici, pri sv. Petru v Ljubljani, na Jančem in v Šmartinu v Spodnjem Tuhinju, kjer je 24. avgusta 1863 umrl.

Muzike jel se je učiti v Ljubljani. Skladati pa je začel v istej dobi, ko sta pošiljala že Rihar in Potočnik svoje pesmi v svet, tedaj takrat, ko je služboval pri sv. Petru v Ljubljani.

Vseh njegovih skladeb izšlo je pet zvezkov z nastopnimi zaglavji:

1. Pesme v' Nedele celiga leta, zložil L. D. V Lublani natis. J. Sassenberg 1829. 8. 184.

2. Pésme v' Godove in Praznike celiga leta Zl. L. D. V Ljublani, nat. J. Blaznik, na prodaj per J. Klemenzu, bukvozezu 1833. 8° VI. 250 II. nat. 1862 V predgovoru piše o petji v starem in novem zakonu.

3. Pesme od Farnih Pomočnikov ali Patronov v Ljubljanski škofiji. Zložil L. Dolinar. V Ljubljani, Blaznik, 1839. 8. VI. 307.

4. Pesme od Svetnikov in od Svetnic, v Ljubljanski škofiji samo v podružnicah češenih. Zl. L. D. V Ljubljani. Blaznik. 1841. 8. 109.

5. Različne pesme 1852—1856.

Napeve k pesmam izdajal pa je v posebnih zvezkih. — Rodojub Podratitovski pisal je v Danici števil. 11 o L. D. in njegovih pesmih tako-le:

„Tam v Tuhinski dolini živi v tihi samoti starčik, vpokojeni gosp. fajmošter Luka Dolinar, po vsih slovenskih škofijah dobro znani pesnik in pevec (skladatelj) slovenski. Del njihovih ne bom ti, dragi bravec, po imenu našteval; vzemi le v roke obširnih pet zvezkov njihovih sv. pesem, preglej k vsim tem pesmim pripravljene napeve, in stavim kaj, da občudoval boš z menoj vred dela blagega gospoda itd.“

Kar je pel Vodnik o sebi, sme gledé pobožnih svetih pesmi in priprostih ljudskih napevov tudi blagi Luka Dolinar:

»Dovolj je sponina, me pesmi pojó.«

Jurij Fleišman.

Peter Fleischmann, bivši nadučitelj v Boštanji, ki nam je poslal pričujoč životopis, pisal je to ime vedno nemško, tedaj — Fleischmann; a pl. Radics piše ga, kakor smo ga mi zgorej napisali. Kakó pa je Jurij svoje ime pisal, tega ne vémo. Jurij Fleišman porodil se je 18. aprila 1818 v vasi Beričevo v Dolu. Domačo enorazredno narodno šolo obiskoval je štiri leta. Učil se je tako pridno, da je večkrat dobil kako darilo. Potem so ga poslali v Ljubljano, kjer je zvršil 4 razrede ljudske šole in dva razreda realke. Po dveletnem obiskovanji učiteljskega pripravnišča ljubljanskega postal je podučitelj in za eno leto pozneje učitelj na Vrhniki. Pa učiteljevanje ni mu ugajalo; zato se je temu poklicu odpovedal ter se preselil v Ljubljano, kjer je postal učitelj godbe. Ob enem učil pa je tudi v Mahrovi trgovski šoli — lepopisje. Umrl je v Ljubljani l. 1874. o binkoštih.

Za časa njegovega študovanja stanoval je pri svojem bratu Andreju, ki je bil orglavec v Ljubljani. Ta, ki je bil néki izvrsten muzik, učil ga je godbo. Pa Jurij, ki je imel še boljši muzikalični talent (tako piše Peter, brat njiin), prekosil je hitro svojega brata Andreja. Neprestano se je učil igrati, harmonizovati in vse drugo, kar v stroko skladanja spada, ter kupoval je mnogo, mnogo muzikalij, dokler si jih sam ni znal umišljati, t. j. dokler sam ni začel skladati.

Razven pesmij, katere je priobčil v „Grlici“ (venec slovenskih pesem), katero je tudi on uredoval, izdal je še sam sedem zvezkov slovenskih

pesmij in sicer tri zvezke s zaglavjem „Mične slovenske zdravice“; tri zvezke z naslovom „Beseda“ in en zvezek „Šolske pesmi“.

P. pl. Radics o Fleišmanovih pesmih v knjigi „Frau Musica in Krain“ tako-le piše: „Georg Fleišman componirte leichte, volksthümlich gehaltene Lieder!“

Učiteljski Tovariš prinesel pa je o njem (l. 1874., str. 191.) to-le: „Na binkoštno nedeljo smo pokopali v Ljubljani gōsp. J. Fleišmana, ki je zložil več napevov za narodne in tudi šolske pesmi. — Od njega se tudi lahko reče: Dovolj je spomina, me pesmi pojó!“

Anton Hajdrih,

tudi Anton Heidrich, narodil se je v Ljubljani 9. januarija l. 1842. Pobožni njegovi stariši dali so ga v šolo z namenom, da bi postal duhovnik. Obiskoval je tamošnje normalne šole in ljubljansko gimnazijo, ktero je končal l. 1861., potem pa je koj vstopil po želji starišev v semenišče.

V semenišču ostal je štiri leta; ko pa je sprevidel, da nima pravega poklica za težavni duhovski stan, izstopil je nekaj poprej, ko so ga nakanili v mašnika posvetiti. Na to naprosi svoje stariše, naj bi mu ne odrekli pomoči tudi v prihodnje, kajti resna mu je želja postati muzik.

Hajdrih imel je jako lep doneč glas — bariton in upal je postati operni pevec. Šel je tedaj leta 1866. v konservatorij v zlato Prago, kjer se je učil petja in harmonizovanja, kajti čutil je žilo za —

Kašpar Mašek.

skladanje. V Pragi ostal je dve leti; a po nesreči zgubil je glas. Mala bolezen v grlu pokončala mu je na mah vse nade boljše in mogoče slavne prihodnosti. Ta nesreča ga je silila, vrniti se zopet v domačijo.

Preko Dunaja, Maribora in Ljubljane, kjer je delj časa bival, prišel je l. 1873. o veliki noči v Trst. Tukaj obiskoval je kurs telegrafije z nado, da postane državni uradnik. A osoda mu ni bila mila, kajti do te službe ni nikdar prišel.

Pa vendar ni obupal. Med tem časom poprijel se je resno glasbe. Začel je poučevati petje v slovanski čitalnici v Trstu. Tolažil se je s tem, da se bo dotlej, da dobi državno službo, s privatnimi lekcijami preživil. — Na zadnje poprijel se je učiteljevanja. Nameščen je bil provizoričnim učiteljem v mali vasici Rodiku blizo Trsta. Tu je začel bolehati in koncem leta 1877. vrnil se je v Ljubljano, kjer je dne 3. januarja l. 1878., še komaj 36 let star, na sušici umrl.

Kaj je zgubila Slovenija ž njim? — Gotovo jako nadarjenega skladatelja, kateri bi bil ustvaril še mnogo lepih slovenskih pesmi v ponos malemu pa čilemu slovenskemu narodu.

Hajdrih ljubil je že v mladosti petje in sploh muziko. Njemu veljalo je geslo: „Ptica brez perut je mrtva stvar — Kaj meni svet brez petja mar.“ Kedo mu je bil učitelj glasbe v prvej mladosti, ni znano; a toliko je gotovo, da je za časa bivanja v semenišču vodil petje bogoslovcev. Do te dobe bil je menda samouk, kakor nam je tudi njegov brat, č. g. Karol Heidrih, duhovnik v Ljubljani, pisal. Nadalje izobrazil se je

v petji in sploh godbi, kakor smo že povedali, v zlatej Pragi. Njegova plodonsna delavnost na glasbenem polji pa spada v uno dobo, ko je bival v Trstu.

Hajdrih bil je človek predobrega srca: ljubil je prijatelje; spoštoval boritelje slovenskega naroda; iskren Slovenec ljubil je svoj narod, svojo domovino iz celega srca. Jako omikan, znal se je vesti, da si je koj pridobil srca in spoštovanje znancev. Kedor se spominja krčme „Al cavallino“ (h konjiču) v Trstu, in je pogostoma tja zahajal, ne more pozabiti prelepih večerov v družbi ranjcega Toneta. Tu so se shajali odlični narodnjaki, uradniki in odrašeni dijaki. Tu je bilo sploh zbirališče veseljakov, a gotovo inteligentnih za slovenski narod vnetih narodnjakov. V tej družbi gojilo se je petje in govorništvo. Hajdrih ustanovil si je kvartet, kateri je bil za časa bivanja Hajdriha v Trstu kakor magnet: kamor je šel kvartet, tje so ga spremili odlični narodnjaki. Peli so pa res, kakor slavci. Sloveli so po celem Primorskem. Kdor jih je slišal peti, posebno Hajdrihove pesmi, moral je reči, da tako preciznega petja ni še bilo na Primorskem.

Ta kvartet bil pa je tako-le sestavljen: I. tenor pel je gosp. M. Vadnou; II. tenor g. J. Uršič; I. bas Hajdrih, II. bas pa g. F. S. Vilhar.

Če so ta kvartet slišali Italijani, ki nam Slovincem niso naklonjeni, pohvalili so ga s ploskanjem.

V družbi Hajdriha veselili so se tržaški Slovenci večkrat. Lepe napitnice in prelepi improvizirani, jedrnati govori gg. Fr. Cegnarja, M. Žvanuta

in drugih so gotovo še v spominu vsakemu, ki je zahajal v to družbo, katero je petje navduševalo in elektrizovalo.

Hajdrihove pesmi ocenjene so bile že v „Slovenskem narodu“ v l. 1876. in 1879. — Tukaj podamo še, kar nam je o njih pisal g. V. Kosovel, c. kr. colni uradnik in skladatelj slovenski v Trstu: — Veljava Hajdrihových pesmi obstoji v lepi, milodoneči melodiji, v lepem slogu, pravilni stavi, v originalnej fantaziji in v tako srečnem izražanju globokih občutkov. da se mora Hajdrihu neka individualnost pripisovati. Njegovi mnogobrojni kvarteti morajo se všteti k najboljšim kompozicijam slovenske glasbe. — Sicer so to pesmi, ki zahtevajo okusne glasove, precizne in dovršene izpeljave in povsem dober kolorit. Kdor je imel kedaj priliko slišati Hajdrihov kvartet, ko je pel njegove pesmi: Cerkvica, Lahko noč, Slovo od lastovke, Luna sije, Pri oknu sva molčé slonela, V tihi noči i. dr., gotovo bode pritrdil, da je bil Hajdrih pravi genij na glasbenem polju.

Čveterospevi njegovi bi ne delali sramote tudi večjim narodom!

Zbori Hajdrihovi so polni efekta; nek poseben duh veje v njih. Tema jim je originalen, če se je ravno, kar se tiče oblike v izpeljavi, Hajdrihu že oporekalo. — Velikanski zbori: Morje adrijsko, Hercegovska, Na boj in dr. so najlepši dokaz, da je bil Hajdrih nadarjen slovenski skladatelj.

Pisal pa je tudi samospeve s spremljevanjem glasovira ali pa z brenčečim zborom. Tu se je spet pokazal mojstra. Lepa, milodoneča melodia, lahko spremljevanje glasovira, pravilna lega

glasa in na mestu, ki nikdar ne utruji pevca, a od druge strani dá mu priložnost, da uporabi glas k največji veljavi. To so prednosti, ki rodijo silen vspeh.

Žalibog, da ti samospevi še do sedaj niso zagledali belega dne. Hrani jih g. V. Kosovel, c. kr. colni uradnik v Trstu, Hajdrihov bivši prijatelj.

Prvi Hajdrihovi pesmi tiskani ste bili ti-le: „Pozdrav“ (Pozdravljam te goreñjska stran) in „Noč na bleškem jezeru“.

Prvo zbirko moških zborov in čveterospevov izdal je Hajdrih sam l. 1876. pod naslovom „Jadranski glasovi.“ Te pesmi posvetil je mnogozasluznemu rodoljubu in pesniku Fr. Cegnarju. Tiskal jih je J. Blaznik v Ljubljani. Ta zvezek ima sledeče pesmi: „Slava Slovencem“, „Mladini“ (zbor). „Cerkvica“, „Pod oknom“, „Lahko noč“, „Slovo od lastovke“ (čveterospevi). „Jadransko morje“ (zbor). „Nisem Nemeč“, „V tihi noči“, „Zagorski zvonovi“ (čveterospevi). „Mornarjeva tožba“ (zbor). Ta zadnja pesem bila je zložena na nemški tekst, takrat, ko je bil Hajdrih pevovodja nemškega telovajskega društva v Trstu. Nemški tekst je potem prosto poslovenil Fr. Cegnar.

Po smrti Hajdrihovej prevzel je glasbeno zapuščino g. V. Kosovel, kateri je vredil in izdal drugo zbirko pod naslovom „Jadranski glasovi.“ Te pesmi bile so poklonjene osobnemu prijatelju, velezasluznemu narodnjaku in državnemu poslancu Ivanu Nabergoj-u. Ta zbirka prinesla je te-le pesmi: „Prva ljubezen“, „Deklica“, „V spomin V. Vodnika“, „V sladkih sanjah“, „Slabo sveča je berlela“, „Slovo“ (čveterospevi). „Na boj“,

„Želje Slovana“, „Sirota“, „Napitnica“, „Hercegovska“ (zbori). „Petelinčekova ženitev“ (šaljivi zbor).

Nenatisnenih pesmi bilo bi še za lep zvezek, kakor nam piše g. Kosovel, in ni še vse upanje zgubljeno, da se s časom najde požrtvovalen narodnjak, ki bo pripomogel, da zagledajo tudi te pesmi beli dan v zaslužen slavo Hajdriha. V zapuščini so te-le pesmi: „Avstrije zvezda“; besede L. Tomanove (veliki zbor s spremljevanjem glasovira, samospevi, dvo-, tro- in čveterospevi). Ta pesem ni popolnoma končana, kajti dober $\frac{1}{4}$ del in konec nista dovršena. „Strunam i solzicam“ (bariton solo z brenčečim zborom). „Dr. Lavriču v spomin“; besede Cegnarjeve (zbor, čveterospev, bariton solo). „Sirota“ (samospev za sopran). „Kam“ (samospev za bariton). „Pred tabo na kolenih“ (samospev za tenor). „Ukazi“ (samospev za tenor s spremljevanjem glasovira).

Konečno moramo še omeniti, da je Hajdrih zložil tudi napev kupletov k igri „Baron čevljar.“

Josip Hašnik.

Porodil se je 8. marcija 1811. leta v Trebonjah pri Vozenici (Trofin bei Saldenhofen) na Spodnjem Štajerskem. Latinske šole izvršil je v Mariboru, bogoslovske pa v Celovcu, kjer je bil tudi 4. avgusta 1835. l. v mašnika posvečen. Služboval je po več krajih slovenskega Štajerja. Bil je učenec iz Slomšekove šole. Prejšnja leta, ko so bili pravi domoljubi še redko sejani, zložil in uglasbil je več lepih in mičnih pesmic sloven-

skih, katere so močno budile po južnem Štajerskem narodno zavest ter se še zdaj rade prepevajo v veselih družbah. V tem oziru je bil vreden vrstnik Virkov in Orožnov. (Ljublj. Zvon III. L. zvezek 4.).

Vsled spodbude v Sloveniji je nekaj svojih pesem od l. 1836. do 1849. res dal na svetlobo — z napevi — bil je sam bolj pevec nego pesnik — in to z napevi lastnimi, katere (pesmi) so se zlasti po Štajerskem hitro razširjale. Vseh skupaj je 24 na pr.: „Zvezdam, Slovo prijatelc, Nesrečnik, Napitnica, Svetjānževc, Prijatelu, Tičica vjeta, Odglasi, Samstvo, Sreča mine, Kaj je najboljši, Spomladanska, Nesreča, Zima, Rožmarin, Pevec, Sprememba, Sanjač. Pravičen pogum, Vojaška, Osoda, Oblakom, Blagor pesnika, Golufia.“ — Naslov jim je „Dobrovoljke“, zložil in založil Jozip Hašnik, l. 1854. Nat. iz kamnotiskarnice J. Blaznika v Ljubljani

Hašnikove pesmi so bile v istej dobi gotovo velike vrednosti zlasti zaradi tega, ker so izšle z napevi, kar je bila takrat pri nas še novost.

Anton Hribar.

Dne 8. maja 1887 umrl je v Gorici jako zaslužni skladatelj slovenski, Anton Hribar, vodja in učitelj na ondotni c. kr. vadnici. Rodil se je v Gorenjem Tuhinju pri Kamniku leta 1839. V Kamniku je zvršil ljudsko šolo, v Ljubljani spodnjo gimnazijo. Že kot gimnazijec je imel veliko veselje do cerkvene godbe in petja. Stopil je v

učiteljsko pripravnico, katero je v dveh letih dovršil z izvrstnim vspehom. Kot začasni učitelj je najprvo služboval v Loki. Leta 1860 pride kot učitelj v Vipavo, kjer je cerkveno in narodno petje povzdignil do visoke stopinje. Vipavski pevci so tedaj sloveli po vsem Vipavskem in Goriškem. V Vipavski cerkvi peli so tedaj izvrstno.

Leta 1864. dobi Hribar službo v Gorici na c. kr. deški vadnici. Tudi tukaj se je pečal s petjem, katero je poučeval v raznih šolah. Zložil je veliko napevov. V Goriški čitalnici je vodil petje; čitalniški zbor je slovel daleč okoli. Po njegovem trudu se je ustanovilo pevsko društvo „Slavec“. Zadnja leta zaradi bolehnosti ni mogel več toliko storiti za petje. Zadnjič je Hribar zbral okoli 200 pevcev, ko je bil leta 1882. cesar v Gorici. Pevci so na Rójicah tako krasno peli, da so jih pohvalili cesar in drugi. — Kot učitelj je bil ranjki Hribar vesten in marljiv. Bil je rahlega srca in si je znal pridobiti srca svojih učencev. Zaradi njegovih zaslug v šoli mu je presvitli cesar podelil zlat križec. Bil je blag in dober prijatelj; za narod je daroval čas in denar. Svojo družino je presrčno ljubil. Mrtvaški spreved je pričal, kako so ljudje spoštovali značajnega moža. Umrl je, kakor je živel — kot veren kristjan.

Počiva naj v miru, njegova dela pa naj bodo naslednikom v vzgled.

Ena Hribarjevih skladb in sicer „Slovenka“, za dvospev in moški zbor ali pa glasovir (op. 62.) se je v „Dunajskem Zvonu“ l. 1879., str. 112. naznanila, pa brez ocene.

Kamilo Mašek.

Josip Kocijančič.

Porodil se je dne 16. marcija l. 1849. v prijaznem trgu Kanalu ob Soči. Domačo šolo pohajal je v družbi s Štefanom Križničem, sedanjim c. kr. okrajnim šolskim nadzornikom in profesorjem v Pulji od leta 1856—1859. V „zlatej knjigi“ sta Križnič in Kocijančič vedno kot prva učenca zapisana. Ker je bil dečko bistrega duha, dal ga je njegov stric Martin (oče Peter mu je umrl l. 1860.) v šolo v Gorico z nado, da bode imel kedaj v hiši „gospoda“. Že kot dijak prvih latinskih šol seznanil se je bil z g. Trepalom, sedanjim župnikom na Gorenjskem, ki je bil duša izvrstnega čveterospēva bogoslovskega, in krasno petje teh gospodov bogoslovcev omamilo ga je tako, da je postal ves vnet za petje ter kot tretješolec poučeval že svoje tovariše v petji — seveda, le za kratek čas. A kolikor bolj je napredoval v letih, toliko lepše je rastel njegov zbor. Tu pride v Gorico — iz Tomina l. 1863. — oče goriških Slovencev, Dr. Lavrič, in ž njegovim prihodom začela se je vzbujati slovenska mladina. Kjer se je pokazal dr. Lavrič, vzbujajoč narod z navdušeno besedo, tam mu je bil gotovo na strani Kocijančič s svojim zborom dijakov. In kamor so prišli, povsod so zmagali; pa kaj bi ne? Saj takih krasnih mladeniških postav, kakor so bili Kocijančič, Kurinčič, Ferjančič (sed. drž. poslanec) i. dr., spojenih s še krasnejšim glasom, ni bilo kmalu najti!

Da dá navdušeni dijaški zbor odduška svojim silam, začeli so se pripravljati za veliko „besedo“, nekaj do takrat nepoznanega v Gorici. Z

neutrudljivim učenjem in vednimi vajami, dosegli so popoln uspeh. Največ smeha provzročil je Kocijančič s svojo déklamacijo: „Šolski famulus“. Kot zadnja pevska točka bila je: pesem „V Gorenjsko oziram“, vendar le prva kitica, kajti drugo je prepovedala polit. gosposka. Le misliti si je mogoče, kako jo je 40 gri broječi zbor navdušeno pel. A glej! komaj je pesem končana, vzdigne Kocijančič roko in pesem „Verige žulile so nas do kosti“ zaori s tako silo, da se je dvorana tresla. „Viharno ploskanje in burni živioklici grmeli so v pohvalo pogumnemu pevodju v kljub navzočemu političnemu komisarju. |

Da ni imel Kocijančič v osebi barona Pinota, tedanjega Goriškega okrajnega glavarja, kterega je poučeval v slovenščini, očetovsko ljubečega pokrovitelja, bil bi se zaradi pomanjkanja gnotne podpore izvestno posvetil duhovskemu stanu; ž njegovo pomočjo pa se je podal na Dunaj. Vendar ni kot jurist posebno vspeval, kajti glavna briga bilo mu je petje, v katerem se je, dobivajoč zlatih nauk od slavnega „Förchtgott-Towačevski-ja“, izvanredno izuril. Po dovršenem tretjem letu nastopil je enoletno prostovoljno vojaško službo na Dunaji z drugimi vseučiliščniki vred. Toda Kocijančič s svojim živim temperamentom in nikdar mirujočo fantazijo in pa stroga vojaška disciplina nista se mogla vselej sporazumeti. Za svojega desetnika imel je nekega gorenještajerskega kmečkoga fantina, ki jih je pa vedno zmerjal. Ko mu (Kocijančiču) pa neki dan vrže v zobé besede: „Sie windischer Trottel“, dá mu Kocijančič tako zaušnico, da se je takoj na tla zavalil. Stroga

preiskava in večdnevni zapor bila sta posledica temu prenatgljenju.

Žalibog, da je kruta Morana že nad vojaka Kocijančiča stegnila svojo neusmiljeno roko. Pri zadnji vojaški vaji na Opčinah poleg Trsta se je, ker je zelo deževalo, revež prehladil, in od tistega dne jela je upadati njegova zvezda. Da-si se je jel nemudoma zdraviti, bil je že izgubljen, ker nosil je v prsih strupeno kál. Po končanih vojaških vajah šel je prakticirat h g. dr. Geršaku v Ormož, a ni mogel ostati tam dalje nego mesec dni zaradi kašlja. Od ondot podal se je v Gradec k najboljšim zdravnikom, a ti so mu svetovali, naj gre domov, kar je tudi — ves obupan — storil. Ni se bilo toraj čuditi revežu, če je tudi moralno padal, videč, kako se njegovim čvrstim in zdravim prijateljem sreča smeji, a njemu, ki mu je bilo dano, sodeč ga po njegovih nadarjenostih, biti soškej dolini to, kar je sedaj njegov prijatelj dr. Ferjančič ipavskeje, pa se že pripravlja — gomila.

Toda tudi v tej zadnji dobi svojega življenja ni zapustil nad vse mu dragega petja. Vedno je nabiral, pisal, poučeval do zadnjega dne; še celó zadnji dan pregledoval je za tisk pripravljene narodne pesmi, in s tresočo roko zapisal je tempo „Lahno“ zadnjeje pesmici. Vedno bolj pešajočemu utrnila se je konečno kri 10. aprila 1. 1878. in nehala je biti srce kipeče strastne narodne ljubezni.

Omenili smo že, da je bil izvrstni bogoslovski kvartet oni, ki je vzbudil v Kocijančiču veselje do petja. Ker si ni mogel najeti posebnega učitelja glasbe, trudil se je za bolj izomiko toliko bolj sam. Kot pevovodja dijakov moral je vedno

vse glaske sam prepisovati, in takó se je polagoma praktično naučil harmonije in to ga je privelo do tega, da je začel malo po malem harmonizovati lahke znane mu narodne pesmice. A čeravno ni užival teoretičnega pouka, so vendar vse njegove pesmi izvrstno postavljene, kajti imel je jako fin prirojen okus in rahlo čuteče srce. Večkrat se je s svojim tudi že umrlim kanalskim prijateljem, Avgustom Lebanom, ki je bil izvrsten teoretikar, po cele ure pričkal zaradi jednega samega akorda; a konečno ga je postavil le takó, kakor mu je njegov okus kazal, čeravno je bil harmoničnim pravilom nasproten. Ko bi bil sedaj še med nami, kedó vé, kaj bi učinil z onimi, ki so mu njegove pesmi svojeglavno popravljali ter jih oropali krasne harmonije!

Najsilnejši upliv na njegovo muzikalno izomiko učinil je seveda Dunaj. Slišajoč tu krasne umotvore raznih narodov, izvrstne pevske zборе, dobivajoč zlatih nauk od slavnega Tovačevskega, Stritarja i. dr. pričel je tudi on skladati razne pesmi. Ker si je vedno prizadeval biti originalen, jezilo ga je silno, ko je videl, kako mnogi, osobito dunajski, skladatelji — kradejo, in v mislih je imel mnogokrat, da hoče s časom izdati knjigo z namenom, da neovrgljivo dokaže slovenske narodne pesmi v premnogih modérnih kompozicijah. Kot poučevalec petja bil je neutrudljiv, kot pevovodja pa mojster v pravem pomenu besede. Pod njegovim vodstvom bili so pevci elektrizovani in nastopil ni, dokler — ni šlo — izvrstno; zaradi tega so ga pa tudi pevci ljubili in tudi bali, kajti čestokrat so nemarnežu mesto opomina priletele vilice (Stimmgabel) v glavo.

Kot pevovodja deloval je v Kanalu in na Dunaji pri Sloveniji; bil je tudi soustanovitelj čitalnice v Solkanu in Kanalu ter je o navzočnosti cesarjevej v Gorici leta 1874. sprožil misel o „Slavcu“, občnemu pevskeemu društvu za celo Goriško. Le škoda, da ni to društvo dalje živelo!

Izdal je dva zvezka narodnih pesmi (42) in en zvezek lastnih skladeb; tretji zvezek narodnih že za tisk pripravljenih pesmi pa hrani njegov brat Karol, čakajoč založnika.

Nagrobni govornik njegov, g. Ferfila, rekel je mej drugim tudi nekako: „Nemila smrt pobrala nam je v njem mladeniča možá, ki bi bil postal zbog svoje nadarjenosti izvrsten govornik, pisatelj in skladatelj, ki bi ne bil le dika in ponos rojstnega mu kraja — Kanala, ampak cele Slovenije!“

Avgust Leban

se je rodil 5. septembra 1847. l. v Kanalu na Goriškem, kjer mu je oče učiteljeval. Da-si oče sam ni muzikaličen, kazal je vendar Avgust že zgodaj izvanredno veselje do glasbe; morda ga je k temu res zbudilo marljivo poslušanje, kako so drugi kanalski učitelji igrali na glasoviru, vsaj pravijo da je — komaj shodivši — zmerom nadlegoval, „naj zagodejo, naj zagodejo!“ — Izvršivšega narodno šolo v Kanalu, pošlje ga oče v Gorico, kjer vstopi na gimnazijo, na katerej je bil vsa leta „drugi mej odličnimi dijaki“. Menda kot učenec II. lat. šole je moral stopiti v malo semenišče, ker oče je tako hotel, sladko upajoč, da bode Avgust

kedaj gospod. Tu se je začel učiti sam muzike in dospel je bil istinito daleč, ker prirojen mu je bil velik talent, osobito za glasbo. Takratni vodja malemu seminišču g. R. spoznavši njegovo nadarjenost pošiljal ga je kasneje (menda v 7. šoli) s tremi drugimi seminiščniki h g. J. Schreiberji, generalbasa se učiti. G. Schreiber, bivši organist v stolni cerkvi goriški, bil je gotovo najboljši poznatelj generalbasa v Gorici; on se je močno čudil, kako je ranjki Avgust v najkrajšem času vrlo napredoval. Izvršivšega 7. šolo je Avgusta prijela huda prsna bolezen, bruhol je bil kri iz sebe, in njegovo stanje je bilo žalostno. Zato stopi iz seminišča ter gre k roditeljem, ki so bivali takrat že v Gorici, da bi popolnem okrevale. Ker je še vedno bolehal, ni mogel obiskovati osme šole; a proti koncu šolskega leta vendar toliko okreva da gre z drugimi sošolci delat maturo, katero prav dobro dostane. To je bilo l. 1867.

Zdaj naj bi šel — v veliko seminišče. Ali Avgust ni imel veselja do duhovskega stanu. On, ki je po petletnem vzdihovanji po prostosti v malem seminišču zdaj stoprv svobodno dihal; on naj bi se zdaj zaklepal v veliko seminišče, izvolil si stan, ki mu ni prijal? Ni ga bilo moči po nikakem spraviti v teologijo, in celo laskava obečanja od neke strani, da ga pošljejo na Dunaj, da bode „dohtar sv. pisma“, ni ga dovelo do tega. Ker se ni bilo njegovo zdravje še povsem utrdilo in mu materijalne okoliščine niso dopuščale, da bi šel v Beč, da bi študiral filologijo, do katere je imel izredno veselje in nadarjenost, sklene da se posveti narodnemu učiteljstvu. V enem letu

dožene učiteljišče v Gorici, službuje potem 3 leta kot učitelj v Sovodnjah pri Gorici in potem menda 3 mesece v Ajdovščini. Pa že decembra 1872. l. pokliče naučno ministerstvo 25letnega Avgusta za učitelja na c. kr. vadnico v Gorico, kjer je ostal do svoje smrti. V Gorici je poučeval tudi slovenščino na učiteljišči.

Umrl je za sušico v jabolku in plućih; to je strašna bolezen, katero si je revež nakopal gotovo s tem, da je dotične svoje organe preveč maltratoval, kar se je godilo s preobilnim petjem, s preveliko gorečnostjo v predavanjih v šoli itd. Po času sicer, a gotovo je mladi mož šel hladni gomili naproti; eno leto pred njegovo smrtijo ga je prijela bila tolika zagrljenost, da je moral popustiti poučevanje, bil je vse leto doma, kjer je dosti bral, pisal, uglasbljal. Na zadnje mu glas popolnem upeša in le navajenec je mogel razumeti njegov žubor. Vendar še deset dni pred svojo smrtijo je sedel pri harmoniju ter igral svoje kompozicije. Plučni mrtud naredi nazadnje konec njegovemu mlademu življenju, 30. maja 1879. l. po tridnevnem hudem boji s smrtijo.

Te životopisne črtice naj zadostujejo, a sedaj mi je do tega, da opišem kot skladatelja.

Kedaj je Avgust jel uglasbljati, ni mi natanko znano. Toliko pa gotovo vem, da je kot gimnazijec za časa svojega bivanja v malem seminišču bil ondu pevovodja, in da so že takrat peli nekatere njegove kompozicije. Te njegove najmlajše kompozicije, katere je zložil kot dijak, nemajo posebne glasbene vrednosti, skromne poskušnje so, ki kažejo talent razvijajočega se glasbenika.

Sem pripada njegova: „Cerkvica“, „Trdovratni“ i. dr. kompozicije, katere je ranjki sam uničil, pa so se vendar v prepisih tu pa tam ohranile. Karakteristično od teh mlajših njegovih kompozicij je, da veje v njih — italijanski duh, česar se ne bomo čudili, ako pomislimo, kako zelo mu je v tej prvej dobi prijala literatura in muzika italijanska; rajnki je poznal prav dobro najbolje pisatelje in glasbenike italijanske. Ko je prišel iz semenišča in je v goriškem gledališči bila kaka italijanska opera — moral se je je udeležiti; pa tudi zaprt v malem semenišču je našel kadkad z nekaterimi vnetimi tovariši pot k takim produkcijam.

Najboljše, v slovanskem duhu zapete in dovršene njegove skladbe iz njegove prve dobe so: „Dijaška“, „Naudušenje“, „Molitev“ i. dr. Prve dve je sam prof. Kuhač vrlo pohvalil, a za poslednjo je mnogo hvale imel rajnki Tovačovski.

Pravo Avgustovo skladateljsko delovanje je pa nastopilo ž njegovim učiteljevanjem — in ta čas imenujem jaz „drugo dobo“ njegovega skladateljevanja. Ne le, da je v tej dobi trudoljubivo stikal po muzikalnih bukvah, nego tudi najlepše skladbe produktivnega skladatelja so se porodile za njegovega učiteljevanja. Rajnki Kocijančič, prvi prijatelj Avgustov, pokazal je bil na Dunaji nekatere kompozicije Avgustove rajnkemu Tovačovskemu, na kar je ta veliki glasbenik vskliknol: „Za Boga, to je redek talent! Tega mladeniča mi pripravite na Dunaj le dva meseca, ali še manj, jaz ga bom brezplačno učil in videli boste, da bode iz njega skladatelj na čast slovenskemu narodu!“ Tovačovski sam je potem Avgustu pisal. — Ta

toli ugodna izjava slavnega glasbenika izpodbudila je bila rajncega dr. Lavriča, očeta goriškim Slovencem in gojitelja mladim talentom, da je pregovarjal neke mecene, da bi Avgusta poslali v praški konservatorij, kar se pa žal! ni zgodilo, niti ni Avgust mogel iti na Dunaj k Tovačovskemu. In tako je njegov talent ostal negojen, in g. prof. Kuhač ima prav, pišoč: „Šteta, da ni imao Avgust učitelja ili bar prijatelja od struke, koji bi mu savjetovao bio, kako da ovo in ono vrši i utanači!“ Kajti naj nikedo ne trdi, da more talentiran samouk priti v umetnosti tako daleč, kakor talent, ki je po strokovnjakih kultiviran! Zato vidimo, da je Avgust pri mnogih kompozicijah preveč rabil varav klon (Trugschluss) in odviše je moduliral, tudi ne bi bil smel eden in isti ritmični motiv več potov upotrebljevati glavnim motivom (primeri njegovo: „Da smo Kanalci, svet naj zve“, ali „Oj tiho, tiho srce moje“). A navzlic tem malenkostim nahajamo ogromno večino Avgustovih skladb, katere imajo „glasbeno dovršeno obliko“. Naj omenim le njegovih prekrasnih moških zborov: „Podoknica“, „Lahko noč“, „Molitev“, „Mornar“, „Vse to“, „V tihi noči“, „Dekličino hrepeneње“, „V veseli družbi“ i. dr., o katerih ljubljanski Förster po pravici pravi, da so dobri, prav dobri in imajo več duha nego mnoge druge pesmi drugih skladateljev že popevane.

Da je Avgust bil v vseh svojih moških zborih, katere je zložil, kot učitelj originalen, temu je brez ugovora pritrditi. Temu pritruje tudi prof. Kuhač pišoč: „Vaš je brat talentiran samouk bio, više liričnoga i religioznoga čuvstva

nego junačkoga uzleta. Avgust prilično je mnogo originalan in produktivan bio.“ Da se je trudil uglasbljati tudi v narodnem duhu, istina je; g. Kuhač pravi: „Priznati se mora, da je za glasbu sretno disponiran bio, i da si je pravac izbral, koji se najviše približuje pučkoj našoj glasbi!“

Vnet je bil jako za narodno našo pesen; z rajnkim Kocijančičem sta take cvetlice marljivo nabirala. Avgustov „Venec ipavskih narodnih pesnij“ je krasno, uzorno delo: pesen se izliva v pesen takó, da delajo lepo umetalno celoto. — Kako je velikan mej evropskimi muzikalnimi kritiki, dr. Ed. Hanslick, profesor na dunajskem vseučilišči, Avgustove skladbe sodil, je razvidno iz sledečega: „Gorko čuvstvo in lep melodičen talent“, da mi (Jankotu) naravnost svetuje, naj najboljše skladbe brez strahu prijavim, to menda ni, kar si bodi!

Imajočemu glasbeno misel, bilo je Avgustu prav lahko izgotoviti napev; kajti produciral je lahko. Večkrat sva skupaj sedela „pri pivu“, ko mu pride lepa misel, sčrta svojo bilježnico in koj jo zapiše; domov prišedši poskusi novo pesem na harmoniju. In tako delajo vsi pravi skladatelji: oni zapisujó svoje glasbotvore brezi pomoči — instrumenta!

Popisavšemu delovanje Avgustovo v I. in II. dobi njegovega skladateljevanja, podati mi je še popis njegovega skladateljevanja v zadnjem, t. j. v III. dobi. Ta sega nazaj 2—3 leta pred njegovo smrtjo. Znamenito v tej dobi je, da se je Avgust „dušoj in telom“ posvetil bil studiji kla-

sičnih nemških skladateljev. Plod te studije pa je bila „Kitica cvetja“, šest mešanih zborov z dvema samospevoma, katero glasbeno delo je malo pred svojo smrtjo dokončal bil ter je mislil objaviti; a umrl je predno je mogel izvršiti svojo naméro. In prav o tem glasbenem delu hočem jaz izreči svojo čisto subjektivno mnenje.

Kedor vé, da se nam Slovencem ni ponašati s preobilim številom mešanih zborov; kedor dalje pozna čudovito moč takovih zborov, ki — po besedah odličnega rodoljuba — pretresajo dno srca, topé nas v sladkosti nebesne, tolažba in zdravilo so bolni duši, — ta se nikakor ne bode čudil, da je Avgust z mešanimi zbori hotel stopiti vprvo mej svet, in da se je tvegala, da bi dal tem eveticam ono obliko, katera bi povsem ugajala. Odkritosrčno rečem, da se je bil moj rajnki brat nalezal, Bog si ga vedi, kje, one manije, da je nekam preteško uglasbljal, tako celo, da mnogo njegovih pesmi more omoči le dobro uvežban zbor. Ali kolika razlika v „Kitici“! Napevi v njej so taki, da se jih le količkaj izurjeni pevci in pevke brez posebnega truda lahko nauče. In to je prva prednost omenjene zbirke. Pregledavši posamezne pesmi v tej zbirki, moramo „Slovo od domovine“ nazvati „biser mej biseri“. Smelo rečem, da ta pesmica nema vrstnice v slovenski glasbeni literaturi, in tudi ošabnemu Nemcu ni se ponašati z dosta pesmimi take baže! — „Zadnji večer“ bi teško mogel želeti boljšega tolmača; kako tužno in h krati veselo čaka ljubica svojega ljubega; rada je, da pride, a duši jo, da pride — „zadnji-krat“: mej upom in strahom se ziblje. — „Slo-

venska deklica,“ sicer že stare besede, a Avgust jo je prijel od nove strani. Krepak fantovski zbor nastopi: „Smo slovenski fanti — — — —. „Na to duet: sopran in alt, spremljan od momlajočega zbora, konečno pa ne mogó več strpeti, nego zaori velikansk kvintet spajajoč ženske in moške krepke glasove. Ta pesem mora slehernega navdušiti! — „Prevara,“ jako lepa nežna pesmica, polna ljubkih, božajočih akordov, zdi se nam nekoliko frivolna, da! celo cinična. Gospod pesnik Brus je tu malo preveč „nabrusil“; da pa nežni spol Heineja le zbog njegove frivolitete črti, moralo bi mu biti znano. Moj brat je Brusov namen prav dobro umel; kako bi nam bil sicer mogel tako plastično-smešno pred oči postaviti prizore ubozega „Tineta“ in njegovo resignacijo: „A le čakaj tičica!“ — — — — Baptistova: „Oj ljubo, ljubo solnčece“ je jako mila v narodnem duhu zapeta pesem, napev jej je povsem sličen, narodnega duha dišeč; takih napevov imamo Slovenci ubogo malo.

A kaj hočem reči o samospevih: „Ostani mu, ostani zvesta“ in o „Vojaku“? Kar je vinu boquet, to sta „Kitici“ ta dva napeva, vredna Ipavčevim samospevom, katera pa v globočesti presegata! To ni spremljevanje „radi lepšega“, ne! to je studija, ki svedoči, da je moj rajniki brat poznal do jedra najboljše nemške „Liederkomponisten“, a osobito Schuberta. Stav je skoz in skoz pravilen, melodije krasne, a tudi drugi glasovi jako melodijozni in vendar naravno postavljeni. Gledé stava je jasno, da ni bil Avgustu noben skladatelj prav za prav vzor, katerega bi bil po-

snemal, marveč nastopil je po večem samostalno, izvorno; mej slovenskimi skladatelji si še nihče ni tako absolutno svoje poti prikrčil, kakor on!

A da se mi ne bode očitalo, da „Kitico“ v oblake kujem, omenjati hočem odkritosrčno tudi neke „temne njene strani,“ in to je, „originalnosti“ glede melodij ne priznavajo nekateri vsem pesmicam v „Kitici“. In zares, ne bilo bi pošteno od mene, da bi trdil, da ni kaki pesmici v „Kitici“ pripletena kaka „tuja misel“. Da-si bi v svojega brata zagovor navedel lahko besede, s katerimi je rajnki skladatelj Kocijančiča zagovarjal, odbijam vendar smelo vsako trditev, da bi kaka pesmica v „Kitici“ spominjala na kako „vlaško arijo“ v čemer mi tudi prav daje g. Mugnone, vlaški skladatelj, ki gotovo vé, kaj je italijansko in kaj ni. Pripoznavam pa rad, da n. pr. „Zadnji večer“ spominja nekaj na Mendelssohna, — „Oj ljubo, ljubo solnčece“ na Dietricha. Iz tega je razvidno, da je v kaki pesmici v „Kitici“ duh — nemški, česar se ne bodemo čudili, ako pomislimo, kako je bil rajnki brat zadnja leta zaljubljen se v nemške glasbene klasike ter je neumorno, morda še preveč, studiral. Nemški ta klasicizem ga je bil tako prošinol, da se pozna njegovim mešanim zborom nemški duh, — in prav zaradi tega sem jaz rekel, da je plod te njegove studije bila — „Kitica cvetja“. A navzlic tu povedanemu moram reči, da je „Kitica cvetja“ glasbeno delo na čast rajncemu bratu, in g. Förster v Ljubljani ima práv rekši: „Kar manjka pesmicam v „Kitici“ originalnosti, pridobé na prijetni harmoniji.“

Sklenovši svojo razpravo o svojem bratu, omeniti moram še, da je blagi rajnki skladal poleg posvetnih tudi cerkvene pesmi.

„Cecilijancem“ so njegove pobožne pesmi „preposvetne,“ da-si jim muzikalne veljave ne odrekajo. Tako n. pr. mi je pisal najimenoitnejši slovenski „Cecilijanec“ g. Förster o petih cerkvenih pesmih (dobivajo se pri R. Milicu v Ljubljani po 65 kr. iztisek) Avgustovih, katere sem pred kratkim izdal, da bi bile 2., 3., 4., 5. mični napevi za posvetni tekst. „Škoda“, pravi, „da jih niste izdali s takim tekstom, potem bi gotovo postale te pesmi narodne; meni melodije dopadajo.“ — — — Nu, te besede spoštovanega strokovnjaka ne jemljó nič slave rajnkemu bratu, saj je znano tudi o Haydnu, Mozartu i. dr., da niso skladali prav v cerkvenem duhu; a kljubu temu imajo cerkvene skladbe teh glasbenih korifejev prelepo muzikalno vrednost.

Mej najimenoitnejšimi cerkvenimi skladbami Avgustovimi ste dve „latinski maši“, jedno „Pobožni vzdih“ (za mešan zbor) je že pred leti videla „Glasbena matica“ v Ljubljani, izrekla o njej, da je izvrstna ter namenila bratu za-njo celó „častno diplomó“. Druga (za moški zbor) pa ni cela, skladatelj jo je utegnil dovršiti le do „Sanctusa“, kar je obžalovati, ker je ta maša še izvrstniša nego „Pobožni vzdih“. Prof. Fr. Š. Kuhač pišoč o Avgustovih cerkvenih kompozicijah, pravi: „Latinska maša (Pob. vzd.) vrlo je lepa, nu još ljepša Kyrie in Gloria nedovršene maše. Najviše se mene dojimlju njegove male cerkvene pjesmice: „to so pravi biseri“.

Škoda, zares škoda, da je ubogi moj brat tako mlad zapadel nemili Morani v plen; lahko bi bil s svojim talentom še više in više popel se, kar je tudi dr. Ed. Hanslick pripoznal pismo: „Bei längerem Leben und Ueben hätte sein Talent wahrscheinlich auch zu Grösserem sich erhoben.“ Na njegovem zgodnjem grobu žaluje mati Slovenija, izgubivši nadejpolnega glasbenika, — na njegovem zgodnjem grobu žalujemo njega sorodnici, žalujejo prijatelji, poznavši njega dobrosrčnost; plačem osobito „jaz“, ki me je z njim vezala pretrdna vez bratovske ljubezni! Njegovo življenje in delovanje sem poznal najbolje jaz, zato naj se nikedo ne spotika ob tem, da sem se lotil pisati o rajncem skladatelji hoteč mu s tem postaviti majhen spominek.

(Janko Leban v „Edinosti“.)

Kašpar Mašek.

Kašpar Mašek, kateri je gledé glasbenega življenja v tesni zvezi s Kranjsko deželo, a posebej z glavnim mestom, z belo Ljubljano, bil je rodom Čeh, tedaj sin onega naroda, ki ima za glasbo, rekel bi med Slovani najboljšo sposobnost. Rodil se je 6. decembra 1794 v zlati Pragi. Oče mu je bil Vincencij Mašek, službujoč za onega časa kot pevovodja pri cerkvi sv. Miklavža, a poprej je kot glasbenik na glasoviru prepotoval Nemško in Dansko. Mlajši brat Kašparja, v glasbenem svetu dobro znani Albin Mašek, opravljal je še l. 1873.

Avgust Leban.

službo svojega pokojnega očeta pri cerkvi sv. Miklavža v Pragi. On je zelo čislán cerkveni skladatelj in je spisal med ostalim jako znano slavnostno mašo za petdesetletno slavnost praškega konservatorija. Eno sestro Kašparja Mašeka je vzel v zakon odvetnik Proch, in sin njegov je Henrik Proch, nekđaj kapelnik dvorske opere in potlej kapelnik komične opere na Dunaji. Henrik Proch je torej nečak našega Mašeka.

Kašpar Mašek se je v glasbi naobrazil nekaj domá pri svojem očetu, nekaj pa na praškem konservatoriji. Kot osemnajstletni mladenič vstopil je potem v rusko službo, kder je služboval kot kapelnik cesarske ruske osme divisije.

Dne 25. novembra 1815 povrnil se je nazaj v svoje rojstno mesto. Leta 1819. je bil kapelnik v stanovskem gledišči v Gradci, katero je bilo pod vodstvom grofa Thurn-a in barona Born-a; ž njim je ondi stopila zajedno v službo Amalija Horny, pevkinja velike opere, katero si je bil izbral za svojo soprogo. Leta 1820. bila sta zakonca poklicana v stanovsko gledišče v Ljubljano, kamor sta jeseni istega leta dospela. Ali Mašek je našel glasbo v tako slabem stanji, da se je takoj menil nazaj vrniti, toda le na nagovarjanje tedanjega nadravnatelja, barona Vincencija Šveigerja, odstopil je od svojega namena. Nastopivši svojo novo službo, gledal je posebej na pomnožitev števila glasbenikov, in 9 jih je bilo takoj na novo najetih.

Že meseca novembra istega leta je pridobil Mašeka tedanji ravnatelj filharmonične družbe Höbling za vodstvo družbinskih koncertov in sicer

vsled pogodbe od 29. novembra 1820 s 450 gold. srebra letne plače. Pri filharmonični družbi je bilo takrat mnogo izurjenih glasbenih močij, tudi diletantje so pomagali, samó s petjem je bilo sila žalostno; zaradi česar je ravnatelj Höbbling osnoval učilnico za petje, katero je dne 1. januarja 1821. l. odprl ter poklical Mašeka za učitelja petja. In sedaj je napočila doba Mašekove slave. Izučil si je pevski zbor, v katerem je sodelovalo 40 pevcev in pevkinj, imel je izurjene glasbenike, pričelo se je novo glasbeno življenje, veliki oratoriji Haydna in Beethovna so se peli. Pred vsem pa je bil veliki kongres, kateri je evropske vladarje in državnike v Ljubljani združil, ki je Mašek odprl sijajno polje delavnosti. Zraven nemške opere sta bili poklicani na najvišje povelje italijanski operi iz Alilana in Benetek v Ljubljano, kamor je tudi bilo zapovedano priti izvrstni vojaški kapeli polka baron Wimpfen iz Celovca; v Ljubljani je bilo na kupe umetnikov, katere je Mašek ravnal in katerim je bilo mogoče dajati visokim vladarjem sijajne koncerte, katere je vodil Mašek.

Dne 12. novembra 1822 je postal Mašek učitelj glasbe na glavni šoli v Ljubljani s 450 gld. letne plače in s 50 gld. doklade v tem slučaju, ako bi poučeval v glasbi nemške pripravnike.

Ko je bil kongres končan, jela je Mašekova pod takó nenavadnimi razmerami izšla zvezda temneti. To je bilo baš naravski; občinstvo z uživanjem s cesarskim sijajem nakičene italijanske opere, s koncerti, pri katerih so sodelovale znamenite moči, z raznovrstnimi igrami razvajeno, ni našlo na naslednjih malomeščanskih razmerah

nikakega okusa in se je ogibalo hrama umetnosti. Ravnatelj za ravnateljem je prepadel, ker ni mogel stroškov plačevati. Da bi se občinstvu dalo čutiti pomanjkanje gledišča, in da bi se tem načinom dalo zopet vzbuditi zanimanje za nje, odločilo se je v visokem krogu l. 1828. gledišče zapreti. Ta prigodek je dal sedaj Mašek priložnost, vzbuditi v Ljubljani novo glasbeno dobo, ako tudi samó za kratek čas. Tedanji državni namestnik, baron Šmidburg, se je trudil osobno pridobiti Maška za to, da je dajal predstave diletantov, pri katerih je sodelovala njegova gospa in katere tedanji sovrstniki zeló hvalijo.

Ali to je trajalo, kakor smo že omenili, samó kratek čas; glasbene razmere filharmonične družbe so začele iti rakovo pot, bila je prisiljena učilnico za glasbo, katero je bila osnovala, opustiti; že l. 1826. pala je učilnica za petje, takó da je dalo ravnateljstvo te družbe Mašek nalog, naj sam ustanovi učilnico za petje. S padom učilnic, padel je istočasno tudi okus občinstva.

Tudi osobna nesreča je zadela Maška, smrt njegove prve žene in prerana smrt njegovega nadarjenega nadepolnega sina Kamila.

Leta 1854. je vstopil Mašek tudi kot učitelj glasbe v pokoj. Vendar je ostal kot skladatelj še neumorno delaven in stoprav leta 1860. prisodili so njegovi skladbi slovenskega zbora „Kdo je mar“, za katero je bil razpisan natečaj za nagrado, v Pragi darilo.

Vedno množeče se bolehanje je uničilo na posled njegove telesne moči, da je, če tudi vedrega duha, moral ostati vedno doma, kder si je s pi-

sanjem sekiric, s skladanjem in prepisavanjem skušal olajšati svoj obstoj. Žalostne so bile razmere, začene se z mnogo obetajočo srečo, mnogo izkusnega mojstra, ko je življenje njegovo obsinola večerna zarja. Kot upokojeni učitelj na ces. kr. glasbeni šoli dobival je samo 18 gld. pokojnine na leto, akoprem je ondi 35 let služboval. Še poslednje dni je pisal svoje poslednje skladbe, tri žalpopotnice. Te pišem za-se, rekel je kratko pred smrtjo, in njegove besede so se izpolnile, umrl je 13. majnika 1873 v 79. letu dobe svoje.

Brezštevilne so njegove skladbe: Pesmi, instrumentalne varijacije, koncerti, kantate, cerkvena glasba, opereta „die Strafbaren“, opera „Emina“, opera „die Unbekannten“. Ouvertura k tej operi mu je prinesla leta 1839. diplomu častnega uda glasbene družbe v Šopronu. Vse Mašekove skladbe jasno kažejo, da je bil naobražen glasbenik. Mašek ni sicer poznan kot skladatelj v daljnih tujih deželah, glas njegovega imena ni prodril daleč prek domačih mej, vendar ima on glede glasbene umetnosti v Slovencih velike zasluge in njegovo ime bo ostalo pozne čase v zgodovini umetnikov slovenskih.

Kamilo Mašek

sloveč glasbenik, skladatelj in pevec slovenski porodil se je 11. julija 1830 v Ljubljani, kder je njegov oče, nam že znani Kašpar Mašek, služboval kot učitelj na glasbeni šoli. Njegova mati je bila Amalija Mašek, rojena Horny, ki je takrat slovela

16 kot „primadonna“ v Ljubljani. Leta 1836. je izgubil Kamilo svojo mater in s tem večjo skrbnostjo ga je ljubeč oče poučeval kot šestletnega dečka v petji, v sviranji na glasoviru in goslih. Kakor v največih glasbenikih, tako se je tudi v Mašek pokazala zgodaj moč proizvajanja in še kot otrok je uglasbil več nemških in slovenskih pesmij, kar priča o njegovi posebni nadarjenosti za glasbo. A ne le doma, kder ga je skrbni oče poučeval o generalbasi, temveč tudi na javni glasbeni šoli učil se je Kamilo marljivo glasbe. Kot osemletni deček je že v koncertih sodeloval ter često presenetil poslušajoče občinstvo s kako malo solopartijo.

Po končani nemški šoli posvetil se je čisto oni umetnosti, katera je napolnjevala vse njegovo bitje, katere se je oklenil z vso dušo in s hrepenečim srcem. Že v svojem trinajstem letu je stopil Kamilo kot skladatelj v javnost, ko je v časopisu „Illyrisches Blatt“ dne 26. julija 1845 tiskana pesem „An die Sterne“, katero je zložil Henrik Costa, uglasbil za en glas s spremljanjem na glasoviru, ki je naznačena kot deveto delo, tiskati dal.

18 Toda stoprav leta 1848., katero je vse duhove močno pretresalo, razvijal je Kamilo Mašek popolnoma svojo delavnost. Tedanja kapela narodne garde je igrala često njegove skladbe, katere so še večinoma v jasnem spominu. Svoje „valčke“, „kadrilo“, „satanovo polko“, „slovensko polko“, skladal je za iste dobe. Drugi snopič „Slovenske Grlice“, ki je prišel 1848. leta na svetlo, prinesel je od njega „Bleško jezero“, katera pesem se po vsej slovenski zemlji zelo pogostoma poje, v tretjem

snopiči je njegov krasni čveterospjev „Strunam“. Besede te pesmi so, kakor je gotovo vsem čitateljem znano, Preširnovе. Že tedaj je Kamilo odločil, Preširnovе pesmi, kolikor jih je v takih verzih zloženih, da se dajo peti, uglasbiti. Kako zvesto je izvršil svoj namen, nam kaže bogata zapuščina slovenskih pesmij, katerih besede so večinoma Preširnovе; kar je bil Preširen svojemu narodu na polji pesništva, to mu je hotel biti Mašek v kraljestvu glasov.

Z diplomo od 14. aprila 1849 imenovala ga je filharmonična družba, tedaj pod vodstvom gubernijalnega svetovalca Mat. Sporerja, svojim sodelujočim udom.

Vender je bilo živemu duhu mladega umetnika v njegovem malem rodnem mestu kmalu pretesno. Koncem leta 1850. je zapustil Kamilo Mašek Ljubljano, da bi v prestolnici, na Dunaji izvršil svoje glasbene študije. Obrnil se je na dvornega kapelnika Henrika Procha, ođ katerega si je, kot nekdanjega prijatelja svojega očeta, obetal največ pomoči. Prevaril se je bil; češčeni mož spomnil se je v svojem sijaji jedva še ubogega učitelja glasbe na deželi, tudi ni devetnajstletnemu umetniku še prav zaupal ter je omejil svojo podporo zgolj na to, da mu je dal časi kopirati muzikalije za dvorno gledišče. Vender je to bilo za Kamila Mašeka zelo koristno. Razven malega dobička, ki mu ga je prinašalo to poslovanje, ponujala se mu je pri tem priložnost, nadaljevati svoje študije v skladanji na praktični poti; on ni bil mehaničen kopist — vsaka kopija je bila za njega poučna. To ga je tudi spravilo v dotiko z

25
najimenitnišimi udi gledišča dvorne opere, od katerih sta se posebno dvorni kapelnik Titl in Standigl, plemeniti pevec, žanimala za mladega, delavnega moža. Titl mu je dal dne 15. avgusta 1854 izvrstno spričalo, v katerem ni samo posebej omenjena njegova temeljita izobraženost v glasbi, temveč je tudi v njem rečeno, da je njegov talent za skladanje „jako lep“. S Standiglom je mnogo občeval in od njega je gotovo njegovo petje dobilo visoko dovršenost, ki ga je odlikovala.

26
29
Kamilo Mašek je pel v mlajših letih jako lep tenor in še tudi tedaj, ko ga je pljučna bolezen že takó mučila, da mu je njegov zdravnik vsak napor in napenjanje prsi strogo branil, pel je Mašek često, nekaj ga je silila na to njegova služba, (od leta 1856. do 1859. je bil organist pri cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani) nekaj pa nepremagljivo veselje do petja, in to s tako dovršenostjo da je ganola srce vsakemu poslušalcu. Za istega časa je bilo, ko je Kamilo pri neki veliki maši v stolni cerkvi Ljubljanski neki solo tako izborno pel, da jo slavnoznani organist Rihar s solznimi očmi priznal, da še nikoli ni slišal tako krasnega petja.

27
Meseca majnika 1852 je šel Mašek v Šebetovo na Moravsko, da bi prevzel ponujeno mu mesto učitelja glasbe v gradu grofa Strahovica. Sedaj je bil v boljih razmerah ter je imel toliko sredstva, da je dal več nemških pesmij, katere je bil uglasbil, natisniti. Tukaj bodi navedeno, kakó se je tedaj o njih izrazil časopis: „Wiener allgem. Theater-Ztg.“, da se tem bolj označi Maškova sposobnost za skladanje.

V šte. 67. l. 1854. tega časopisa je pisano doslovno takó-le: „Zeló nadarjeni skladatelj, gosp. Kamilo Mašek, dal je nedavno dva snopiča svojih najnovejših pesmi v javnost. Prvi snopič, ki je izšel pri F. Glöggel-u na Dunaji, ima dve pesmi, kateri pričata o posebni nadarjenosti mladega moža. Posebno pesem: ‚Toscanische Barcarole‘ je glede izvirnosti, pesništva in zvežesti bogata skladba, ki bo, ako bo se le količkaj dobro pela, pridobila srca poslušalcev. Tudi pesem: ‚Kam's Mir vom Herzen‘, katero je bil on uglasbil in je prišla na svetlo pri C. A. Spini, je eno onih srečnih navdahnjenj, katera napev, čustvo in pesništvo v sebi zjedinjujejo. Oba snopiča bosta se gotovo kmalu med občinstvom razširila. Oblika in tisek sta pravilna in krasna. Gospod Mašek zasluži za svoje delovanje, katero je začel na glasbenem polji, spodbujajoče priznanje.“

Njegova mnogovrstna glasbena delavnost pridobila mu je tudi na Moravskem zeló laskava spričevala.

Z najboljšimi spričevali je prišel l. 1854. zopet v Ljubljano, da bi se pobrinil pri deželnem namestništvu za mesto učitelja na javni glasbeni šoli, katero je bilo po umirovljenji njegovega očeta izpražnjeno. Deželno glavarstvo se je odločilo za Kamila Mašeka; z dekretom od 28. novembra 1854 je bil imenovan učiteljem na c. kr. glasbeni šoli v Ljubljani. Tudi v tej službi, katero je opravljal do svoje rane smrti, obdržal se je baš takó zaradi svojih sposobnostij, kakor zaradi velike marljivosti in je tem načinom opravičil zaupanje, katero so bili dali jedva tri in dvajsetletnemu možu.

Njegova delavnost za tega časa je posebno znamenita. Za dne je javno in privatno poučeval, večer je večinoma skladal in študiral. Na prošnjo filharmonične družbe, katera ga je izvolila za svojega namestnika (reprezentanta), in z izjemnim privoljenjem deželnega glavarstva je prevzel v zimi 1854—55 še vodstvo moškega zbora, za kar mu je ravnateljstvo s pismom od 20. avgusta 1855 izreklo posebno zahvalo s priznanjem, da se družba ima posebno zahvaliti njegovemu trudu, da je takó vrlo napredovala.

Sedaj je pisal Kamilo Mašek veliko pevsko šolo, v kateri je popisal plod svojih študij in mnogih izkušenj, tudi malo pevsko šolo za ljudske šole in glasheni katekizem je spisal: vendar sta samó dve poslednji deli bili tiskali. Zraven tega se je pečal s Preširnovimi poezijami, neprestano je študiral Preširna in nahajal v njegovih poezijah vedno pesmi, katere je skladal za en ali več glasov. V njegovi zapuščini je 62 uglasbenih pesmi in med njimi dve tretjini s slovenskimi besedami.

27 Leta 1857. je začel izdajati glasbeni mesečnik za organiste, za učitelje in pospešitelje glasbene umetnosti na deželi, pod naslovom: „Cecilija“. Šestnajst snopičev prvega zvezka ima več poučnih sestavkov o učenji v petji v ljudskih šolah; o prostem preludovanji i. t. d. odlomke iz uka harmonije in životopisne črtice slavnih cerkvenih skladateljev; razven tega neke latinske cerkvene speve za en ali več glasov z mnogimi dvoglasnimi mašnimi in cerkvenimi pesmimi s slovenskimi in nemškimi besedami. Iz njegovega peresa je prinesel 1. zvezek razven navedenih

poučnih stavkov, z latinskimi besedami mašo, ki se poje na deželi v lahkem in težkem zlogu „Requiem“, „Te deum“, tri „Tantum ergo“ in Offertorium „Ave Maria“. Slovenskih in nemških cerkvenih pesmij: dve za celo sv. mašo, devetnajst za njene posamezne dele, potem 10 majniških pesmi in zraven teh deset pesmi za otroke v ljudski šoli. V drugem zvezku, (katerega sta izšla samo dva snopiča pod Mašekovim uredništvom) je prišla na svetlo razven nadaljevanj omenjenih poučnih sestavkov še pratika za organiste, nekaj o stavbi orgel in kakó se vzdržujejo ter početki glashbenega slovarja.

Da je mož, kateri je toliko namerjal, tudi često naletel na zapreke, da je med neumnostjo, katera se je njegovemu poštenemu trudu protivila, in zavistjo, ki je sledila njegovim delom, bil mnogokrat v zdvojenji, gotovo je vsakemu, ki pozna svet, baš takó doumno, kakor je istinito, da so bridke izkušnje, katere je Kamilo Mašek često, ko je hotel kaj najboljšega storiti, moral izkusiti, njegovo brez tega rahločutno in k otožnosti naklonjeno srce pretresale, dočim je naporna delavnost že njegovo od narave slabotno zdravje vedno bolj podkopavala. Kamilo Mašek ni imel nikoli miru, samo vsako nedeljo v jutro se je malo po mestnem gozdiči z nekim svojih prijateljev sprehajal; to mu je bil jedini počitek. Že so se kazala pri njem prva znamenja težke pljučne bolezni in jeseni 1857 je bil prisiljen vzeti odpust; njegov zdravnik mu je svetoval, naj ide v prijazni trg Stainz na Štajersko, da si zopet okrepi oslabele zdravje. Ondi je vidno okrevale ter se vrnil

nazaj v Ljubljano. Toda to okrevanje, ki je bilo glavni plod dušnega in telesnega miru, ni moglo biti dolgotrajno, ko se je Mašek povrnil k svoji prejšnji delavnosti ter začel zopet delati s staro svojo nepokojnostjo. Kmalu so slabe moči, katere si je pri brižni postrežbi v gorkem podnebju Štajerske zemlje pridobil, zopet opešale; vidno je hiralo njegovo življenje, prejšnja sušica se je povrnila z vso močjo. Ta-le dogodek bođi tukaj naveden, ker jednako označuje Mašekov značaj in njegovo razpoložnost za istega časa. Gospa nekega izmed njegovih prijateljev očitala mu je nekega dne zaradi tega, da se še vedno napinja, ko je že sila slabega zdravja, in da še vedno poje, ko je že njegova prsna bolezen takó huda. Pustite vender, rekla je, česar več ne morete opravljati. — Potem je Mašek vstal, zdel se je ta trenotek večí, njegovo inače kalno oko zablislilo se je notranje jeze; v najviši razdraženosti jej je odgovoril: Ako je kdo izgubil jedno okó, išče z drugim toliko luči, kolikor more. In jaz hočem s svojo zadnjo močjo še delati, kolikor morem. V dnu svoje plemenite duše užaljen, uglasbil je še tisti večer svojo lepo pesem:

„Gosli jemati mi nikar,
Mójih gosli glasnih,“

katere je bil sam zložil.

Konečno je bila njegova poslednja moč strta. Vedno mu je slabeje in slabeje prihajalo. Dne 4. junija 1859 odpotoval je zopet v Stainz, akoprem ni več gojil sladke nade, da bi kedaj okreval. Poln žalostne slutnje, da se mu že bliža smrt,

spisal je še tam jedno žal-popotnico. — To je bilo njegovo zadnje delo. Dne 29. junija 1859 izdahnil je svojo dušo mož, ki je za svojega kratkega življenja, katero ni trajalo polnih 28 let, toliko storil. In ta mož, ki bi v boljših razmerah in ko bi živel delj časa, morda bil jeden najznamenitejših mož na Slovenskem, ni niti v svoji domovini, katero je goreče ljubil, pri svojem narodu, za katerega je bil toliko storil, našel zadnjega pokoja — kosti njegove počivajo pri sv. Štefanu pri Stainzi.

Kamilo Mašek je bil zelo občuten človek in zaradi tega ni imel mnogo prijateljev. Le malo jih je iz spoštovanja do njegovih nenavadnih sposobnosti, imelo toliko potrpežljivosti, da so prenašali njegovo mnogokrat slabo voljo in njegovo, rekel bi nekako oblastno vedenje — in takó je bil osamel na svetu. Nikomu ni ničesa popolnoma zaupal. Mislil je, da ga narod ne umeje, ne pozna in ne morda ozirajoč se sam na se, pisal je v sestavku o Gallusu*) te-le besede: „Da glas proroka v domovini često brez odmeva potihne ter da se talentu kljubu najpoštenejšemu naporu odreka podbujajoče priznanje, je istina, katerih more zgodovina, posebno zgodovina umetelnosti, sila veliko število dokazati.“ Prava poteza njegovega značaja je pa bila odkritosrčnost in prostodušnost. In mož, ki se je imel od svojih malih nog neprestano boriti za obstoj življenja, kateremu so njegovi glavarji, posebno duhovniki, zaradi tega, da je vodil v gledišči koncerte, delali mnoge preglá-

*) Glej Vodnikov Album od dr-ja E. H. Coste, str. 177.

vice, poklanjal je po mogočnosti svojim duhovitejšim učencem obleko in sekirice. Bil je tudi marsikateri trenotek zelo šaljiv.

V njegovih skladbah ni spoznati nobenega glasbenika, katerega bi si bil vzel za primer; posebno spoštovanje je imel do Mendelsohn-a.

Razven že napomenutih del je pisal še veliko vocal-mašo v D-dur (igrala se je v stolni cerkvi v Ljubljani 1854), overturo za melodram „Judith“ (igrala se je v filharmoničnem koncertu v Ljubljani 1. decembra 1854), fantazijo za melofon s spremljanjem na glasoviru, (koncert 26. oktobra 1855), divertimento za 2 violi, 3 violoncele in contrabas, (koncert 10. novembra 1854) offertorium za 1 bas in orglje „O Deus, ego amo te! i. n. v. Oratorium „Die Könige von Israel“ ni bil dovršen. Kamilo Mašek je tudi meseca februarja 1858 v mesečnem zboru, pristopivši filharmonični družbi predaval o slovenskih narodnih napevih, katero predavanje je dobilo veliko priznanje.

Blaž Potočnik.

Pri Savi, vstric Šmarjetine gore, je stala hišica, v kateri se je porodil Blaž Potočnik dne 31. januarja 1799. Oče njegov je bil strugar. Ker bi bil rad dal svoje otroke v šolo, prodal je tedaj svojo hišico pri Savi ter se preselil v Kranj, kjer je stopil naš Blaže l. 1809. v prvi razred. Dve leti pozneje, l. 1811. dne 8. maja, pokonča strašen ogenj Potočnikovo hišo, in zdaj se preselijo Potočnikovi v Ljubljano na Poljane v Korošeljstvo

hišo. Na ljubljanskem liceji nadaljeval in končal je Blaže svoje študije ter bil 20. sept. l. 1822. v mašnika posvečen.

Kot duhovnik služboval je v Šentjerneju na Dolenjskem, v Ljubljani in v Št. Vidu nad Ljubljano, kjer je 20. januarija 1872. leta kot župnik umrl.

Bil je pesnik in zelo produktiven skladatelj slovenski. Kedó ga je učil muzike, tega prav ne vemo; najbrže ga je učil na glasovir igrati in skladati G. Rihar, ker čitamo o Riharju, ka je ta s pomočjo Potočnikovo, o Potočniku pa, da je on s pomočjo Riharjevo v ljubljanskej (Šenklovškej) cerkvi oživil in zboljšal cerkveno petje. No, bodi si tako ali tako, vsakako sta Rihar in Potočnik 9 let skupaj službovala ter preskrbljevala Šenklovško cerkev s petjem in godbo.

Njegov životopis nahaja se v Letopisu Matice Slovenske za l. 1872.—73., v Jezičniku XXIII. l. 1885. in v Učit. Tovarišu l. 1885. Povsod je opisan kot vrl duhovnik, zvest državljan, dober prijatelj in izvrsten pesnik slovenski; a o njegovih skladbah najdemo pa le tu in tam med drugim kako majheno opazko. Tako beremo n. pr. v Letopisu na str. 139. to-le: „ S pomočjo g. Riharjevo je č. Blaže Potočnik v ljubljanskej škofiji oživil cerkveno petje in tako tudi požlahtnil posvetno popevanje. Vse to je storil za povišanje časti Božje in še posebno (s prelepimi pesmimi) Marije nebeške.“ — „In kakor je Blaže Potočnik z veseljem učil in kristijanko ljubezen oživljal, tako je tudi v cerkvenih pesmih mehčil srce in v pobožnih knjigah izbujal kristjane za vse dobro.“

Kar beremo o Potočniku v Letopisu na straneh 148. in 149., to najdemo od besede do besede tudi v Učit. Tovarišu in v Jezičniku.

Sam izdal je Potočnik te-le zbirke svojih pesniških in muzikaličnih umotvorov: 1. Svete pesmi za vse velike praznike in godove med letam. V Ljubljani 1827! Iste pesmi drugoga natisa l. 1837. in tretjega natisa 1845. — Druge Bukvice (svetih pesmi). Zložil in izdal Bl. P. l. 1843. 2. Das Officium in Nativitate Domini und Hebdomadae Sanctae et Resurrectionis Domini, in Choralnoten gesetzt B. Potočnik. — „Bil je ranjki pevec in pesnik. Pri stolni cerkvi dobil je službo tudi v ta namen, da vodi v njej petje, in mora se reči, da je z G. Riharjem vred oživil in pohvalno povzdignil pravo cerkveno in posvetno petje. — „Potočnik trifft namentlich den eigentlichen Liederton gut“ — pisal je o njem Čop. Skladal je pesmi in napeve za cerkev in veselo a pošteno družbo. — „Takah pesem so nam pridni gospod Luka Dolinar, ino pa naš slavni pesnik gospod Blaž Potočnik obilno in hvale vredno dali“ pravi Slomšek (Zg. Dan. 1849, str. 12). — „Cerkveniga pesnika, ki to ime zares zasluži, imamo do zdaj samo eniga. Vsak bravec bo uganil, de gosp. Potočnika mislimo. V tacih pesmah je g. Potočnik mojster. Kdor se hoče tega bolj na tanko prepričati, naj gre h kakimu pevcu, ki mu bo med drugimi cerkvenicami kako Potočnikovo zapel. (J. Terdina. Ljublj. Časnik 1850, str. 300). — „Slavni gospod fajmošter Blaž Potočnik je s svojimi prelepimi pesmimi in napevi (n. pr. Dolenska, Zvonikarjeva,

Josip Kocijančič.

Planinar, Prašanje — odgovor i. t. d.) vsim znan; on je pravi pevski umetnik, ki je prav veliko storil k povzdignjenju petja na Slovenskem (Zg. Dan. R. Podratitovski l. 1862., str. 86).““

Posamezne Potočnikove skladbe nahajamo tudi v mnogih drugih zbirkah, tako n. pr. v „Slovenskeji Grlici“ in dr. Dandanes priobčuje njegove skladbe Glasbena Matica v „Lavoriki“.

Upamo, da nam bo kak rodoljub, ko bo spisoval zgodovino slovenskega petja, Potočnika kot skladatelja na tanko opisal ter njegove skladbe na drobno ocenil.

Gregor Rihar.

Štiri ure od Ljubljane proti zahodu se razteza ob bregovih Gradaščiце prijazna vas Polhov Gradec. Tu se je porodil dne 1. sušca 1796. Gregor Rihar. — Bil je sin priprostih in revnih starišev. Oče mu je bil Boštjan; izdeloval je različno godbeno orodje; materi je pa bilo ime Marija. Teško sta preskrbela osem otrok. Mali Grog, bister fantič, je moral iti služiti za pastirja k Bitencu, kamor se je priženila očetova sestra; „ko bodeš odrastel“, so dejali oče, „boš pa ondi hlapčeval“. Pa človek obrača, Bog pa obrne.

Ravno o tistem času sklenili so pograbski farani postaviti orglje v farni cerkvi. (Povedali smo že spredaj, da je takrat še maloktera cerkev orglje imela.) Domači duhovnik, francoski jezuit p. Robert, pomislili pa so že naprej, da bo njim treba tudi orgljavca poskrbeti, če si orglje omi-

slijo. In res; naučili so sami, ker so bili muzike večši, Riharjevega 12letnega Grogca orgljati. Ti časi, časi učenja, bili so za Grogca zelo slabi, kajti p. Robert je bil zelo strog učitelj: vedno je bil Grogcu v laseh in pri ušesih. Sicer pa, če tu povemo, da se je Grogec naučil v jednom letu orgljati, da ga farani niso mogli prehvaliti: „Presneti fant! kaj dobro se je v orgljanju izuril“, se ne smemo čuditi strogemu učitelju, ampak marljivemu in ravno za muziko rojenemu učencu. — Rihar je večkrat sam pravil: „Kar mi je p. Robert o muziki kazal, to sem večjidel le od daleč gledal in tako kako vednost ujel; blizo nisem smel, ker zdajci je bilo hudo“. Učitelji njegovi so bili prav za prav: mati narava, bistra glavica in živa pevska domišljija. — Glasovir vglasbiti in orglje popraviti je znal prav dobro, če tudi ga tega nikdo učil ni. Orgljarsko službo opravljal je doma več let, za kar so mu dali kmetje nekaj bire.

Tako se je godilo Grogcu do 19. leta. Sedaj se je začelo zanj drugo življenje.

Oče Boštjan je želel, da bi Groga postal gospod, zato ga pošlje v Ljubljano v šolo, če tudi je bil že tako v letih. Ker od doma ni mogel dobiti kaj pomoči, pomagati si je tedaj moral sam. Hodil je po hišah uglasevat glasovire ter si s tem nekaj zaslužil. Kot dijak je začel tudi po malem že skladati. Nekega dne gre Groga na ljubljansko polje s šolsko knjigo pod pazduho, da bi se učil šolske naloge; naenkrat pa vzame v roke listič in svinčnik — in naglo je bil na papirju napev: „Bod' Marija počesčena! pravi angelj k nji poslan“, tedaj brez pomoči glasovira. Počastil je

takrat menda s prvo pesmico Marijo, katero je pozneje toliko proslavljal s svojimi napevi in Marija mu je naklonila dar po stolnem kapiteljnu, kateri mu je to pesem (skladbo) poplačal z novo po mestnem kroju narejeno obleko. Kdo je bil tega plačila bolj vesel kot naš Groga, ki je do takrat moral hoditi po mestu v kmečki obleki, v kratkem jopiču? Tako je preživel Groga sicer siromašno, pa pošteno sebe in svoje stariše, katerim je bil „luč njihovim očem, palica starosti,“ kakor Tobija.

Med tem, ko je Groga obiskaval ljubljanske šole, ostal pa je še vedno organist pograbski. Vsako soboto in na predpraznike je ubral pot proti rojstni vasi, kamor je štiri ure peš hodá, in tam je v farni cerkvi poveličeval službo božjo s svojim že takrat umetnim orgljanjem. Popoludne po večernicah ali pa drugo jutro zarano je pa odrinil zopet v Ljubljano. To mučno potovanje je trajalo več let, tudi še potem, ko je mladi Rihar že začel orgljati v stolni cerkvi ljubljanski pri jutranji službi božji ob $\frac{1}{2}$ 6. Prišel je s stolnega kora še le proti sedmi uri, ob desetih je moral biti že na koru pograbske cerkve. Videli so ljudje vsako nedeljo po cesti v Polhov Gradec teči dijaka z robcem v ustih in čevlji v rokah. Trpel je veliko na teh potih. Kot sedmošolec jo je na tem potu staknil. Bredel je skozi vodo ter se prehladil. Jele so mu slabeti oči; bali so se, da bo popolnoma oslepel. Moral je ostati pol leta doma, pa milostljivi Bog mu je podelil zopet ljubi vid.

Huda so bila ta pota za Riharja, učiti se je moral šolskih predmetov, pri vsem tem pa ni pozabil svojega veselja — priljubljene mu glasbe.

Vedno bolj je hrepenel ukaželjni mladenič spopolniti svoje glasbeno znanje. Nobene prilike ni zamudil, kjer je bilo le kaj lepega slišati o muziki. Najraje pa je tičal na korih ter zamakneno gledal v organista ter se učil po gledanju, ker družega učitelja ni imel.

Ob istem času je bil organist v Šenklavžu (v stolni cerkvi) postaran mož, Heller po imenu, ki je bil pravi mojster v svojem poslu. Tega je Rihar najrajše poslušal in kolikokrat se je dalo, bil je v Šenklavžu na koru. Želel je naučiti se kaj več od imenitnega umetnika in tudi, ko bi bilo mogoče, seznaniti se z njim; zato je tičal vedno le blizo njega ter mu gledal med orgljanjem na prste in note. Hellerju je postala s časoma fantova vedna navzočnost že nadležna, zato neki dan med sv. mešo jezno zareži vanj po nemško: „Kaj me gledaš?“ Rihar se prestraši ter mu boječe odgovori: „Rad bi se od vas kaj naučil“. — „Ali mar že kaj znaš?“ ga vpraša na to Heller. Rihar se osreči in pravi: „O da, nekaj že znam.“ Pel se je med njunim pogovorom pred altarjem evangelij (ali predglasje, se ne vé gotovo), in Heller reče Riharju: „No, če je temu tako, pa poskusi malo, da bom slišal, koliko znaš“. V prvič se vsede sedaj Rihar k orjaškim orgljam, katere je potem skozi toliko let tako umetno prebiral. Akoravno so se mu roke zelo tresle, kakor je pozneje sam večkrat šaljivo pripovedoval, vendar so že prvi glasovi, katere je Rihar privabil iz orgelj, Hellerja tako zadovoljili, da tebi nič meni nič vzame klo-buk in palico ter gre s kora. Med celo sv. mašo je sedaj mladi Rihar orgljal in si prizadeval vplesti

v svojo igro vse lepe akorde, ki si jih je bil po pridnem posluhu prisvojil. Heller pa ni bil zapustil cerkve, kakor je Rihar mislil, ampak ostal je pod korom ter poslušal mikavno igranje nadepolnega mladeniča. Ko se je pa bližala presveta daritev svojemu sklepu, pride Heller zopet nazaj na kor, zadovoljno stopi k dijaku in mu reče (onikajoč ga, prej ga je tikal): „Prav dobro jim je šlo; ne bi pričakoval kaj takega od njih. Vejo kaj,“ pravi mu dalje, „jaz sem že star in s težavo opravljam svojo službo. Naj pridejo večkrat, da me bojo nadomestovali; jaz pa jim bom še kaj več pokazal v muzikalni vednosti, da se vedno bolj in bolj izurijo.“ — Kdo je bil sedaj bolj srečen, kakor naš Rihar? Saj je bil s tem položen temelj k njegovi prihodnji slavni službi.

Heller je začel sedaj Riharja poučevati v „Generalbassu“; Rihar je pa kot plačilo za ta nauk vsako nedeljo zjutraj namesto priletnega in slabotnega Hellerja orgljal.

Heller je pešal z leti bolj in bolj, tako, da je počasi mladi Rihar prevzel skoraj vso organizatorsko službo. Obiskoval je tako zvano „Physik“ ali po naše osmo šolo, tedaj je pa Heller umrl (leta 1825.). Po njegovi smrti je stalno nastopil Gregor Rihar službo stolnega organista, ki jo je tako slavno opravljal 44 let v čast božjo in spodbudo vernega ljudstva ter slavo Slovencev. Naselil se je v semeniško hišo, kjer ima stolni organist svoje stanovanje ter vzel k sebi sestro Mico, da mu je stregla.

V tistem letu je skončal Rihar gimnazijo. Kam sedaj? Pot mu je bila odprta na vse strani;

smehljala se mu je sreča kot nadepolnemu muziku; tovariši in prijatelji so ga vabili med svet, češ: tu med svetom boš postal sloveč glasbenik. Pač marsikoga omami slavohlepje, ko si išče stanú, Riharja ni omamilo. Ni si izvolil Gregor sveta in slave, izvolil si je za „delež Gospoda“, odločil se je, da postane duhovnik.

Rihar je postal bogoslovec. Škof mu je dovolil, da je ostal v starem stanovanju ter tudi kot bogoslovec opravljal orgljarsko službo v stolnici. Višnjevo obrobljenega semeniškega plašča ni nosil, temveč navadno duhovsko obleko.

Ker so bogoslovci takrat svoje šole v licealnem poslopju (kjer so sedaj gimnazijalne šole) imeli, zahajal je Rihar v semenišče le takrat, kadar je poučeval bogoslovce v petju. Zgodilo se je to vsak četrtek. — Pri tem pouku je bil Rihar skromen, potrpežljiv in zelo ljubeznjiv. Osemdeset bogoslovcev, ki so bili trdih ušes, ker niso imeli veselja do petja, vaditi v petju — to res ni bila lahka naloga, pa Rihar je vse voljno prenesel, če tudi ni mogel vselej doseči svojega namena. Le včasih, kadar njegova tanka ušesa niso mogla več prenašati neznosnih dis-akordov, kadar je 80 grl v semeniški kapeli vseh osem psalmovih napevov ob enem kar križem pelo, je včasih premagala gospoda potrpežljivost, in takrat je zarudel in zavpil — „osli!“ Pa veliko večkrat je k temu ali onemu prav mirno stopil ter mu prijazno na uho povedal: „Gospod, prosim vas, malo bolj tiho pojte!“

V mašnika je bil posvečen 29. velikega srpana 1829. Novo sv. mašo je pel Gregor v stolnici.

Skoraj ob tistem času je umrl stolni zakristan Mauser. Na njegovo mesto je škof postavil Riharja. Kot stolni organist in zakristan je živel Rihar potem do smrti. Tiho je teklo odslej življenje njegovo. Z gorečnostjo je opravljal svojo službo kot orglavec in pevovodja stolne cerkve z vedno mladim srcem. Živel je in gorel za cerkveno petje, zlagal pridno cerkvene pesmi ter oživil petje po slovenskih cerkvah z lepimi napevi. Gregor Rihar je začel novo, slavno dōbo za cerkveno glasbo med Slovenci. Kar je Vodnik slovenskemu slovstvu, to je Rihar naši cerkveni glasbi; on je naši cerkveni glasbi preroditelj. Storil je veliko v čast božjo ter slavo in spodbudo slovenskega ljudstva.

Kakeršno je bilo stanje cerkvene glasbe na Slovenskem do druge četrtine sedanjega stoletja, smo že v prvem delu te knjižice povedali. Slovenskih cerkvenih pesmi niso imeli, če tudi si jih je slovensko ljudstvo nad vse želelo. A pesmi, koliko so jih imeli, pa niso imele posebne umetalne vrednosti, ker so bili tadanji skladatelji še slabo izobraženi v glasbi. Tem bolj pa so sloveli v istej dobi „godci“. Cerkvene slovesnosti, kakor n. pr. žegnanje, si brez muzike niti misliti niso mogli. A kaj so godli ti godci? Koračnice, polke, mazurke so se vrstile druga za drugo. Ti „piskači“, tako namreč so imenovali te godce, prizadevali so si na vso moč, da bi spravili s svojimi „vižami“ ljudstvo v dobro voljo. Zato so se mu pa tudi zelō prikupili. Mislimo si pa lahko, koliko nečast da so delali ti piskači hišam božjim in kako so s svojim pohujšljivim igranjem motili ljudi, zlasti

mladino; glasile so se v cerkvi med najsvetejšim opravilom iste „viže“, kakor v gostilnici pri plesu razuzdane mladine. Kolika nečast.

V tako žalostnem stanju je bila cerkvena glasba na Slovenskem, ko je nastopil Gregor Rihar svojo službo v stolnici ljubljanski.

Najprvo si je prizadeval, da bi spodil s korov piskače, ki so hišam božjim delali toliko nečast, ljudstvo pa motili z nespodobnim igranjem. Kjer je mogel je prosil in nagovarjal cerkvene predstojnike, da naj odpravijo iz hiš božjih to sramotilno godbo ter popevanje preveč posvetnih pesmij. Z odločnim postopanjem si je nakopal sovraštvo ljudstva, kateremu so bili piskači zelo priljubljeni, pa tudi sovraštvo godcev samih. Požreti je moral marsikatero grenko. Pa Rihar ni odjenjal, največe zoprnosti mu niso omajale trdnega sklepa. Saj si je bil svest, da dela za dobro stvar, dobra stvar ima pa vedno in povsodi svoje nasprotnike. Našemu Gregorju je bila čast božja nad vse.

Kdor hoče razpadajoče poslopje popraviti, ne sme samo podirati, on mora tudi zidati. To je spoznal tudi Rihar in je delal, kolikor je mogel. Videl je, da manjka Slovincem dobrih cerkvenih napevov, zato je ves čas, odkar je nastopil službo organistovo v stolnici, pa do smrti neumorno delal na polju cerkvenega petja ter zložil veliko število lepih cerkvenih skladeb; ž njimi je Slovincem zapustil dragocene zaklade. K pridnemu delovanju ga ni naganjalo niti slavohlepje, niti hlepenje po dobičku. Pač pa ga je k temu nagibala gorečnost za čast božjo in ljubezen do svojih rojakov.

Dobro je poznal Rihar namen cerkvene glasbe, zato mu je zloraba njena provzročevala toliko žalosti. Skladajoč napeve, gledal je posebno na to, da bi bili ti v resnici v čast božjo; ob enem pa ni pozabil ozirati se na značaj slovenskega naroda, da bi s svojimi napevi tem lažje in vspešneje budil ljudstvo k pravi pobožnosti. In on je zares znal najti pot do src vernih Slovencev ter jih s svojimi krasnimi skladbami navdušiti za čast božjo. Zato odseva v njegovih sicer v cerkvenem duhu zloženih pevosladih tudi značaj slovenskega naroda. Njegove priproste pa lahke, pri vsem tem pa lepe melodije so se naglo priljubile ljudem. Ko so peli v Šenklavžu prvič prelepo pesem: „Rešnje vidimo Telo“, bilo je po cerkvi neki tako tiho, kakor da bi si ljudje ne upali sopsti. Hlastno so segali organisti in pevci po novih napevih, ki jih je Rihar izdajal. Prosili so ga za božjo voljo, da naj dá zopet kaj na svetlo, ako je le nekaj časa molčal, ali pa v svoji ponižnosti ni hotel objaviti vseh napevov, katere je zložil. Posebno mladi učitelji so si prizadevali dobiti v last Riharjeve napeve; večkrat so učiteljski pripravniki skušali skrivaj zmuzniti se na kor stolne cerkve (kar se jim je tudi posrečilo) ter so ondi v naglici prepisavali tam shranjene Riharjeve skladbe. Tako so se širili napevi Riharjevi čedalje bolj med narod, ki jih je pozdravljal z veseljem. Slabi in spačeni napevi so se morali umakniti; kjer so se hoteli pevci posebno ponašati, so dejali: „Pri nas pojemo le Riharjeve“. Vesel je gledal Gregor Rihar sad svojega truda, odpravil je nečastno petje iz cerkvâ ter ga nadomestil z do-

P. J. J. J.

stojnišim petjem. Ni dolgo trajalo, že so se udomačile njegove mile in pobožne pesmi po slovenskih cerkvah. Ljudstvo jih je zamakneno poslušalo, pa jih je neslo tudi na dom ter jih popevalo pri svojih opravilih. Pastir jih je pel na paši, oratar na polju, dekleta pri preji. Zlasti nekatere Riharjeve pesmi, posebno Marijine, udomačile so se med ljudstvom tako, da so postale tako-rekoč njegova lastnina. Naj omenimo tukaj imenoma napeve, ki jih je zložil in objavil mojster Rihar:

I. Iz prvih „Potočnikovih bukvic“ je napevov za 79 sv. pesmij. Pesmi z napevi so: ena „Jutranja“, ena „Večerna“, šest „Maš“, en „Oče naš“, ena „Zahvalna“, ena „Spokorna“, ena „Vera, upanje, ljubezen“, tri „svetega obhajila“, pet „sv. Rešnjega Telesa“, ena „Adventna“, tri za „Sv. večer“, eno za „Novo leto“, dve za „Razglašenje Gospodovo“, ena „Sladko ime Jezus“, dve za „Svečnico“, deset „Postnih“, tri „Velikonočne“, ena za „Križev teden“, ena za „Vnebohod“, dve za „Binkošti“, ena „Sv. Trojica“, ena „Cerkveno žegnanje“, deset od „Matere božje“, petnajst p. „Svetnikov in svetnic“, ena „Vernih duš“, ena „Novi mašnik“, ena „Nebesa“, ena „Pred blagoslovom in po blagoslovu“.

II. Iz družih „Potočnikovih bukvic“ je 44 napevov za pesmi. Ti-le so: ena „Sv. maša“, vsak razstavek z drugim napevom, dve „Črni maši“, vsak razstavek s svojim napevom, ena od „Darovanja“, ena „Novi mašnik“, ena „Pri škofovem obiskovanji“, dve „Sveto Rešnje Telo“, ena „Jezus“, ena „Počeščenje sv. peterih ran Jezusovih“, ena „Sv. Roženkranc“, vsaki del na dva napeva, ena „Angelj varh“, šestnajst pesem Matere božje.

III. Čveteroglasnih napevov je: v prvem zvezku: trinajst pesem od „Mater božje“ iz bukvic „Slava Marije“; v drugem zvezku: pet pesem za „Sv. Obhajilo“ in pet pesem „Mater božje“; v tretjem zvezku je trinajst pesem „Mater božje“, dve „k Jezusu“ (sv. Obhajilo), ena „Sv. Duh“, ena „sv. Cecilija“, ena „Spokorna“ (ta zvezek je drugzega natisa); v četrtem zvezku je dvanajst pesem „Mater božje“; v petem zvezku je šestnajst pesem „Mater božje za majnik“.

IV. 24 pol svetih pesem, v katerih je dvainšestdeset pesem „Mater božje“, tri za „sv. Obhajilo“, štiri za „sv. večer“, šest p. „Svetnikov in svetnic“, ena „Ozir v nebo“, dve „Molitvi“, ena „Gospodov dan“, ena „Zaupanje v Boga“, ena „Svečnica“, ena „Kje je kristjana pravi dom“, ena „Angelj varh“.

V. zvezek: „Velika maša“ čveteroglasno postavljena sestavno in razstavno.

VI. zvezek, v katerem je osem sv. Maš, ena Adventna, dve Božični pesmi, ena k Jezusu pri blagoslovu.

VII. zvezek, v katerem ste dve sv. Maši (pri prvi vsaka kitica po svojem napevu), ena o kropljenju med letom.

VIII. V zvezku „Thesaurus“ je 21 himen ali slavospevov o sv. Rešnjem Telesu in sicer, če pojó sami moški ali same ženske ali pa oboji skupaj; besede so sicer latinske; pojó se pa ti himni tudi lahko v slovenskem jeziku, ker je večji del teh himen že gospod J. Bilec preložil v slov. jezik v tisti meri (metrum), kakor je v latinskem.

V zvezku Thesaurus so naslednji napevi:
1. Pange lingua, hymnus; 2. Sacris solemniis,

hymnus; 3. Adoro te supplex, hymnus; 4. Ego sum panis vivus, antiphona; 5. Caro mea vere est cibus, antiph.; 6. O quam suavis est, antiph.; 7. O salutaris hostia, hymnus; 8. O salutaris hostia, hymnus; 9. Sit laus plena, ex hymno „Lauda Sion“; 10. Credo, ex hymno „Adoro te supplex“; 11. Da pacem Domine, antiph.; 12. O sacrum convivium, antiph.; 13. O sacrum convivium, antiph.; 14. Dominus Jesus, antiph.; 15. Bone pastor, panis vere, hymnus; 16. O quam suavis est, antiph.; 17. Lauda Sion, hymnus; 18. Ecce panis angelorum, ex „Lauda Sion“; 19. Tu qui cuncta scis et vales, ex „Lauda Sion“; 20. Ave verum corpus, hymnus; 21. Devota suspiria.

IX. Trinajst „Tantum ergo“ ki so v sedmih polah.

X. Venec četverglasnih pesmij s sedemnajstimi napevi (posvetnih pesmij).

XI. Zvezek „Narodnih pesmij“.

Samo tiskanih napevov je okrog 350, in to nam kaže marljivost in čudovito plodovitost mojstra Riharja. Med svoje zbirke je uvrstil tudi nekatere napeve svojega prijatelja Blaža Potočnika in malo število Travnovih napevov. Nenatisnenih napevov je bilo po smrti Riharjevi najdenih menda tudi še čez 200. Prav so imele „Novice“, ki so pisale: Rihar je bil pravi Croesus krasnih melodij.

Veliko je torej število napevov, ki jih je zložil Rihar in dal na svetlo; veliko pa tudi neobjavljenih. Sv. pesmi, zložene od Riharja, moremo razdeliti v mašne, obhajilne, Marijine, pesmi za vse praznike, kakor božič, veliko noč itd., postne, adventne, raznih svetnikov in še nekaj drugih. V

slehnem napevu je izraženo času in priliki primerno čuvstvo, in ker se je skladatelj skladajoč pesmi oziral tudi na značaj narodov, zato so tudi zelo vplivale nanj; budile so v ljudstvu ista čuvstva, kakoršna je imel skladatelj sam pri skladanju. Te skladbe so priproste, lahko umevne in ravno zato primerne za ljudstvo. Kaj pomaga skladati napeve, ako jih narod prav tako ne umeva, kakor ne umemo nam neznanega jezika! Mašne pesmi prešinja duh prave, resnične pobožnosti in globoke ponižnosti pred Bogom. Kdo ne občuduje črnih maš Riharjevih? Naj omenim le še maše: „Bog pred Tvojim veličastvom“ itd. Že besede zložene od Bl. Potočnika so krasne, krasnejši pa še je napev Riharjev. Ganiti mora in vzbujati vsakega kristijana, če le nima ledeno-mrzlega srca. Iz obhajilnih pesmij odseva goreča ljubezen, kojo je skladatelj gojil vedno v srcu do Jezusa, pričujočega v najsvetejšem Zakramentu. Komu niso znani prekrasni himni, ki jih je uglasbil Rihar za praznik sv. Rešnjega Telesa? Koga ne ginejo v dno srca: „Dominus Jesus“, ali: „Ave, ave verum corpus?“ Pravi biseri so zares. Kdo ne občuduje pesmi: „Poznate dom?“ ali: „O kam Gospod, gré tvoja pot“ itd.? Ako čuješ z občutkom peti te pesmi, zdi se ti, da se je oprostila duša prstenih okovov in da je splavala v nadzemske višave. Kako milo in ganljivo se glasé napevi Riharjevi za sv. postni čas; resno vabijo k pokori ter obujajo sočutje do trpečega Zveličarja, svareč glas so trdovratnim grešnikom, da naj nehajo križati največjega dobrotnika svojega, Jezusa Kristusa. Kakor pa v teh pesmih izraža skladatelj bitko žalost nad

trpljenjem in smrtjo Kristusovo, tako izraža n. pr. v pesmih božičnih, velikonočnih svoje veselje, bodi-si nad rojstvom ali vstajenjem Gospodovim, dobro vedoč, da je v teh praznikih dovolj vzroka, veseliti se in se radovati sv. skrivnostij, katerih nas spominjajo. Nad vse druge pesmi, tako-rekoč krona med njimi, so pa pesmi Marijine. Te so v resnici ogledalo notranjega življenja skladateljevega. Ves prešinen od goreče ljubezni in trdnega zaupanja do prečiste Device, ne more je nikoli dosti preslaviti in prehvaliti. Mnogo, mnogo pesmij je zložil v čast Marijino, zdelo pa se mu je, da ni dovolj častil nebeške Gospe s svojim petjem. Zato se je še na smrtni postelji izrazil: „Ako mi ljubi Bog dá še zdravje, slavil bom še Marijo v pesmih.“ Marijine pesmi Riharjeve so prava zakladnica biserov in dražih kamenov. Sedaj se topi skladatelju srce goreče ljubezni do Marije; sedaj ga navdaja popolna udanost, v drugi pesmi zopet hvaležnost ter ponižna prošnja do nebeške Gospe; sedaj žaluje prav otroško z žalostno Materjo Božjo v prav mojsterski in nedosegljivi: „Žalostna je mati stala.“ Tako je zvil pobožni Rihar prečisti Devici krasen venec iz raznobojnih duhtečih cvetic ter tako vnmal srca vernikov k nežni in goreči ljubezni do Marije. Uresničile so se pri njem besede: „Kakor trta sem sladak in dišeč sad rodila, in moje cvetje je častitljiv in pošten sad.“ (Sir. 24.) Ni čuda, da te pesmi ljudstvo tako rado ima; z velikim veseljem jih posluša in samo popeva. Pa če se tudi sto in stokrat vnovič pojó, zdé se vendar človeku vedno nove, vedno so mu ljube in drage; seveda peti se morajo prav in z občutkom,

sicer nobena pesem, tudi najlepša ne naredi nika-kega prijetnega vtisa.

Poleg vseh teh omenjenih napevov je zložil Rihar še mnogo družih sv. pesmij v čast raznim svetnikom ter za razne prilike, o katerih je navada prepevati.

Zares neprecenljive so zasluge, katere si je pridobil Rihar s svojimi skladbami za cerkveno glasbo med Slovenci. On je položil temelj ter začel zidati krasno zgradbo; na ta temelj zidajo in dovršujejo od njega začetno zgradbo njegovi nasledniki.

Rihar pa ni delal le v povzdigo cerkvene glasbe med Slovenci, on je budil in gojil prav pridno tudi narodno petje. Očitali so tuji Sloven-
cem velikrat, da nimajo lepih narodnih pesmij. To očitaneje je bolelo Riharja, zato je zložil precej posvetnih, jako lepih napevov v prav narodnem duhu. Z velikim navdušenjem in radostjo je je pozdravljal narod slovenski ter je pridno prepeval. Kdo ne pozna „Savice“ ali „Žalosten glas zvonov?“ Postale so te in enake pesmi prav lastnina narodova.

Naj pri tej priliki povém še neko misel. Velikokrat že se je govorilo in pisalo o splošnem ljudskem petju v cerkvi. To je tisto petje, s katerim pri službi božji ali pri cerkvenih pobožnostih vse ljudstvo s peveci na koru vred kakor iz enega grla slavi in poveličuje Gospoda. Tako petje je zares veličastno in ima neko posebno moč do človeškega srca; skoraj siloma odtrga človeškega duha iz trupla ter ga dvigne v nebeške višave k vzvišeni pobožni molitvi. Kdor je čul le enkrat

Anton Hajdrih.

tako petje, ne more ga pozabiti. Slovenci pa cerkvenih napevov sposobnejših za tako splošno petje skoraj nimamo, kot so Riharjevi (in Gregor Tribnikovi! R.). Lepi so, pa tudi priprosti in lahki, da se jih ljudstvo igraje nauči. Da so pa ti napevi ljudstvu tudi priljubljeni, učila je in uči še skušnja. Iz teh vzrokov se je že za časa Riharjevega oživilo splošno cerkveno petje. Komaj so čuli ljudje le parkrat nov napev, že so si ga zapomnili; na božjih potih, pri šmarnicah in enacih prilikah je vse pelo po cerkvi. Kako spodbudno se je glasilo tako petje, ko so se družili glasovi otroški in glasovi odraslih k časti božji! Peli so ljudje te pesmi v cerkvi, pa so jih nesli tudi domov, da so jih tukaj peli pri delu. Ponehavalo je prepevanje grdih in nespodobnih popevk, namesto njih pa so stopale pesmi svete, zložene v čast Marijino in svetnikov. Razlegale so se te sv. pesmi na polju, v gozdu, sredi vasi; prepevala sta jih oratar in plevica. Kako je vsaj mene velikokrat milo ganilo, idočega skozi polje ali vas, ko so mi donele na uho ljuboglasne pesmi Marijine Riharjeve, vesel sem bil tega; zdelo se mi je, da je to petje v nebo duhteča molitva, blagroval sem svoj narod, ki tako lepo in vzajemno zvršuje ukaz svete vere: Moli in delaj. Srečen tak narod! Žalibog, da med narodom našim ginejo sedaj te blažilne pesmi; čuješ pa pogosteje popevati zopet grde popevke. Od kod to? Ljudstvo v cerkvi le redko čuje Riharjeve napeve, posledica tega je, da je bo pozabilo. Znano je vsakemu, kako moč da ima petje do človeških src. Prepevanje lepih pesmij, zlasti svetih, blaži srca, zlasti nepokvarjene mladine, ter v njih vzbuja

čut za dobro, lepo in pravo; popevanje grdih pesmij pa zamori čut za vse blago in provzročuje npravni propad. Orgljavci in pevci naj bi ne opuščali preveč Riharjevih blažilnih napevov! S tem ne zahtevamo, da bi morali peti vse Riharjeve napeve vprek pri najsvetejši daritvi; zares so nekateri za to malo preveseli; je pa večina Riharjevih napevov, ki popolnoma ustrezajo cerkvenim določilom; te naj pridno popevajo, ker segajo ljudstvu prav v srce. Vse Riharjeve pesmi brez razločka naj se pa glasé pri pobožnostih, n. pr. pri šmarnicah, da jih ljudstvo zopet čuje in se jih priuči. Segajte tedaj pridno po napevih Riharjevih, vi slovenski pevci in pevke, učite pa tudi vi učitelji otroke Riharjevih Marijinih pesmij; na tak način se bodo ti blažilni napevi zopet ukoreninili v narodu ter pomagali ohraniti ljudstvo v pobožnosti ter ga varovati npravne spačenosti „Srečno je ljudstvo, katero veselo peti zna“ pravi že sv. pismo. (Ps. 88.). Naj pristavimo le še krasne besede blagega Slomška: „Lep dar božji je čedno ubrana pesem in moder pesnik, ki prave pesmi snuje, on je v resnici božji mož in pa svojega rodú velik dobrotnik“. Tak velik dobrotnik slovenskemu rodu je bil Rihar.

Tako je naučil slavni Rihar peti Slovence v cerkvi in doma, podal je prekrasnih napevov obilno število cerkvi in narodu. Delal je neumorno kot otrok katoliške cerkve in kot veren sin matere Slovenije. Oživil je službo božjo po slovenskih cerkvah s pobožnimi napevi, ki bodo še v srcih poznih rodov obujali pobožna čuvstva. Zato se ga bode s hvaležnim srcem spominjalo slovensko

Ljudstvo, dokler bude vedelo in znalo ceniti zasluge svojih slavnih rojakov. — „Čudno se mora zdeti“, dejal mi je sivolas častitljiv duhovnik, ki je tudi večč muzike, „da nekateri mlajši gospodje tako ostro sodijo Riharja. Ko bi poznali natanko tedanje razmere, sodili bi drugače“. — Pomniti je treba, da je Rihar moral celoma orati ledino ter se boriti z neopisljivimi zaprekami; pomniti je, da je Rihar živel ob času, ko je bila tudi po drugih deželah cerkvena glasba še v povojih, in so bili stari mojstri n. pr. Palestrina, popolnoma pozabljeni. Ako je katera njegovih pesmij veselejša, razlagamo si to lahko od tod, ker se je moral vsaj sem ter tje ozirati na značaj ljudstva, če je sploh hotel prodreti s svojimi težnjami in željami. Velika večina Riharjevih napevov pa ustreza cerkvenim določilom. Saj je rajni Rihar dobro poznal cerkvene zahteve; želel je storiti vse prav, zato se je izustil o priliki: „Ne smem se preveč pečati s svetno godbo, ker se bojim, da bi se svetih pesmij svetno krožiti ne navadil“. Sicer pa nihče pod solncem ni popolnoma in zato ni čuda, če se je tudi Riharju kak napev ponesrečil. Kako so cenili sovrstniki Riharja in mu bili hvaležni! Bodimo mu hvaležni tudi mi! Želimo tedaj, ko smo ocenili zares zaslužno delovanje blazega Gregorja, da bi ga v prihodnje sodili milejše in ne toliko nehvaležno prezirali.

Pa Gregor Rihar ni bil samo mojster v skladanju napevov, on je bil tudi izvrsten pevovodja in orgljavaec. Kot pevovodja je bil silno natančen. Pevcev svojih nikdar ni pohvalil. Če so mu peli še tako lepo, je navadno zmeraj le z ramami

migal, nikdar mu niso mogli ustreči. Gospod Tedeschi ga je večkrat dražil, češ, da njemu celó nebeško petje ne bo všeč in da bo rekel, ko bo slišal angeljski kvartet: „Mihael piano, Rafael ti pa bolj forte itd.“ Pri poučevanju mu je včasih zmanjkalo potrpežljivosti, ker je bil hude krvi. Pa če je v naglici rekel žal besedo, je navadno takoj prosil odpuščanja.

Orgljanje Riharjevo je bilo mojstersko; njegovo igranje je bila umeteljna molitev. Slavni organist Statin je izrekel sledečo sodbo o Riharju: „Riharjeva fantazija je občudovanja vredna. Kadar koli ga slišim preludovati, vedno kaj novega slišim. Nikdar se v svojih preludijah ne ponavlja, vedno ima nove fantazije, vedno je izviren. Meni revežu pa, naj pričnem kadarkoli, vedno v staro nazaj zaide.“ V obče pa se je rekalo: „Tako le Rihar zna“.

Zadnje štiri ali pet let mu je menda protin skrčil prste tako zeló, da je mogel pri orgljanji rabiti le pet ali šest prstov ná obeh rokah. Podal se je v kopel Krapinsko, da bi se mu razpustili prsti, pa ni nič pomagalo. In vendar je ostal Rihar z zgodovinskimi peterimi prsti prvi orgljavec, in splošna sodba je bila: da Rihar s peterimi prsti boljše in lepše orglja, kot vsak drugi z desetimi.

Imel je Rihar tudi posebno veselje in tudi zmožnost za izdelovanje glasovirjev in orgelj. Izdelovalci orgelj in župniki, ki so hoteli v svojih cerkvah delati nove orglje ali stare prenoviti, iskali so navadno svéta pri Riharju in ta jim je postrežljivo šel na roko s svêtom in dejanjem. Rihar je hodil tudi poskušat in ocenjevat nove

orglje; pogodili so se navadno z izdelovalcem orgelj, da bodo dobro orglje plačali samo s pogojem, če je bo potrdil Rihar. Tudi škof Wolf je storil tako, ko je naročil orglje za Gornji Grad pri sloveči dunajski tvrčki: „Sprejel je bom, je dejal, če bodo všeč Riharju.“ Nek tedanji list je pisal: „V povzdigo umetnosti za izdelovanje orgelj je veliko, veliko pripomogel slavnoznani g. Gregor Rihar, organist . . . , ki je mnogokrat dobre umetnike in naročnike podpiral s poukom in dobrim svetom. Slava mu!“

Rihar je bil velike postave, mož priprost, brez vsake prisiljene olike. Tujec bi mu tega nikdar ne bil prisodil, kar je v resnici bil. Ponižnost je bila ena najlepših čednosti njegovih. Samohvale ni maral; s hvalo se mu nihče ni prikupil.

Prav blag značaj je bil Rihar, dober človek, izgleden duhovnik. Z nadarjenostjo in pridnostjo je delal v čast božjo in prid naroda. Med delom in molitvijo so mu tekli dnevi. Pa bližal se mu je večer življenja.

Bolehal je Rihar že od l. 1858. Imel je sila veliko dela in si je pri tem nakopal bolezen na jetrih, vendar ni bilo še nevarnosti za njegovo življenje. L. 1862 ga je prosil župnik iz Dobovca pod Kumom, naj pride poskusit zvonove. Vesel se je podal na pot, pa prinesel je s tega potovanja domov bolezen, ki ga je položila na smrtno posteljo.

L. 1863 v postu je postajal od dne do dne slabši. Kaj težko je opravljal službo. Še o velikonočnih praznikih je orgljal in vodil petje, na to je pa moral leči. Vstal ni več. Bolezen je rastla

naglo, ter mu prizadevala hude bolečine; toda Rihar je trpel udan v voljo božjo. Bolniku je stregel brat njegov Anton. Ko ga je še rajni šentjakovski župnik Köstl previdel, je mirno čakal zadnje ure. Kako malo je maral za svet in premoženje, ki marsikoga oslepi in mu dela celó težke zadnje ure, kažejo besede: „Ljubi brat“, je dejal večkrat v boleznini bratu Antonu, „kaj bi meni pomagali sedaj tisočaki, ki bi si jih nabral; le dobra dela bom nesel seboj“. V četrtek pred smrtjo je izrekel besede: „Še nisem dosti delal; če mi ljubi Bog podeli zdravje, še bom delal v čast Marijino.“ Pa Bog je klical Marijinega služabnika uživat plačilo. V petek 24. malega srpana mu je postajalo vedno huje. Proti šesti uri pa je mirno zaspal v Gospodu. Smrtnega boja ni nihče opazil pri njem; ugasnil je, kakor ugasne svetilnica, ko jej poide olje. K zadnjemu trenutku je prihitel č. g. Heidrich, da je izročil dušo stvarniku. Urno se je širila žalostna novica po mestu in deželi: „Riharja ni več“, in marsikomu je zaigrala v očeh solzica pri tej novosti. Bridka zguba je zadela Slovence

V nedeljo popoldne ob šestih je bil pogreb. Predno so truplo dejali v rakev, so prijatelji rajnega poklicali fotografa, da je napravil njegovo podobo (živega k temu ni mogel nihče pripraviti). Fotografoval ga je sedečega pri glasoviru; v levo roko so mu dali himne, v desno ubiralne vilice (Stimmgabel). Na to so ga vzdignili. Mrliča so nesli gimnazijski dijaki. Spremljala ga je k sv. Krištofu mnogobrojna množica iz vseh stanov, gotovo nad tisoč; zadnjo čast so mu med družimi skazali tudi narodovi prvaki, tedanji župnik stolne

cerkve Jožef Zupan, mnogi korarji in duhovniki iz mesta in dežele. Pri pogrebu se peli bogoslovci same Riharjeve pesmi. Zasula se je zemlja nad truplom zaslužnega „mojstra pevcev“, marsikatera solza je kanila na gomilo umetnikovo. Sledi naj tu ljubeznjiva pesmica, ki jo je položil č. g. Andrej Praprotnik na grob Riharjev.

Tamni oblaki nebo so pokrili,
Sape večerne drevesca vijó,
Glasi z zvonikov bučijo nam mili,
Častno mrlíca pogrebci nesó.

Tebe Tak' tudi, oj mojster preslavni,
Kladvo mrtvaško zabilo je v las.
Tvoji zdaj prsti, pred čuda stvarjavni,
So zakovani v nemilo nam vez.

Kaj je zakladov za tabo ostalo!
Mnogo si zlatih nam strunic navil:
Cerkev, domovje olepšal si zalo,
Rajskih si dokaj čutil nam rodil!

Sladko počivaj zdaj v tihí gomili,
Naše solze jo obilno rosé!
Slavni spominek napevi vsadili
Tebi so — krasno bo tvoje imé!

Tudi po deželi so žalovali za rajnim. Zvonilo se mu je skoraj po vseh farah; v mnogih cerkvah so zanj opravili tudi bilje in sv. maše zadušnice. Povsodi se je kazalo, kako priljubljen je bil rajni in kako visoko so cenili njegovo delovanje in zasluge.

Čez nekaj mesecev je sprožil list misel: rajni Rihar je bil naše gore list, slaven mož, sloveč skladatelj, ljubljeneč naroda: „narodova dolžnost je torej, da mu postavi spomenik, ki bi slavil narod in mojstra.“ Našle so te besede ro-

dovitna tla. Sostavili so častilci Riharjevi v ta namen odbor v Ljubljani. Nameravali so mu postaviti dvojen spomenik, dušni in telesni. Dušni bi bil ta, da bi izdali veličastno knjigo, v katerej bi bili zbrani vsi napevi Riharjevi, natisneni in nenatisneni: da bi se v njej videla vsa umetnost skladateljeva. Toda, ta misel se ni uresničila. Pač pa se je kmalu nabralo dosti denarja za kamenit spomenik, ki so mu ga postavili na grob. Prav lepa je bila slovesnost, ki se je vršila o tej priliki na grobu Riharjevem. Spomenik je izdelal Ignac Toman iz kraškega marmeljna v bizantinskem zlogu. Pozlačen kelih na vrhu naznanja, da je bil duhovnik on, komur na čast spomenik stoji — v znamenje, da je bil pevskladnik, se v znožji odlikuje ovenčana zlata lira z notami ene njegovih posebno izvrstnih pesem „non, non morietur in aeternum“. Napis:

GREGOR RIHAR,

mašnik, zakristan in organist v ljubljanski
stolni cerkvi,
prvi slovenski pevskladnik.

Rojen v Polhovem Gradcu 1. sušca 1796,
mašnik posvečen 29. velikega srpana 1829.
umrl v Ljubljani 21. malega srpana 1863.

Vikšal z glasi Božjo čast si, pel Marijo,
Si preslavil sebe, narod svoj,
Pevskladi tvoji v daljni svet slavijo,
Neugasljiv spomin ostane Tvoj!

Postavili spoštovalci.

Nekaj let pozneje so prenesli kosti Riharjeve prav k zidu pokopališča, kjer stoji spomenik na zid naslonjen. Tam počivajo sedaj telesni ostanki Riharjevi prav blizu Čopa in Vodnika; ondi čaka v družbi s tema dvema slavnima možema dneva vstajenja tudi Rihar, mož sloveč, o katerem je pokojni skladatelj Anton Hajdrih, konservatorist praški, izrekel sodbo: „Ko bi Rihar dve leti obiskoval muzikalno šolo, dosegel bi največje evropske glasbene velikane ali jih pa celó presegel.“

S svojimi slavnimi deli in zaslugami si je Gregor Rihar pridobil med Slovenci neumrljiv spomin; njegovi krasni napevi živé in bodo živeli. O njem veljajo besede Levičnikove:

„Dokler bode se slovensko pelo,
Ime Tvoje, slavni Rihar, bo slovelo!“

Dragotin Ripšl.

Dragotin Ferdinand Ripšl porodil se je 1. novembra 1820 v župniji Jurjevški pri Rifniku (ob južnej železnici) na Štajerskem, bil v mašnika posvečen 30. julija 1843. Bil je veseljak, ki je zlagal in uglasbljal slovenske pesmi. Ivan Macun navel ga je v svojej knjigi „Književna zgodovina slovenskega Štajerja“ v oddelku, v katerem piše o glasbenej umetnosti, na prvem mestu pišoč: „Pri dru. Razlagu videl sem leta 1869. pesmarico imajočo besede in napeve, zložene po veseljaku Drag. Ripšlu, župniku v Loki. Bilo

njih je 57, in sicer precej veliko z besedami od Orožna, dalje lep broj Hašnikovih, Lipoldovih, največ pa od samega zložitelja. Koliko vem, le malo njih je natisnenih; ali so le za ostarelost??“

Kedor hoče spoznati Ripšeljevo narav, ter zvedeti kaj o njegovem življenju, naj čita njegovo pesem „Prememba“ v Razlagovej pesmarici str. 146!

Miroslav Vilhar.

„Da mož, katerega veleum ves za umetnost vneti svet s spoštovanjem in občudovanjem napolnjuje, ni našel najmanjšega prostorčka v zgodovini domovine svoje, to je taka redkost, kakor zlato v apneniku.“ S temi besedami pričel je K. Mašek opisovati Gallusa. Mašek se je čudil, da nikdo ni opisal življenja in delovanja Gallusovega, kateri je bil tako imeniten skladatelj. Kaj bi li porekel Mašek, ako bi še živel, dandanes, ko je umrlo že toliko slavnih slovenskih skladateljev, in vendar nam jih nikdo še opisal ni? No, Vilharju je posvetil gosp. Marn v svojem Jezičniku (XXIV. L. 1886.) 10 vrst, s katerimi je naznanil nekatere Vilharjeve skladbe.

Miroslav Vilhar porodil se je 7. septembra 1818 v Planini. Študoval je v Št. Pavlu na Koroškem, v Ljubljani, kjer je završil latinske šole, na Dunaju in v Gradcu (3 leta), kjer je obiskoval vseučilišče. Ker pa se je za resne stvari malo brugal, kakor nam njegov brat piše, podal se je v svojo domovino ter prevzel grajščino na Kalcu

med Knežakom in Zagorjem. Tukaj je porodil ogromno število prekrasnih slovenskih pesmij in skladb; kajti imel je „zmožnosti in voljo, čas in pridnost“. Bil je tudi deželni poslanec, pa v deželnem zboru ni kaj posebnega opravil, ker je predaleč segal v prihodnost. Politiški list „Naprej“, katerega je izdajal l. 1863. od 2. januarja do 29. septembra, spravil ga je bil v Ljubljano na Žabjak, kjer je 6 tednov „V mirni hiši“ telesno počival. — Umrl je 6. avgusta 1871. l na Kalcu, ter leži pokopan v Knežaku doslej še brez dostojnega spomenika. Denar zanj nabrani naložen je v hranilnici.

Miroslav je bil jako nadarjen, zelo dobra, blaga duša. Bil je spreten lovec in mojster pri vsakej igri. Pijače ni obračunal nobene, a za veselo društvo pa je žrtvoval vse.

Svoje umotvore je sam izdajal in zalagal, posebe skladbe. Pesni njegove pa so priobčevali tudi drugi takrat izhajajoči slovenski listi, kakor n. pr. „Novice“, katere so priobčile njegove prve pesniške poskuse.

Muzike učil se je že kot dijak ter je že takrat zelo spretno igral na glasovirju. Note je zelo rad kupoval, in če je kako novo skladbo le enkrat pregledal, že jo je znal na pamet. Iz not ni nikoli igral. Najraje je fantaziral ne glasovirju, zlasti če je imel kakega gosta. Svoje kompozicije je pošiljal skladateljem-mojstrom, n. pr. G. Mašek, da so mu je pregledali in popravili, če je bilo potrebno.

Prvi opus obelodanil je l. 1842. v Gradci v jako lepej izdaji ter ga posvetil graškim pravni-

kom. Pozneje izdal je še mnogo kompozicij za glasovir, n. pr. „Savelieder“ (valčiči), katere je poklonil gospej Schmidburgovi; „Slovenka-polka“; „Živio-polka“; „Sokolova koračnica“ i. dr.

Slovenskih pesmij s prekrasnimi napevi izdal je sedem zvezkov. Bil je zelo produktiven. V teku jednega leta (1852.) izdal je „Savelieder“ in dva zvezka: „Nove slovenske pesmi z napevi“; I. Ipava, Pri luni, Žalost, Slovo od Minke, Oh, da bi le vedla, Zdihljej; II. Sercu, Prezgodna smrt, Zagorska, Prijazne oči, Napitnica, V stražnici itd. — Dve leti poprej, l. 1850. izdal je prvo slovensko opereto „Jamska Ivanka“, izvirna domorodna igra s pesmami v treh dejanjih. Posvetil jo je „Slovenskemu društvu“ v Ljubljani.

Razven omenjenih zbirk svojih skladeb, priložil pa je navadno vsakej knjižici, katero je izdal, še kako skladbo, tako n. pr. „Slovenskemu koledarju“ za navadno leto 1863.

Vilharjevih skladeb ni nikdo obširno ocenil. In vendar je narod hlastno segal po njih ter njegove pesmi še dandanes najraje popeva, kakor odrasli ljudje, tako tudi šolska mladež. Kako tudi ne bi? saj je tudi Vilharju veljalo geslo Stanka Vraza:

„Iz naroda za narod!“

Životopisi

živečih še skladateljev slovenskih.

Leopold Belar.

Leopold Belar rodil se je dne 27. oktobra 1828 v Idriji na Kranjskem. Študoval je v svojem rojstvenem kraju od l. 1835. do 1844. V tem času učil se je peti in svirati na gosli in glasovir ter bil tudi ud dobro izvežbanega cerkvenega kora, katerega je vodil njegov učitelj, kapelnik Anton Krašnar. Od leta 1844. do jeseni l. 1847. sodeloval je na ljubljanskem frančiškanskem koru pod vodstvom A. Hilscher-ja ter obiskoval kot učiteljski pripravnik c. kr. glasbeno šolo, v katerej je poučeval slavnoznani Kašpar Mašek.

Kot učitelj in cerkveni pevovodja služboval je v Cerknici, Borovnici, Trnovem, na Brezovici in v Ljubljani.

V prvej dobi vglasbil je več cerkvenih pesmi, katere sta izdala Kamilo Mašek (v Ceciliji) in Andrej Vavken. Pozneje vglasbil pa je nastopne pesmi: 1. Sveta maša (8 odstavkov); 2. Velika sv. maša (8 odstavkov); 3. Sveta maša za sopran, alt, tenor in bas (9 odstavkov); 4. Četiri tantum ergo; 5. Pesem za vpeljevanje novega župnika; 6. Ave Marija; 7. Tri napeve, katere je obelodanila cerkvena pesmarica „Cecilija“; 8. Šolska mla-

dina o 600letnici cesarske rodovine Habsburške (dva napeva); 9. Rojakom, moški zbor; 10. Devetindvajset vlog za offert., graduale i. t. d. z latin-skim tekstom; 11. Sloga, koračnica v spomin I. občnega zbora ljudskih učiteljev na Kranjskem; 12. Dve polki, Konkordija in Pavlinina Polka; zadnje tri skladbe svirala je vojaška godba

Razven teh navedenih skladb, ki so prišle v javnost, hrani jih še skladatelj prav mnogo v rokopisu.

Največ pesmi vglasbil je L. Belar takrat, ko so pričeli zboljševati cerkveno glasbo na podlagi cerkvenih določil. Za Cecilijansko petje si je stekel prav mnogo zaslug, kajti bil je med prvimi, ki so se tega dela lotili.

Kako je svet njegove umotvore cenil, je razvidno iz nastopnega: V razstavi, prirejenej o priliki prvega učiteljskega zborovanja v Zagrebu l. 1871. pripoznali so mu strokovnjaki za njegove skladbe častno diplomu. Farno predstojništvo šentjakobsko podelilo mu je kot kapelniku pohvalno pismo. Občina Brezovica imenovala ga je častnim občanom. Ljubljanski mestni zbor podelil mu je meščanstvo (brezplačno). Lansko leto, ko je stopil v pokoj, podelil pa mu je presvitli cesar za njegovo izbornu delovanje v šoli in cerkvi „zlato križec za zasluge“.

Danilo Fajgelj

porodil se je bil 19. novembra l. 1840. v Idriji na Kranjskem. Ker je kazal že v nežnej mladosti talent za glasbo, dala sta ga roditelja v 12. letu odličnemu idrijskemu goslarju Fr. Šinkovcu učiti se godal. Pozneje vstopil je v idrijsko učiteljsko pripravnico. Na tem zavodu mu je bil učitelj glasbe sloveči Anton Krašnar, pri kojem se je v orgljanji trko izuril, da je orgljal že po enoletnem učenju na velike orglje mestne farne cerkve. Krašnar mu je že takrat prerokoval veliko prihodnost. Ko je študije izvršil, dobil je prvo učiteljsko službo v Bučki na Dolenjskem. Od tod bil je premeščen na Trato na Gorenjsko, potem pa v Zalilog. Ker mu sreča na Kranjskem ni kazala prijaznega lica, prosil je tedaj za izpražnjeno učiteljsko mesto v Tolminu na Primorskem. Tukaj bil je ob enem tudi orgljavaec. Od tod bil je premeščen na Serpenico, kjer je zdaj nadučitelj in voditelj tamošnje ljudske šole.

Danilo Fajgelj službuje že od 1857. leta nepretrgano kot učitelj, orgljavaec in pevovodja. V Tolminu ukvarjal se je mnogo let s poukom svetnega petja. Takoj z nastopom prve službe pričel se je resno baviti s teorijo glasbe. V to svrhu si je omislil in nakupil za drag denar, katerega je šestokrat hudo pogrešal, mnogo učil. Harmonijoslovja učil se je po Schillingu, E. F. Richterju, E. A. Foersterju, A. Foersterju, Heinzeju, Brosigu i. d. Kontrapunkt po Busselnu, Albrechtsbergerju, E. F. Richterju in Bellermannu. Skladoglasja po Marxu, Lobeu i. d. Fuge študoval je po E. F. Rich-

terju, Marpurgu i. dr. Generalnega basa po Türku, Widmannu, Brosigu, Führerju i. d. Instrumentacije učil pa se je po mnogih odličnih pisateljih.

Strokovnjaki trde, da je D. F. v vseh glasbenih strokah popolnoma izurjen in umilujejo, da mu ni prisojen ugodniši in primerniši delokrog. Da je osobito na polji cerkvene glasbe doma, pripisuje se vzroku, da se je mnogo bavil s staroklasično, nedosegljivo cerkveno glasbo. V tem pomenu sta mu najviša uzora Palestrina in nepresegljivi glasbeni velikan J. S. Bach.

Veščaki so enoglasnega mnenja, da so D. F. glasbotvori odlični, bogati harmoničnih oblik, jasnega in prozornega stava, bogate fantazije in polni lepe tematične izpeljave. Ob enem pa se mu radovoljno pripoznava, da je neutrudno delaven skladatelj, ki deluje na polji cerkvene glasbe s takim vspehom, da mu je zastonj iskati vrstnika na Slovenskem. Razven mnogih pohvalnih pisem, ki so mu bila doposlana, omenimo, da mu je učiteljska razstava v Gorici 1884 naklonila za skladbe diplomu, visoko ministerstvo pa denarno nagrado, ne da bi se bil zanjo potegoval.

Glasbotvore Fajgeljeve podamo tukaj razdeljene *a)* na orgeljska dela; *b)* maše z latinskim tekstom; *c)* maše s slovenskim tekstom; *d)* ofertorije z latinskim tekstom; *e)* slovenske cerkvene pesmi; *f)* svetne pesmi in *g)* klavirske skladbe.

A. Orgeljska dela: 1. Sto mediger za orglje, izdala Glasbena Matica; 2. Predigre za orglje, Gl. Mat.; 3. Predigre za orglje, Gl. Mat.; 4. Predigre za orglje, Blaznik; 5. 120 kratkih prediger za orglje, Blaznik; 6. 40 prediger v cerkvenih

tonovih. Blaznik; 7. Postludije za polne orglje, Blaznik; 8. 24 fugiranih prediger za orglje Založilo cecil. društvo za goriško nadškofijo; 9. Sto prediger za orglje v generalbasu (rokopis); 10. 40 prediger različnega značaja za orglje (rokopis).

B. Maše z latinskim tekstom: 11. Missa ad unam vocem c. Org. Priobčil „Cerkveni Glasbenik“; 12. Missa in Hon. s. Josephi, Cerkv. Gl.; 13. Maša za troglasni moški zbor. Klein; 14. Missa in Hon. B. M. V. Cerky. Gl.; 15. Latinska maša za moški zbor. V. Roče; 16. Missa in Hon. s. Achatii Cerkv. Gl.; 17. Latinska maša. Livek; 18. Requiem (rokopis); 19. Latinska maša v čast sv. Florijana (rokopis).

C. Maše s slovenskim tekstom: 20. Sveta maša. Obdarjena. Glasb. Mat.; 21. Sveta maša. Cerkv. Gl.; 22. Sveta maša v F dur. Blaznik; 23. Sveta maša v A dur. Blaznik; 24. Sveta maša za moški zbor v Bolec (rokopis).

D. Ofertoriji z lat. tekstom: 25. Veni sancte Spiritus. Cerkv. Gl.; 26. Ecce sacerdos magnus. Cerkv. Gl.; 27. Tantum ergo Cerkv. Gl.; 28. Ecce Dominus. Cerkv. Gl.; 29. Ofertorij (sloven. tekst), obdarovan. Glasb. Mat.; 30. In festo s. Jacobi Ap. zvez ofertorijev Gor. cecil. društvo; 31. Ave Maria. Cerkv. Glasb.; 32. Pro festo Angelorum Custodum. Cerkv. Gl.; 33. Gradual. „Sancti tui“. Cerkv. Gl.; 34. Trea tremuit. Cerkv. Glasb.; 35. Assumptionis B. M. V. Cerkv. Gl.; 36. Offertorium in Dom. II. Adventus (rokopis); 37. Veni creator (rokopis); 38. Offertorium in Dom. III. Adventus (rokopis); 39. Perfice gressus meos. Cerkv. Gl.; 40. Posuisti Domine. Cerkv. Gl.; 41. Domine

Deus. Cerkv. Gl.; 42. Omni die, die Mariae. Cerkv. Gl.; 43. Offertorium in Dedic. Ecclesiae. Cerkv. Gl.; 44. In Nativitatis B. M. V. Cerkv. Gl.; 45. Vidi aquam. Cerkv. Gl.; 46. In Patrocinii s. Josephi Cerkv. Gl.; 47. Offertorij za cerkveno produkcijo v Gorici (rokopis); 48. Justorum animae. Zvezec društva za Goriško; 49. Adeste fideles (rokopis); 50. Diffusia est gratia (rokopis); 51. Confirma hoc Deus. Zvezek cecilj. dr. za Goriško; 52. Benedictus sit Deus Pater (rokopis); 53. Recordare (rokopis); 54. Ascendit Deus (rokopis); 55. Tui sunt coeli. Zvezec društva za Goriško; 56. Confitemini (rokopis); 57. Laetamini in Domino (rokopis); 58. Tantum ergo, moški zbor v Bolec (rokopis); 59. Osem „Tantum ergo“. Blaznik; 60. Lavretanske litanije. Cerkv. Gl.; 61. Deset „Tantum ergo“ za moški zbor (rokopis); 62. Offert. za dva glasa in orglje. Milic; 63. Šest refrainov za popov. litanije (rokopis); 64. Offertorij Ave Maria in Constitues. Milic; 65. Confirma hoc Deus (rokopis); 66. Ascendit Deus. Cerkv. Gl.; 67. Assumpta est Maria. Cerkv. Gl.; 68. Prošnja kmeta o hudem vremenu (rokopis).

E. Slovenske cerkvene pesmi: 69. O svetem misijonu. Cerkv. Glasb.; 70. Velikonočna. Cerkv. Gl.; 71. Pesem sv. rož. venca. Cerkv. Gl.; 72. Cerkevne pesmi I. zvezek. Založ. goriško cec. društvo; 73. Cerkevne pesmi II. zvezek. Goriško cec. društvo; 74. Cerkevne pesmi III. zvezek. Goriško cec. društvo; 75. Marija pomočnica. Cerkv. Gl.; 76. Oče naš. Cerkv. Gl.; 77. Velikonočna. Cerkv. Gl.; 78. Pred Bogom; 79. Češčena si Marija; 80. Vnebovzetje M. D.; 81. K Mariji (78.—81. Učiteljski

Tovariš); 82. Postna. Cerkv. Gl.; 83. Štiri obhajilne pesmi. Posv. g. Stegnarju (rokopis); 84. Lavretanske litanije za moški zbor. V Roče (rokopis); 85. Cerkvene pesmi za V. zvez. gor. cec. društva.

F. Svetne pesmi: 86. Šest pesmi v zvezkih Glasb. Maticice; 87. Briska budnica (v rokopisu); 88. Kantata v spomin 25letnice vladikovanja nadškofa Gollmayra. Samozaložba; 89. Zehn deutsche Lieder für Gymnasien. Samozaložba.; 90. Himna o sreberni poroki Njiju Velič Učiteljski Tovariš; 91. Kantata v spomin cesarjevega prihoda v Ljubljano (v rokopisu); 92. K 25letnici učiteljev. Učit. Tovariš; 93. Rokodelska. V Gorici; 94. Slavnostna himna papeške zlate maše (v rokopisu); 95. Tri pesmi. Glasb. Mat.; 96. Šaljivi trospev. Poslal Gl. Mat.; 97. Kantata dekanu Harmelju (v rokopisu); 98. Kantata tolminska (v rokopisu); 99. Kantata zlatomašniku monsig. Jaramu (v rokopisu); 100. Dve pesmi: „Kres“ in „Mladini“. Poslal v Šiško; 101. Kantata v proslavo Vodnika. Poslal v Šiško; 102. Štiri pesmi. Poslal v Šiško; 103. Bilčeva spevoigra „Slovenija oživljena“, za petje in glasovir. Obsega 51 strani. Posl. v Šiško.

G. Klavirske skladbe: 104. Varijacije narodnih pesmi. Poslal Gl. Mat.; 105. Transkripcija narodne pesmi „Luna sije“ Glasbena Matica; 106. Strejska polka. Poslal v Bolec

To so F. skladbe, ki so se še ohranile; mnogo pa se jih je pozgubilo. Pomisliti pa je, da je med navedenimi skladbami do 30 obširnih zvezkov. Vse skladbe, izvzemši eno latinsko mašo in nekoliko dvoglasnih ofertorijev, so čveteroglasne. Beseda „rokopis“ ali „v rokopisu“ v oklepu po-

meni, da dotična skladba še ni bila tiskana, ampak hrani jo v rokopisu ali g. skladatelj sam, ali pa kedo drug, komur jo je bil uposlal.

Anton Foerster.

Anton Foerster se je porodil 20. decembra 1837 v Osenicah na Českem. Njegov oče Jožef, ki je bil izvrsten učitelj in glasbenik, poučeval ga je že v nežnej mladosti v glasbi. Anton napredoval pa je v tej stroki tako pridno, da je že kot gimnazijalec — drugošolec pri dijaških mašah igral na velike orglje. Pozneje študoval je na gimnazijah v Mladi Boleslavi in Budejevicah. Tukaj sodeloval je že v glasbenem zavodu J. Eila kot pomožni učitelj. Po maturi vstopil je v red cistercijakov v Višebrodu, kjer je imel priložnost spoznavati koralno petje. A še pred koncem novicijata dal je samostanu slovo ter šel v Prago študovat prava. Tudi tukaj bil je kot pravnik obenem tudi učitelj v glasbenih zavodih Mikovem in Smetanovem. Slavni Skladatelj B. Smetana, spoznavši izreden muzikalični talent Foersterjev, nagovarjal in spodbujal ga je h glasbenim studijam, in Foerster ga je ubogal ter se po absolovanih pravniških študijah popolnoma posvetil glasbi. Da bi dobil potrebnega časa in priložnosti za take študije, sprejel je ponujeno mu službo organista in vodje glasbe v stolnici v Senju na Hrvaškem. Tukaj ustanovil je glasbeni zavod z glasbeno kapelo. L. 1867. povabili pa so ga v Ljubljano ter ga namestili kot pevovodja čitalnice

Fran Ser. Adamič.

in kapelnika dramatičnega društva. Tukaj jelí so ga že čez eno leto z delom oblagati, da mu ne preostaja časa, katerega bi uporabljal umetnosti in narodu v prid, kakor bi rad, kajti: opravlja službo orgljarja in kapelnika stolnega kóra, vodi orgljarsko šolo, poučuje v petji na c. kr. srednjih šolah in v obeh seminiščih ter urejuje cerkvene priloge za „Cerkveni Glasbenik“.

Njegovih glasbenih del nam ni bilo možno zbrati, navedemo tedaj izmed velike množine njegovih cerkvenih in svetnih skladb, samo največja in za našo glasbeno literaturo najvažnejša déla, ki so: 1. „Gorenjski slavček“, opera, obdarovana s prvim deželnim darilom; 2. „Cerkvena pesmarica“, katero je izdala družba sv. Mohorja; 3. „Missa solemnis“, zložena v čast deželnega jubileja; 4. „Pevska šola“; 5. „Nauk o harmoniji, generalbasu, modulaciji, kontrapunktu i. t. d.“; 6. „Klavirska šola“, katero povsod, celo v Berolinskem listu „Klavierlehrer“, jako pohvalno kritikujejo. K temu še moramo pripomniti, da je F. bil prvi, ki nam je podal slovensko glasbeno terminologijo.

Mnogo zaslug stekel si je Foerster tudi s tem, da je upeljal naše narodne cvetke v salon in na koncertni oder, kar poprej ni bilo v navadi. Nekatero narodne pesmi, prirejene od Foersterja, izdala je Glasbena Matica; nekaj priobčil pa jih je F. sam v posebnih zbirkah, kakor so „Triglav“, „Venec Vodnikovih pesem“ in druge.

Franjo Gerbić

rodil se je v trgu Cerknici na Notranjskem, tam, kjer sloveče jezero ziblje svoje zelene valove po jezerski planjavi. Ko je početne šole dovršil v svojem domačem kraju, poslali so ga stariši v šole v Ljubljano. Ljubezen do glasbe in petja nagnila ga je, da je vstopil v učiteljsiše, misleč, da bo tamkej imel mnogo prilike baviti se s to stroko. Nekateri profesorji svetovali pa so mu zaradi talenta v risanju, da bi si izvolil inženirstvo za svojo stroko. Preden je vstopil v učiteljsko pripravnico, obiskoval je že par let tadašnje glasbeno šolo na normalnih šolah, v katero je bil pristop vsakemu dovoljen. V pripravnici poučeval je takrat v glasbi rajnki Kamilo Mašek. Ta bil je prvi učitelj Gerbićev v harmoniji. Ko je učiteljsiše dovršil, namestili so ga učiteljem v Trnovem pri Ilirski Bistrici, kjer je služboval nekoliko let. Tam izdal je svoj prvi glasbeni poskus „Glasi Slovenski“, zvezek, obsegajoč tri samospeve s spremljevanjem glasovira in 8 čveterospevov in moških zborov. Hrepenenje po višji vzobrazbi v glasbi in želja izuriti svoj tenorov glas, v katerem so znalci videli lep dar narave, niso mu dali mirovati, dokler se ni odločil iti v konservatorij v Prago, katerega je zvršil v treh letih v vsih predmetih z odliko. Učitelj harmonije in kompozicije bil mu je tadanji ravnatelj konservatorija, sloveči teoretikar Josip Krejči, v solopetju pa profesor Fr. Vogl. Po dokončanih studijah povabilo ga je ravnatelj-

stvo češkega narodnega gledališča v Pragi, naj bi sprejel pri tamošnji operi svoj engažment. Nastopil je prvič 11. aprila 1869 tamkaj v operi „Trovatore“ s sijajnim uspehom. Ostal pa je v Pragi samo pol leta, kajti povabili so ga v Zagreb, kamor ga je zelo mikalo, ker čakal ga je ondi lep delokrog. S pogojem, da mu obljubijo, ustanoviti opero hrvaško, sprejel je engažment ter šel v Zagreb. Tukaj poprijel se je z vso skrbjo težavnega dela, in kmalu so imeli hrvaško narodno opero na gledaliških deskah, katero je občinstvo in ves narod z velikim vzhitom pozdravilo in katera se je jako lepo razcvitala. Žalibog, da je nevednost v dotičnih krogih tako daleč vedla, da je narodna opera le po imenu vegetirala, ker peli so jo poslednja leta Lahij po laško za drage novce, dokler ni (lansko leto) popolnoma razpadla. S tem odpadel pa je hrvaškemu narodu en cvet iz narodnega stebra; cvet, ki je bil njegov ponos, in kateri se je poprej s tolikim trudom in ljubeznijo pripravil do lepega razvitka. Nad devet let deloval je Gerbić pri tem zavodu z veseljem, zakaj šlo je za razvitek narodne umetnosti. Pri odhodu iz Zagreba obsipalo ga je občinstvo s svojim priznanjem. Darovalo mu je krasni srebrni lovorjev venec, odlični meščani poklonili so mu adresu in kralj. vlada izročila mu je v priznanje njegovih zaslug za razvitek hrvaške opere krasno diplomo, s katero ga je imenovala prvim častnim članom „kralj. narodnog zemaljskog kazališta u Zagrebu“. Gerbić ostal bo Zagrebčanom v vednem spominu. Lansko leto prinesel je v Zagrebu izhajajoč list „Dom i Sviet“ v 21. številki Gerbićevo

podobo*) z nastopnim štivom: „Franjo Grbić jest jedan od najsimpaticnijih pjevača, koji su pjevali u našoj prijestolici. On je svoje vrijeme bio u Zagrebu vrlo obljubljen zbog svoga grla i radi svoga društvenoga obćenja. Grbić je vrlo naobražen pjevač, te je imao pristup u najotmenije krugove našega glavnoga grada. On nije samo liepo pjevao, već je uglasbio nekoliko krasnih skladba Na poziv pošao je Grbić u Zagreb, premda su ga u isto vrijeme pozivali uz povoljnije uvjete u Kiev. U Zagrebu je mnogo doprineo uz zaslužnoga Zajca, da je osnovana hrvatska opera, koju je s uzhitom primilo i občinstvo i kritika. U to vrijeme davane su ove opere: Boisijka vještica, Ernani, Ciganka, Crni domino, Strielac, Marta, Rigoletto, Norma, Faust, Seviljski brijač, Čuvidski ples, Zrinjski i još neke operete“ i. t. d.

Bolezen odtegnila ga je na to dve leti iz delokroga opernega pevca. Med tem časom bil je doma v Cerknici. Ko se je zopet okreščal, sprejel je engadžment v Ulmu na Virtemberškem, kjer ga je tamošnje prebivalstvo jako ljubeznjivo, ja srčno kot domačina sprejelo, tako, da se je koj udomačil. Jedno leto pozneje povabili so ga h gledališču v Lvov, kjer je pel eno sezono kot herojični tenor v operi poljski.

Ko je bil še gojenec konservatorija v Pragi, dal je ta zavod s svojimi gojenci v nemškem gledališču opero „Titus“ od Mozarta, v katerej je pel Gerbić naslovno partijo v laškem jeziku. Pozneje

*) Nam pa ista knjižara ni hotela klišeja za sliko posoditi, tudi za plačo ne, kar zelo obžalujemo! Pis.

pel je opere v svoji operni karijeri v češkem, hrvaškem, poljskem in nemškem jeziku. V imenovanih jezikih se je dobro izuril, a govori še razven teh francôzčino.

Ko je bil pri operi v Lvovu, seznanil se je z ravnateljem tamošnjega konservatorija, z vitezom Mikulijem, glasovitim virtuozom na glasovirju in bivšim učencem Chopinovim. Ta je na to deloval, da je Grbić zapustil gledališče in sprejel ponudbo, stavljeno mu od tamošnjega konservatorija, da je postal profesor petja in vodja zhora. Štiri leta bil je na istem zavodu; 1886. leta pa so ga povabili v Ljubljano, da bi prevzel v „Glasbeni Matici“ ravnateljstvo glasbene šole, pevovodstvo v čitalnici in vodstvo glasbe dramatičnega društva. Sprejel je to ponudbo in zapustil mesto na konservatoriju misleč, da morda stori s tem kako uslugo za domačo umetnost, katera mu je pri srcu celo njegovo življenje.

Pri dramatičnem društvu sestavil je s trudem opereto, a dajalo pa je to društvo tudi že manjše opere, kakor „V vodnjaku“ od Blodeka in „Miklavž“ v dveh dejanjih od Rozkošnja. Pri tem mu je njegova soproga, ki je bila operna pevka ž njim angažovana v Zagrebu, najboljša pomagalka. Spodaj podamo še njegove skladbe, katerim moramo pripomniti, da je nekaterim napisal tudi tekst. Skladbe, katerih naslov je z razprtimi črkami tiskan, bile so že tiskane. Evo jih: Opus 1. Glasi Slovenski, posvečeni dr. Lov. Tomanu, obsegajo tri samospeve s spremljevanjem glasovira in 8 moških zborov in čvetospevov; 2. Lira Sionska, zbirka napevov za vse cerkvene praz-

nike v letu, svete maše in drugih cerkvenih napevov, kateri se rabijo pri sv. mašah; 3. „Z Bogom!“ in „Slovo Jovane“ iz „Device Orleanske“, samospeva za višji glas s spremljevanjem glasovira; 4. Trije napevi sv. božičnih pesmij; 5. Obiskanje na pokopališču, balada za tenor s spremljevanjem orkestra; 6. Sveta maša z blagoslovom v F-duru, za mešani zbor, v spomin stoletnice c. kr. kmet. družbe na Kranjskem, posvečena Fid. Terpinču; 7. Molitev, moški zbor; 8. Cerkvene pesmi: dva božična napeva in 6 napevov za sv. obhajilo, za mešani zbor; 9. „Sto sam sjetan“ in „Lahko noč“, samospeva za sopran ali tenor s spremljevanjem glasovira; 10. Želja zlatu in Dragoj iz tujine, samospeva za sopran ali tenor s spremljevanjem glasovira; 11. „Nedoček“, „Nema, nema“, „Popievka“ in „Noč bje na ojih mojih“, samospevi za sopran ali tenor s spremljevanjem glasovira; 12. Moški zbori; 13. „Sveti večer“, devet božičnih napevov za samospev in mešani zbor s spremljevanjem orgelj; 14. Latinska maša; 15. Slovanska jeka, 10 čveterospevov za moške, 2 za ženske glasove in 7 moških zborov, posveč. dr. Jan. Bleiweisu; 16. Velikonočni napevi, pet čveteroglasnih napevov; 17. Dva dvospeva za sopran in alt s spremljevanjem glasovira; 18. Kantata za moški zbor in čveterospev v spomin 600letnice združenja Kranjske pod Habsburško dinastijo; 19. Šest pjesama za sopran ili tenor uz pratnju glasovira; 20. in 21. ravno tako; 22. Ave Maria za sopran in mezzo-sopran, dvospev in troglasni ženski zbor z goslami, glasovirjem in orgljami; 23. Južno-slovenske ba-

lade v D-molu 24. ravno tako v E-molu čvetero-
ročno za glasovir; 25. „V čutih sladkih“, valček
za sopran z orkestrom; 26. Tri čveteroglasne
pesmi za ženske glasove; 27. Trije mešani zbori;
28. Milotinke, trije samospevi za visoki glas s
spremljevanjem glasovira; 29. Moški zbori; 30. Trije
samospevi za visoki glas s spremljevanjem glos-
vira; 31. Lovska, mešan zbor s spremljevanjem
rogov; 32. „Teoretično praktična pevska šola“.
Ražven teh skladeb ima še skladatelj mnogo raz-
tresenih, katere bi se morale zbrati in urediti.
Namenil se je tudi že, spisati slovensko opero.
Osnoval si je že neko dejanje za libreto, za katero
je sam napisal tekst, toda časa mu primanjkuje,
časa, ki bi mu dopustil zvršiti lepo misel. Upajmo,
da mu bo v prihodnje mogoče kaj več storiti v
tej stroki. Bog!

Ignacij Hladnik,

kapiteljski organist v Novem mestu, narodil se je
je 25. sept. 1855 v Križih pri Tržiču na Gorenj-
skem. Devet let star igral je že na gosli. Z dva-
najstim letom vstopil je v orgljarsko šolo v Ljub-
ljani, katero je dovršil v dveh letih. S 14. letom
nastopil je orgljarsko službo v sv. Jakobu ob Savi.
Čez poldrugo leto tukaj službujoč šel je v Staro
Loko, kjer je ostal 8 let. Sedaj pa službuje kot
kapiteljski organist v Novem mestu na Dolenjskem.
Vse nauke, ki so potrebni skladatelju, prebavljal
je samotno. Mnogo njegovih skladeb priobčil je
„Cerkveni Glasbenik“; razven istih izdal pa je

skladatelj sam naslednje: 1. Čvetero antifon in Ave Marija, za mešan zbor; 2. Missa pro defunctis, za mešan zbor; 3. Te Deum, za mešan zbor; 4. Štiri velikonočne in 2 poročni pesmi, za mešan zbor; 5. Latinska maša, za mešan zbor; 6. Tri božične pesmi, za mešan zbor; 7. Pesmi za presv. rešnje telo in procesijo ter Tantum ergo, za meš. zbor; 8. Slavnostna himna za 50letnico sv. Očeta papeža Leona XIII.; 9. Laetentur coeli, maša za mešan zbor in oblig. spremlj. orgelj. To skladbo Foester (v Glasbeniku) in Fajgelj (v Zvonu) jako hvalita; 10. Pet „Tantum ergo“, 5 mašnih in 10 Marijinih pesmi in dva kratka in lahka „Te Deum“, za mešan in moški zbor; 11. Venček slovenskih pesem, za moški zbor; 12. Dve Fugi za orglje. O teh Fajgelj piše, da je bil ves začuden nad toliko dovršenostjo v kontrapunktičnih oblikah. 13. Missa pro defunctis, za 4 moške glasove. To skladbo priobčil je letos „Cerkveni Glasbenik“.

P. Angelik Hribar.

P. Angelik Hribar porodil se je 3. sušca 1843 v Zgornjem Tuhinu na Gorenjskem. Študoval je v c. kr. glasbeni šoli v Ljubljani 4 leta, pozneje nekaj časa v samostanu v Gorici. Učitelji so mu bili: Slavnoznanil Kamilo Mašek, Anton Nedved, Alfred Khom, Frühling, Zöhrer in Anton Foerster. Sedaj službuje kot pevovodja, orgljar in učitelj v orgljarski šoli v Ljubljani pri oo. frančiškanih.

Do sedaj obelodanil je nastopne skladbe:
1. Zdihljeji k naši ljubi Gospej presvetega srca;

2. Oče, pojdite domu! 3. Napevi za sv. mašo in blagoslove; 4. Zbirka slovenskih mašnih napevov v čast sv. Cirilu in Metodu; 5. 26 Tantum ergo; 6. Missa pro defunctis IV vocibus inaequalibus concinenda; 7. Tri lavretanske litanije; 8. Missa „Tota pulchra et Maria“; 9. Venec Mariji; 10. Postne in velikonočne pesmi.

Mimo mnogih še neobelodanjenih skladeb hrani še v rokopisu: 11. Latinsko mašo: „Missa in honorem S. Josephi“, IV vocibus concinenda cum organo obligato; 12. Missa pro defunctis, IV vocibus vel una voce cum organo comitante; več latinskih ofertorijev; nekaj slovenskih božičnic in nekaj pesmic za otroke.

Brata, Benjamin in Gustav Ipavec.

Benjamin se je porodil 24. decembra 1829, Gustav pa 15. avgusta 1831 v Šentjurji ob južni železnici. Ljudsko šolo obiskovala sta doma v Šentjurji, ki pa je bila takrat popolnoma nemška; saj tudi takratni Jurjevški učitelj, Kukla (!) besede slovenski znal ni. Oba brata učila sta se še le l. 1849. v Gradci slovenski brati in pisati.

Prvih 6 latinskih šol sta zvršila v Celji, sedmi in osmi razred pa v Gradci.

Po dovršenem gimnaziju izvolila sta si zdravniški stan ter se podala študovat v Beč, kjer sta svoje študije dovršila ter postala doktorja zdravilstva.

Ker drugih podatkov o njiju nismo dobili, prepíšemo tedaj tu sem, kar beremo v Macunovej

„Književnej zgodovini slov. Štajerja“ na str. 177. do 179.: „Kakor najplodovitejši vseh sedajnih slovenskih skladateljev slovi dr. Benjamin Ipavec . . . živeč ko priljubljen lečnik v Gradcu. Umetno in ostalo njegovo delovanje pri društvu priznala je „Glasbena Matica“ v Ljubljani s tem, da ga je koncem aprila 1880 imenovala častnim svojim članom.

Njegova dela so v raznih izdanjih na svetlo prihajala nekaj posamezna, nekaj z drugimi v zvezi, in sicer je nêke on sam obelodanil, nêke Glasbena Matica.

α) Pesmi samo za jeden glas izdal je v pesmarici z bratom Gustavom Ipavcem; Milotinke I, II, III. zvezek Glasbena Matica; „Slovenske pesmi“ (I, II. zvezek): „Dekliške pesmi“.

β) Med dvo- in večglasne skladbe spada posebno izvrstna in glasovita pesem: „Bodi zdrava domovina“. — Ob enem je na svetlo dana: „Vojaška“ in „Brezi jadra, brez krmila“. — Sem gre dalje „Napitnica“ in s hrvaškimi besedami: „Ala je lepa Anka“.

Četverospévov njegovih za mešane zборе izdala je Glasbena Matica jedenajst pod naslovom: „Zvončki ubrani“ kot 18. delo. V VII. zvezku izdala je Glasbena Matica šest njegovih četverospévov, med kojimi je krasan „Zapuščena“; ravno tako prekrasna skladba o Koseski-ga veličanski pesmi „Kdo je mar“.

γ) Med kantate gresta dve skladbi: „Na Prešernovem domu“, krasno delo zloženo za Prešernovo slavnost l. 1872.; isto tako kantata za sedemdesetletnico doktorja Janeza Bleiweisa:

„Srčno se raduj rod, Rojstva častiti god“, koja pa za dober uspeh potrebuje izvrstnih umetnih sil.

2) Največega obsega izmed vseh njegovih del je vesela spevoigra: „Tičnik“, besede po nekem Kotzebuejevem delu, v tej stroki gotovo prvo delo slovenskih umetnikov. Prvikrat predstavljala se je v Ljubljani leta 1862. (1863?).

3) Goli kompoziciji za klavir sta: „Mazurka“ na svetlo dana v „Učitelj. Tovarišu“ l. 1878., in „Koncertna kvadrilja“ na svetlo dana po Glasb. Mat. l. 1880. Obe kompoziciji zahtevate večšega, dobro izurjenega igrača, a po takem je krasen uspeh tudi zagotovljen.

Znajoči dobro, da še to ni vse, kar bi se moglo reči, naj dalje napomenemo brata mu

Doktorja Gustava Ipavca, živečega pri Sv. Juriju, kjer sta rojena oba. Kakor Benjaminovih tako je njegovih pesmij, mnogo raztresenih med Slovenci; nekaj Gustavovih kakor tudi Benjaminovih uvrstilo je zagrebško „Kolo“ v „Bisernico“ za četverospve. Glasbena Matica pa je izdala v I. svojem zvezku prelepo: „Danici“: „Al na tujem tudi zvezda me poznaš?“ Ravno tako je v VII. zvezku na svetlo dala lepi napev: „Mornarska“ za moški zbor in v IX. zvezku dr. B. Ipavčevo „Večerna“.

Davorin Jenko.

Davorin Jenko se je porodil dne 10. novembra 1835. leta v Dvorjah poleg Cerkljan na Gorenjskem. Oče, imovit kmet in izkušen vinski trgovec, poslal ga je, spoznavši njegovo nadarjenost, v šolo

v Kranj, kjer je dovršil prvi in drugi normalni razred. Ostala dva razreda začetnih šol in spodnji gimnazij je dovršil v Ljubljani, zgornji gimnazij pa v Trstu. Po dovršenih gimnazijskih naukih se je šel na dunajsko vseučilišče učiti prava ter je leta 1861. tudi dovršil državnopravni izpit.

Poleg vseh nauk je zanimala Davorina vendar najbolj glasba. Še dokler je bil v Ljubljani, učil se ji je s posebno pridnostjo, in že tedaj je zložil nekoliko slovenskih pesmi, katere so njegovi sodijaki popevali pod njegovim vodstvom. Prišedši v Trst, našel je med muzikalnimi Italijani še več prilike do daljše muzikalne omike. Posebno marljivo je obiskoval koncerte, pri katerih so sodelovale boljše moči, in mnogokedaj ga je jedna ali druga operna predstava zvrabila v gledališče. Učitelji glasbe so mu bili: v Ljubljani Mašek in Rihar, v Trstu Sinico in Ricci.

Prišedši na Dunaj, gojil je Davorin poleg pravoslovja posebno jako tudi glasbene nauke. Po cele dneve je predsedal v dvorni knjižnici, čitajoč partiture raznih oper. Posebno marljivo se je izobraževal v inštrumentaciji. Tovariši njegovi so ga cenili kot dobrega in veščega glasbenika, in ko se je proti koncu leta 1859. posebno na njegovo prizadevanje ustanovilo na Dunaji „Slovensko pevsko društvo“, izbrali so ga za pevovodjo. To društvo, v katero so prav radi zahajali tudi Hrvati, Srbi in Bolgarji, imelo je svoje shode po raznih gostilnicah, najčešče pa v dvorani „Zum goldenen Sieb“ in „Zum Lothringer“. Pele so se poleg raznih slovenskih, hrvaških in srbskih pesmi tudi skladbe, katere je Davorin Jenko

skladal nalašč v ta namen, kakor: „Hej rojaki!“ „Pobratimija“ in druge.

Prvikrat ste se peli v javnosti Jenkovi skladbi „Pobratimija“ in „Mornar“, in sicer na javni besedi, ki je bila v začetku leta 1860. v dvorani „Zum grünen Zeisig“.

Dne 16. maja 1860. leta je zložil Davorin Jenko himno „Naprej zastava Slave!“ katero so potem dijaki večkrat popevali na svojih shodih. V javnosti se je pela z znamenitim vspehom prvič dne 22. oktobra istega leta.

Te skladbe so opozorile dunajske glasbene kroge na izredni talent Davorina Jenka, in ko je leta 1862. — Davorin je bil ravno v četrtem letu pravoslovja — pri pravoslavni šolsko-cerkveni občini v Pančevu bilo izpražnjeno mesto pevovodja, ponudil je tedanji ravnatelj dunajskega konservatorija Helmesberger to mesto njemu. Davorin, ki je dobro čutil, da je pravi njegov živelj glasba in da mu pravoslovni poklic ne bode nikdar postal v duševno srečo, odločil se je takoj, da ponujeno mu mesto sprejme in je stopil v svojo službo v začetku leta 1863.

V tem času Srbi še malone niso imeli umetnega pesništva. Kako je tedaj rasla ljubezen pančevskih rodoljubov do svojega pevovodja, videvši, da jim je za vsako besedo zložil kako novo pesem, katerih jedna je bila lepša od druge. Nastale so tako pesmi: „Sabljo moja, dimiščijo!“, „Bogovi silni“, „Šta čutiš, Srbine tužni“ in druge. Jenkova slava se je širila naglo med Srbi in leta 1865. mu je ponudilo „Beogradsko pevačko društvo“ mesto pevovodja.

Čuteč jako dobro, da se Beli Grad z orjaškimi koraki bliža svojemu napredku in da bodo v prestolnici srbski veliko ugodnejše okolnosti razvoju njegovega genija in uspešnemu njegovemu delovanju na polji slovanske glasbene umetnosti, sprejel je ta poziv ter se še istega leta preselil v Beli Grad. Tu je bil neumorno delaven v prostovoljnem svojem poklici in je podarjal srbskemu narodu skladbo za skladbo.

V priznavanje ga je pozvalo leta 1871. ravnateljstvo „Srbskoga narodnoga pozorišta“, da prevzame v njem kapelništvo in mesto kompozitorja. Pri tem za omiko srbskega naroda tako važnem in zares, uzornem zavodu deluje sedaj Davorin Jenko že osemnajst let neprenehoma in je povzdignil gledališčno kapelo do dovršenosti, tako da mnogi v Belem Gradu obiskujejo o znanih jim že predstavah gledališče le zato, da čujejo glasbo.

Največje dosedanje glasbeno delo Jenkovo je opereta „Vračara ili Baba Hrka“, katero je uglasbil leta 1882. Njeno predstavljanje v beograškem srbskem narodnem gledališču je vzbudilo pravo naudušenje in vsi srbski listi so bili polni hvale za Jenka in njegov genij.

Za njegove zasluge na polji glasbene umetnosti so ga izbrali: „Srpsko učeno društvo v Beogradu“ in „Srpska Matica v Novem Sadu“ za svojega pravega člana; „Srpsko pevačko društvo ‚Davorije‘ v Beogradu“, „Pjevačko društvo ‚Kolo‘ u Zagrebu“ in „Pjevačko društvo ‚Zora‘ u Karlovcu“ za svojega častnega člana; kralj Milan I. pa ga je

dne 22. februarja 1884. leta odlikoval „u dokaz kraljevskog blagovoljenja i priznanja zasluga, stečenih za kralja i otačbinu“, z redom Svetega Save.

Pesem „Naprej zastava Slave!“ je jedna najmanjših Jenkovih skladb. Vsekakor pa je najslavnejša in dokler bode slovanskega naroda — tega bodočega vladarja sveta, tega nosilca omike in prosvete, — tako dolgo bode s to skladbo živelo Jenkovo ime.

Josip Levičnik,

učitelj, župan, načelnik krajnega šolskega sveta itd. v Železnikih, odlikovan s srebrnim zaslužnim križcem s krono, narodil se je l. 1826. v Železnikih.

Levičnik stekel si je že takrat, ko so bili slovenski skladatelji-umetniki še redko sejani, na polji slovenske glasbe mnogo zaslug. Takrat, to je v prvej dobi svojega skladateljevanja, poslal je več svojih umotvorov v svet; tako naznanja P. pl. Radics v knjigi „Frau Musica in Krain“ nastopne skladbe Levičnikove: „Glasi radosti o vrnitvi Nju ces. kralj. apost. Veličanstev Franc Jožefa in Elizabete med Kranjce leta 1857.“, polka za petje s spremljevanjem glasovira; „Slava Bogu na višavah“, dve pesmi za božič; „Mali slovenski pevec“, zbirka dvoglasnih šolskih pesmij.

Po smrti Riharjevej podal je Slovencem v Mohorjevem Koledarju životopis tega mojstra ter mu pel v istem spisu pa tudi drugje slavo. Zaradi tega jeli so ga tisti, katerim Rihar s svojimi skladbami ni bil po godu, črtiti, kar je Levičnika tako

užalilo, da ne pošilja več svojih skladeb v svet, če tudi je še na polju glasbe vrlo delaven, ampak hrani jih v rokopisih, katere bode zapustil svojim milim in dragim v spomin. Dal Bog, da se to še dolgo ne zgodi, in da bi se istega spomina mogli tudi mi veseliti!

Ivan Miklošič,

c. kr. vadnični učitelj, učitelj petja (poprej glasbe sploh), ud c. kr. izpraševalne komisije za splošne ljudske in meščanske šole (izprašuje: poukoslovje, specijelno metodiko in petje) v Mariboru, odlikovan z zlatim križcem za zasluge, brat velikega našega jezikoslovca, narodil se je leta 1824. v Ljutomeru.

Po dovršenih študijah služboval je kot učitelj deloma na nemškem, deloma na slovenskem Štajerji, dokler ni bil poklican v Maribor na c. kr. učiteljsiše. — Ves ta čas pečal se je in se peča še sedaj z glasbo sploh in posebno s skladanjem cerkvenih del. (Vide Slov. Gospodar 13. julija 1871.)

Leta 1862. obelodanil je slovensko mašo za moški zbor s spremljevanjem orgelj ali pa godal ali pihal. To mašo pojó po vseh cerkvah, seveda je Miklošič ne bi smel povsod slišati. Imenujejo jo sploh „Miklošičeva maša“. Vedno je še nova; prav ima tedaj dr. J. Pajek, ki v svojej knjigi „Črtice iz duš. žitka štaj. Slovencev“ pravi: „Miklošičeve pesmi se prav rade pojó!“ Znana nam je še velika latinska maša, katero hrani skladatelj v rokopisu in še nekaj drugih pesmij. Zakaj se ne obelodanijo, ali so le za ostarelost? — Žal, da

nismo dobili natančnega životopisa njegovega, kakor tudi imenika njegovih skladeb ne!

Anton Nedved

rodil se je dne 19. avgusta 1828 v Hořevicah na Češkem. Anton Slavik, oče slavnega virtuoza na goslih, Josipa Slavika, poučeval je prvi mladega Antona v petji ter v sviranji na goslih in glasoviru. Že kot deček kazal je izredno nadarjenost h glasbi, ker njega so v Pragi, kamor je prišel v svojem desetem letu, da se v glasbi bolj naobrazi, v vseh cerkvah ne le v zborih, temveč tudi v samospevih potrebovali. Da, nekega dne se je celó pripetilo, da je moral iz šole iti pet samospevov v Mozartovem „Requiem“, ker je slavna pevkinja, gospa Podhorsky, nagloma zbolela. Ko se mu je glas spremenil, postal je krasen bas-bariton. Krejčí, Horak in Kolečovsky so ga poučevali in skoraj je bil ljubljenec ljudstva v cerkvi in koncertu. Tudi je bil samopevec v Sofijski akademiji in Cecilijanskem društvu. Izkušnjo za goslarjenje naredil je pri ravnatelju konservatorija Mildner-ju, a izkušnjo za petje pri ravnatelju Kiltl-u ter je dobil spričalo, da sme poučevati v obeh predmetih. Tako je postal učitelj petja v Sofijski akademiji in dve leti je bil učitelj petja na c. kr. češki realki. Ta delavnost in sposobnost vendar nista odgovarjali nadarjenosti za umetnost vnetega mladeniča. Odločil se je za gledališče. Po marljivih študijah je dvakrat nastopil z velikim vspohom v češkem narodnem gledališči. Od tod se je podal h gleda-

lišču v Brno, toda tukaj ni dolgo ostal, kajti tamojnje gledališče naredilo je bankerot ter se je razpustilo. To je bil tedaj pravi vzrok, da si je izvolil drugo pot. Sedaj je prišel v materialne zadrege. V Ljubljani je bilo razpisano mesto ravnatelja pri filharmoničnem društvu. Prosil je za to službo in jo tudi dobil. Meseca oktobra l. 1856. je prišel v Ljubljano, kjer je res našel mesto za ravnatelja, toda nikakih umetnikov. Nejevoljen zaradi teh neugodnih razmer, hotel je oditi, vendar so ga nagovorili, da je ostal; in sedaj se začne njegova neumorna delavnost v naobraženi moškega in ženskega zbora, kar je pripomoglo, da so se predstavljala dela najslavnejših mojstrov. Tem načinom se je društvo zelo opomoglo, ker on ga je spravil na pot dobre klasične glasbe ter si je s tem za naobrazbo in čiščenje čuta za glasbo pridobil veliko in trajno zaslugo.

Njegova delavnost pri društvu je trajala polnih 26 let.

Bil je tudi delaven pri ustanovljenji Ljubljanske čitalnice in je vodil moški zbor dve leti brezplačno. Razven tega bil je nekaj časa učitelj petja v Alojzinišči, gimnaziji, realki in v duhovnem seminišči. V istem času dobil je tudi mesto učitelja glasbe na c. kr. glasbeni šoli, katera je bila spojena s preparandijo in se spremenila pozneje v c. kr. učiteljišče.

Ravno v tistem času oženil se je z gospodično Gabrijelo Smoletovo, kar ga je še bolj priklenilo na Kranjsko, njegovo drugo domovino. Leta 1860. bil je na učiteljišču stalno nameščen ter je služboval tu do l. 1890. Poučeval je v občini

teoriji, harmoniji, petji in učil igrati na gosli, glasovir in orglje. Njegovi gojenci delajo sedaj blagonosno na to, da se širi glasba po deželi.

Delaven je tudi kot skladatelj. Svojo prvo skladbo, vokalno mašo s samospevi in zborom, vodil je leta 1857. v Pragi sam. Njegove ostale skladbe so trije snopiči šolarskih pesmij, več cerkvenih pesmij, šest mašnih pesmij za moški zbor, dve slovenski maši, latinska maša za zbor in samospev, maša za mešan zbor, maša za dva glasa in orglje, osem slovenskih cerkvenih pesmij, potem: „Tantum ergo“, „Bone Deus“ in „Benedic anima mea“ za bariton s spremljevanjem orgelj; pesmi s spremljevanjem na glasovir, mnogo zborov za mešan in moški zbor in druge raznovrstne priložne skladbe.

Za njegovo naporno, neumorno delavnost bil je od Nj. Veličastva presvitlega cesarja l. 1881. odlikovan z zlatim križcem za zasluge.

Fran Ser. Vilhar,

poleg pl. Zajca najduhovitejši in najgenijalniji skladatelj jugoslavjanski, kakor trdijo Hrvatje, porodil se je 5. januarija 1852 v Senožečah na Kranjskem. Njegov oče Miroslav Vilhar, slavni pesnik in skladatelj slovenski, bil mu je sam prvi učitelj v petji in glasbi. Pozneje naobraževal pa se je na slavnoznani orgljarski šoli v Pragi, kjer sta mu bila učitelja Fr. Blažek, odlični glasbeni pedagog in F. Z. Skuhersky, znamenit češki skladatelj. Po končanih študijah podal se je naš

Franjo na slovanski jug, kjer je na raznih krajih služboval kot orgljar, kapelnik i. t. d. Sedaj slušbuje kot mestni kapelnik i. t. d. v Gospiću na Hrvaškem.

Do sedaj obelodanil je tri obširne knjige svojih glasbotvorov. Poslednja publikacija njegova je „Dvoransko Kolo“, zloženo v slavo venčanja Črnogorske knjeginjice Milice Petrović-Njegoš z velikim knezom Petrom Nikolajevičem. S to skladbo, koja se more pravi biser jugoslavjanske umetnosti imenovati, prodrlo je njegovo ime v Rusijo in že sedaj delajo veliko reklamo zánj svetovnoznane knjigarne v Petrogradu in Moskvi. Isto tako počeli so se Čehi zanimati zánj, in bode v najkrajšem času jeden najizvrstnejših čeških glasbenih kritikov opozoril svet na Vilharja ter nam podal obširno kritiško študijo o njem.

Mimo mnogih še neobelodanjenih glasbotvorov, napisal je Vilhar večja orkestralna dela, s katerimi se kani v prihodnje največ baviti. Največe njegovo delo pa je do sedaj „romantična opera v III činih, nazvana „Zvonimir“, katero namerava poslati češkemu narodnemu gledališču. To delo bi bilo že davno dovršeno, da ni kriv — libreto. Kako to? Do sredine družega čina pisal si je Vilhar sam tekst; a sreča ali nesreča pa je hotela, da se je 1887. leta spoznal s hrvatskim pesnikom Silvijem Kranjčevićem, katerega je Vilhar smatral za sposobnega, da mu dovrši libreto k „Zvonimiru“, seveda po navodu in dogovoru Vilharjevem. Ali usoda hotela je drugače! Kranjčević preživel je od iste dobe nekako nesrečno ljubezen, in Vilhar na vse prošnje in inter-

pelovanja niti glasa dobil ni od njega. Sedaj mu druge ne preostaje, kakor da si libreto sam dovrši.

glej: Tom in Sveta 1896 - str. 214.

Hrabroslav Volarič

porodil se je dne 13. oktobra 1863 v Koboridu na Goriškem. Že za mladih let kazal je obilo veselja a tudi nadarjenosti za glasbo. Dovršivši ljudsko šolo doma in pozneje v Trstu, vstopil je v pripravnico za učiteljišča v domačem kraju. Takrat je ondi poučeval znani F. Carli, ki je spoznal Volaričev glasbeni talent in ga učil v teoriji ter v sviranji na glasovir. Pozneje odšel je na prigravarjanje visokorodnega g. viteza Klodiča na koprsko učiteljišče ter se tako posvetil učiteljskemu stanu. V Kopru je imel za glasbenega učitelja zdaj pokojnega Czastko, ki je bil izvrsten muzik in strokovnjak (očitalo se mu je, da ne zna učiti). Kmalu je postal Volarič njegov ljubljenec in še pozneja leta se je s ponosom nánj spominjal. Dobro sta se umela in kakor bučelica nabiral je učenec mnogovrstne nauke iz učiteljevega bogatega glasbenega znanja. Učil se je svirati na gosli in glasovir, se ve, da sta pretresovala tudi harmonijo in kontrapunkt. Doma mu je bilo največje veselje in razvedrilo prebiranje raznih glasbenih del. Dokončavši l. 1882. učiteljišče, učiteljeval je sprva dve leti v rojstnem kraju, divnem trgu Koboridu. Tu je vežbal in vodil nekedaj na Goriškem sloveči „koboridski zbor“. Da bi imel pa še več prilike napredovati v glasbi, prosil je za učiteljsko službo v Tomin, kajti tam je služboval takrat

sloveči naš glasbenik D. Fajgelj. Ta je bil Volariču gotovo dober svetovalec v glasbenih zadevah ter je napotil ga, da je stopil kot skladatelj v javnost. Žal, da je moral oditi že po preteku enega leta na Livek nad Koboridom. Ker pa je bil ta kraj presamoten, duhomoren, ter je zelo omejeval Volaričev le naprej želeči duh, ker je ob enem spoznal, da mu treba biti če ne v mestu, pa vsaj blizo mesta, sprejel je službo učiteljsko v Kozani, v Brdih blizo Gorice; tako se mu je želja izpolnila vsaj deloma. Lehko je umeti, kake koristi bi imel ozirom glasbe, ako bi mu bilo dano živeti v mestu! Upati je, da se mu to sčasoma posreči. — V Kozani toraj učiteljuje, a bavi se tudi pridno z glasbo ter obeta, poslati v svet še mnogokak glasbotvor, da se tako izpolni, kar beremo v „Poročilu Glasbene Matice“: „Volarič obeta po svoji izredni nadarjenosti, plodovitosti v skladanji in marljivosti mnogo prav lepih glasbenih del zložiti. Njegovo zaslužno delovanje je vsega priznanja vredno.“ A če piše Fajgelj v „Ljublj. Zvonu“ (IV. letnik), da „mu je volja resna in pot, katero si je v kompozicijah izvolil, — prava,“ izjavila se je glasbena pisateljica in umetnica, L. Podgornikova o Volaričevih rokopisih, da kažejo ti umotvori velik napredek in da stavijo Volariča med prve skladatelje slovenske.

Izmed objavljenih Volaričevih glasbotvorov omeniti nam je: „Venec čveterglasnih pesmi“ in „Gorski odmevi“; ta zvezka obsegata moške in mešane zборе. — „Narodne pesmi“ nabral je na Koboridskem, no, znane so tudi drugod. — Za glasovir izdala je Glasbena Matica dva koncertna

komada: „Pozdrav iz daljave, parafraza“ in „V domačem krogu, potpouri slov. narodnih napevov“. — Nadalje je še tu pa tam natisnena kaka njegovih skladdeb.

Pozabiti ne smemo tudi onih skladdeb, ki jih ima Volarič v rokopisu ter čakajo založnika, n. pr. „Domovini“, za zборе in samospeve, spremljane z glasovirom ali pa orkestrom. „Od železne ceste“, za zборе in samospeve z glasovirom (L. Podgornikova imenovala je to delo: opereto in nuce). „Slovenskim mladenkam“, valček za ženski zbor s spremljevanjem glasovira ali pa orkestra. Potem ima še več samospevov (s spremljevanjem glasovira) za moški ali ženski glas; šaljive pesmi; moške in mešane zборе ter razne skladbe za glasovir. — Kakor slišimo, ima v rokopisu doslej za kakih 12 zvezkov glasbotvorov raznih vrst. Želimo jim založnika!

Vojteh Valenta,

mestni blagajnik v Ljubljani, storil je za procvit slovenskega petja in slovenske glasbe sploh prav mnogo, in sicer s tem, da je ustanovil v Ljubljani l. 1872. glasb.-literarno društvo „Glasbena Matica“, katero je izdalo in poslalo v slovenski svet že nad 20 zvezkov raznih glasbotvorov. Samo s tem zaslužil je Valenta, da mu je vsako rodoljubno slovensko srce hvaležno. Žal, da nam ni bilo mogoče dobiti njegovega životopisa, kakor tudi popolnega imenika njegovih glasbotvorov ne. Znale so nam samo nastopne skladbe: Nekaj čvetero-

spevov za moški zbor, godba k igrokazu „Turki pri Sisku“ in k unemu „Požigalčeva hči“ in mnogo raznovrstnih kupletov. Nadalje: „Micikina polka“, „Lahko noč“, „Venec slovenskih pesmi“, šaljivi čveterospev „Naš maček“ in „Zlatomašnik“. Dal Bog, da bi se Valenta še mnogo let sadu svojega truda — plodonosnega delovanja Glasbene Matice — veselil.

Andrej Vavken,

nadučitelj in načelnik kraj. šol. sveta v Cerkljah, odlikovan z zlatim zaslužnim križcem, čveterni mojster, kakor ga imenujejo, porodil se je bil, kolikor izvemo iz Koledarja za slovenske učitelje, ker, žal, drugih podatkov dobili nismo, na Planini l. 1838. Da deluje Vavken vse svoje življenje za čiščenje in povzdigo slovenskega svetnega in cerkvenega petja, nam dokazujejo njegovi slovensko petje kritikujoči spisi, katere je priobčeval celo vrsto let „Učiteljski Tovariš“.

Razven omenjenega stekel pa še si je zaslug kot skladatelj. Svoje glasbotvore podal je Slovencem v treh zvezkih in sicer prva dva, ki sta obsegala različne svetne pesmi, z naslovom „Glasi gorenjski“, a tretji pa je obsegal cerkvene pesmi. Opomniti moramo, ka je v tretji zvezek vsprejel tudi nekaj napevov drugih skladateljev.

Janko Žirovnik.

Slovenskim narodnim pesmam pravijo pisatelji in veščaki „biseri“, ter hvalijo može rodoljube, ki jih nabirajo. Res krasni so ti biseri, in srečen, presrečen je rodoljub, kateri se ž njimi bogati. Ker smo v I. in II. delu pričujoče knjižice opisali može, kateri so nabirali slovenske narodne pesmi v davno preteklih dobah, tedaj podamo še v tem, III. delu životopis živečega še in pridno delujočega nabiratelja slovenskih narodnih pesmij. Ta mož je Janko Žirovnik. — Narodil se je 7. februarija 1855 v Kranji, kjer je obiskoval ljudsko šolo in spodnjo gimnazijo. Tu vodil je že cerkveno in privatno petje. Učitelj v glasbi mu je bil Peter Lebin. Iz Kranja podal se je v Ljubljano v peto šolo. A ker je imel veselje do učiteljskega stanu ravno zaradi godbe, izpregel je in šel v učiteljišče. Tu ga je učil slavnoznan Ant. Nedved, ki je svojim gojencem večkrat prigovarjal, naj zapisujejo narodne pesmi. Kot učitelj služboval je v Škofji Loki, Ljutomeru, Starem trgu pri Loču, Begunjah in sedaj v Gorjah. Povsod je rad pel in gojil zborna petje ali pa vsaj v kvartetu. V Gorjah zbral je kmetske fante, katere uči v zbornem petju. Odgojil si je tudi mešan kvartet.

V teku let nabral je Žirovnik čez 200 narodnih pesmij, od katerih jih je izdala Glasbena Matica 41 v dveh zvezkih in nekaj jih je priobčil češki učitelj g. L. Kuba v svojem zborniku.

Ako bi si stavil vsak slovenski učitelj nalogu, kakeršno si je zadal Janko Žirovnik, ko

pravi, da je dolžnost vsakega učitelja, zapisovati narodne pesmi, potem bi bila majka Slovenija izmed vseh narodov najbogatejša takih biserov!

Vémo, da je majka Slovenija porodila razven opisanih še mnogo, mnogo skladateljev-umetnikov, od katerih jih še nekaj živi in na polju glasbe vspešno deluje, a mnogo jih že zdavnja počiva pod grudo. Ker ni bilo mogoče nam, dobiti njihovih životopisov, tedaj prosimo, končujoč to delce ter se poslavljaajoč s tem od trpežljivega bralca, da bi priobčevali v slov. listih rodoljubi slovenski životopise umrlih že in še živečih skladateljev slovenskih, katerih imena zastonj iščejo v tej knjižici, da bi tako otmili jih pozabljivosti.

Žalostno, prežalostno je res, da nam Slovencem niti imena naših skladateljev niso znana, kamo še njihova dēla. — Mnogokrat prigodi pa se tudi, da stavimo kako skladbo v spored, jo pevamo ali igramo, pa ne vémo čegava da je!

Slavno slavimo slovenske može
In slovelo bode slovensko ime!

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000176918

